

*Управління
розвитком
Харківський національний
економічний університет*

*Міжнародна науково-практична конференція
"Сучасні технології менеджменту:
проблеми теорії та практики"*

*Секція 2
"Технології менеджменту
в інформаційній економіці"*

23 – 24 жовтня 2008 року

*Збірник наукових статей
видається 2 рази на рік*

№ 18' 2008

Харків. Вид. ХНЕУ, 2008

Засновник і видавець

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Реєстраційний номер свідоцтва КВ №5948 від 19 березня 2002 р.

Затверджено на засіданні вченої ради університету.

Протокол №4 від 10.11.2008 р.

Редакційна колегія

Пономаренко В. С. — докт. екон. наук, професор (головний редактор)

Афанасьєв М. В. — канд. екон. наук, професор

Внукова Н. М. — докт. екон. наук, професор

Грігорян Г. М. — докт. екон. наук, професор

Гриньова В. М. — докт. екон. наук, професор

Дікань Л. В. — канд. екон. наук, професор

Дороніна М. С. — докт. екон. наук, професор

Іванов Ю. Б. — докт. екон. наук, професор

Кизим М. О. — докт. екон. наук, професор

Клебанова Т. С. — докт. екон. наук, професор

Левикін В. М. — докт. техн. наук, професор

Малярєвський Ю. Д. — канд. екон. наук, доцент

Назарова Г. В. — докт. екон. наук, професор

Орлов П. А. — докт. екон. наук, професор

Пушкар О. І. — докт. екон. наук, професор

Тридід О. М. — докт. екон. наук, професор

Українська Л. О. — докт. екон. наук, професор

Хохлов М. П. — докт. екон. наук, професор

Ястремська О. М. — докт. екон. наук, професор

Редакція збірника наукових статей

Зав. редакції **Сєдова Л. М.**

Редактори: **Лященко Т. О.**

Новицька Л. М.

Комп'ютерна верстка **Сосненко Л. С.**

Адреса видавця: 61001, Україна, м. Харків, пр. Леніна, 9а

Телефони:

(057)702-03-04 – головний редактор

(057)758-77-05 – зав. редакції

E-mail: vydav@ksue.edu.ua

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про публікацію статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

При передрукуванні матеріалів посилання на збірник обов'язкове.

Підписано до друку 15.12.2008 р.

Формат 84×108 1/16. Папір MultiCopy.

Ум.-друк. арк. 9,0. Обл.-вид. арк. 11,34. Тираж 500 прим. Зам. № 883.

Ціна договірна.

Надруковано з оригінал-макета на Riso-6300 61001, м. Харків, пр. Леніна, 9а.

Видавництво ХНЕУ.

- © Харківський національний економічний університет, 2008
- © Видавництво ХНЕУ, 2008
- дизайн, оформлення обкладинки
- © Управління розвитком, 2008

Секція 2

Технології менеджменту в інформаційній економіці

Безкоровайна Л. В. Управлінський облік – інформаційна база для прийняття управлінських рішень.....	5
Воронин А. В. Синергізм функцій менеджмента и маркетинга в управленні підприємством.....	7
Гвоздева М. Ю. Оцінка ефективності інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства.....	12
Лисак В. М. Інформаційні системи в управлінні машинобудівним підприємством: класифікація, процеси формування, інноваційні завдання та вимоги.....	15
Лінькова О. Ю. Наслідки перетворень у системі роботи з інформацією на промислових підприємствах.....	18
Гребешкова О. М., Махова Г. В. Проблеми визначення та способи структуризації інформаційного простору дослідження стратегічних альянсів підприємств в Україні.....	20
Захаров І. В., Захарова І. В. Механізм прийняття рішення щодо впровадження інновацій на підприємстві на прикладі інформаційно-комунікаційних технологій.....	23
Грабовський Є. М. Методика забезпечення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства.....	26
Кабанец А. Г., Кабанец И. А. Особенности информационного обеспечения управления процессом реализации инновационных проектов.....	29
Лаптев В. І. Визначення принципів управління корпоративними структурами.....	31
Мазоренко О. В. Визначення структури інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства.....	35
Лепейко Т. І., Чістяков А. С. Методологічні підходи до формування інформаційного забезпечення системи управління організаційними змінами на підприємстві.....	38
Лепейко Т. І., Близнюк Т. П. Особливості постіндустріальних укладів на підприємстві.....	41
Мельник Л. Г., Сотник І. М. Економічні пріоритети ресурсозбереження при переході України до інформаційного суспільства.....	44

Оліфіров О. В., Спіцина Н. М. Інформаційний сервіс у системі управління торговельним підприємством.....	48
Павлов К. В., Растворцева С. Н. Управление социально-экономической эффективностью как перспективное направление теории менеджмента.....	51
Ананьев О. М., Белей О. І. Розробка архітектури автоматизованої інформаційної системи ефективного управління торговельним підприємством.....	54
Петрова Р. В., Кусік Н. Л. Менеджмент підприємства, що відповідає сутності трансформаційних процесів.....	58
Понікаров В. Д., Назаренко Д. В. Правова підготовка в роботі фахівців з менеджменту для забезпечення економічної безпеки діяльності підприємств.....	60
Селезньова Н. О. Узагальнення факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства.....	62
Сорокіна А. С. Тенденції розвитку інформаційного менеджменту.....	64
Сюмак Е. В. Аутсорсинг бизнес-процессов на металлургических предприятиях как способ сокращения затрат.....	67
Цыбульская Э. И. Влияние информационной глобализации на институциональные трансформации в Украине.....	69

Секція 2

Технології менеджменту в інформаційній економіці

УДК 005.584

Безкоровайна Л. В.

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК – ІНФОРМАЦІЙНА БАЗА ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ

Ефективність системи управління підприємством залежить, у першу чергу, від інформаційного її забезпечення, яке здійснює система обліку. Облікова інформація має надаватися менеджерам у зручній для сприйняття формі, в міру необхідності і з таким ступенем точності, який забезпечує прийняття обґрунтованого управлінського рішення. Вартість одержання інформації не повинна перевищувати ефекту від її використання. Саме система управлінського обліку надає менеджерам відповідну інформацію, що задовольняє вказані вимоги.

Питання формування та розвитку управлінського обліку досліджували багато вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів: К. Друрі, А. Алчерч, Ф. Ф. Бутинець, В. М. Домбровська, С. Ф. Голлов, Т. П. Карпова, В. С. Лень, Л. В. Нападовська, С. В. Лабунська та ін.

Однак необхідно відмітити, що незначне впровадження управлінського обліку на вітчизняних підприємствах викликане недостатністю розробок саме практичних рекомендацій щодо використання існуючих показників та різних методичних підходів до їх розрахунку для оцінки ефективності діяльності підприємства. Саме особливостям використання показника маржинального доходу для оцінки ефективності діяльності підприємства і присвячена дана стаття.

Одним із основних результативних показників, за величиною якого здійснюється оцінка діяльності підприємства, є прибуток (загальна сума, прибуток від реалізації продукції, чистий прибуток).

Але стверджувати про ефективність діяльності підприємства лише за показником прибутку недоцільно, оскільки він має свої недоліки. Одним із них є те, що розмір прибутку підприємства залежить не лише від трудового вкладу колективу, а й від інших факторів, які не залежать від підприємства. До них можуть відноситися природні, транспортні, економічні умови господарської діяльності [1]. Отже, розглядаючи зростання прибутку, необхідно встановити, чим воно викликане, та чи спостерігалось при цьому збільшення обсягу виробництва й реалізації продукції та зниження витрат на виробництво продукції – що дійсно свідчить про підвищення ефективності операційної діяльності підприємства.

Іншим показником, який використовується для оцінки результативності діяльності підприємства, є дохід від реалізації продукції, розмір якого обумовлюється обсягом виробництва й реалізації продукції та ціною на продукцію.

Показником, який у значній мірі залежить від трудового вкладу працівників та раціонального використання ресурсів, є собівартість продукції, або витрати підприємства чи витрати окремих видів ресурсів. Саме від цього показника, в кінцевому результаті, залежать і дохід, і прибуток підприємства.

Отже, прибуток, дохід від реалізації продукції та витрати підприємства визначені як основні показники, за допомогою яких більшість суб'єктів ринку можуть оцінити ефективну діяльність підприємства.

Основним же показником, на думку автора, є маржинальний дохід, бо в ньому поєднується дохідна частина і витратна. З його допомогою можна прослідкувати структуру витрат та її вплив на формування прибутку підприємства. При формуванні маржинального доходу враховуються всі сторони операційної діяльності підприємства: рівень використання основного капіталу, машин, устаткування, технологій, організації виробництва та праці [2].

Абсолютна величина маржинального доходу відображає результати зниження витрат та зростання обсягу реалізованої продукції. Складовою частиною маржинального доходу є прибуток – кінцевий результат підприємницької діяльності.

При цьому необхідно зауважити, що, оскільки під час розрахунку маржинального доходу використовується структура витрат, тобто їх поділ на постійні та змінні, оцінка його динаміки буде правомірною лише на релевантному проміжку.

Отже, необхідно визначитись, за зміни яких факторів діяльність підприємства виходить за межі релевантного проміжку, що є важливим моментом у системі управлінського обліку (таблиця).

**Фактори, що впливають на вихід обсягів діяльності підприємства
за межі релевантного проміжку**

Фактори зовнішнього середовища		Фактори внутрішнього середовища, які змінюються під впливом зовнішнього середовища
Розвиток НТП	1. Поява нових методів та форм управління. 2. Поява нової техніки та технології	1. Ускладнення процесу виробництва. 2. Підвищення автоматизації та механізації виробництва. 3. Упровадження нових методів управління
Розвиток світової економіки та економіки країни	1. Підвищення капіталомісткості виробництва. 2. Підвищення капіталоемності продукції. 3. Прискорення обігу капіталу	1. Підвищення капіталомісткості виробництва. 2. Підвищення капіталоемності продукції. 3. Прискорення обігу капіталу
Ринкові	1. Поява на ринку нових конкурентів або зникнення існуючих. 2. Зміна постачальників сировини. 3. Зростання вимог споживачів до продукції та її обслуговування. 4. Значне зростання або падіння цін на сировину, необхідну для виробництва продукції даного підприємства та на саму продукцію. 5. Значна зміна розміру ставки банківського відсотка за кредит	1. Зміна частки ринку, яка належить підприємству. 2. Зміна розміру і структури витрат підприємства з причин, що не залежать від підприємства
Державного регулювання	1. Зміни ставок податків та обов'язкових платежів. 2. Зміни у зовнішньоекономічному законодавстві, що призводять до зміни обсягів експорту та імпорту продукції, аналогічної до тієї, яку виготовляє дане підприємство. 3. Надання державного замовлення на певну продукцію або його припинення. 4. Значні зміни рівня інфляції в країні. 5. Зміна цін на певні види сировини, необхідної для виробництва продукції	1. Зміна частки ринку, яка належить підприємству. 2. Зміна розміру і структури витрат підприємства з причин, що не залежать від підприємства
Інвестиційні	1. Надходження або вилучення інвестицій на підприємстві	1. Зміна капіталомісткості підприємства

Таким чином, саме вплив факторів зовнішнього середовища є непередбачуваним і майже не може регулюватись підприємством, при цьому інколи значно впливаючи на фактори внутрішнього середовища і результати його діяльності.

Необхідно також відмітити можливість використання різних способів для розрахунку маржинального доходу. Це такі загальновідомі способи, як віднімання від доходу від реалізації змінних витрат підприємства, сумування прибутку та постійних витрат підприємства, а також множення обсягу реалізації продукції на питомий маржинальний дохід [3]. Автором пропонується перетворити останню формулу у функцію зі максимізації маржинального доходу підприємства:

$$\sum_{i=1}^n (c_i - k_i \times s_i) \times V_{ri} \longrightarrow \max,$$

де n – кількість видів продукції, що виготовляє підприємство;

i – вид продукції, що виготовляє підприємство;

c_i – ціна одиниці продукції i -го виду, грн;

k_i – питома вага змінних витрат у собівартості одиниці продукції i -го виду;

s_i – собівартість одиниці продукції i -го виду, грн;

V_{ri} – обсяг реалізованої продукції i -го виду, од.

За допомогою даної функції можливо визначити оптимальний обсяг виробництва продукції кожної номенклатури та собівартість одиниці продукції. Для виконання даної задачі доцільно, на думку автора, перетворити цільову функцію максимізації маржинального доходу на функцію з одним невідомим, яким у першому випадку буде обсяг виробництва продукції, а у другому – собівартість одиниці продукції. З цієї метою необхідно побудувати функціональні залежності між цими показниками і факторами, які складають цільову функцію.

Оскільки маржинальний дохід є критерієм ефективної діяльності підприємства, яка, у свою чергу, має динамічний характер, то при розрахунку можливого маржинального доходу потрібно здійснювати розрахунок з урахуванням часового проміжку.

У практичних фінансових операціях суми коштів, незалежно від їх призначення або походження, обов'язково пов'язуються з конкретними моментами або періодами часу. Для цього в контрактах фіксуються відповідні терміни, дати, періодичність виплат. Фактор часу, особливо в довгострокових операціях, відіграє важливу роль. Необхідність обліку часового фактора витікає з сутності фінансування та кредитування й виражається у принципі нерівноцінності коштів, що відносяться до різних моментів часу (time-value of money) [4].

Відмічена нерівноцінність двох однакових за абсолютною величиною сум, отриманих у різний час, пов'язана, перш за все, з тим, що кошти, наявні в даний момент часу, теоретично можуть бути інвестовані і принести дохід у майбутньому. Отриманий дохід, у свою чергу, може бути реінвестований і т. д.

Отже, сутність впливу фактора часу можна звести до чотирьох положень:

характеристики економічних процесів не залишаються постійними в часі, що призводить до значної невизначеності і ризику. Зміни відбуваються, в першу чергу, у структурі, якості й обсягах продукції, що виготовляється, ресурсах, які використовуються, технології та ін.;

наявність часового лагу, тобто часового запізнення між використанням ресурсних можливостей і результатом, що буде отримано;

доходи і витрати розподіляються на тривалому проміжку часу, причому інтенсивність їх потоків різна. А отже, виникає проблема приведення доходів і витрат до одного моменту для знищення часової неспівставності;

з причини обмеженості всіх видів ресурсів для проведення аналізу проводиться співставлення теперішніх і минулих благ, тобто оцінка відбувається на основі співставлення вартості одиниці ресурсів у теперішній момент часу з минулою вартістю, яку забезпечувала дана одиниця.

Очевидним наслідком принципу часової нерівноцінності коштів є неправомірність сумування грошових величин, що відносяться до різних моментів часу, у фінансовому і, більш широко, в економічному аналізі, особливо при прийнятті рішень фінансового порядку. Облік фактора часу здійснюється з допомогою нарахування відсотків або дисконтування [4].

Необхідність дисконтування або ділення на певний відсоток виникає у зв'язку з часовим інтервалом, який існує між моментом здійснення витрат і моментом отримання результатів від їх здійснення. Це пояснюється такими факторами, як інфляція, а також тим, що кошти можуть бути вкладені на альтернативній основі або в інший бізнес, або під відсотки в банк. Тому різні величини за допомогою прийому дисконтування зводяться до єдиного терміну, тобто до порівняльного вигляду. Сума грошових дисконтованих величин не може розглядатися як реальна грошова маса, оскільки вона певною мірою умовна. Умовність ця проявляється у підсумку різночасових витрат і доходів, постійності норми дисконту, невідповідності зростання всієї грошової маси підприємства в конкретних умовах обраної величини норми дисконту. Норма дисконту залежно від цілей розрахунку береться як така, що дорівнює позичковому відсотку чи нормі прибутку, який характерний для підприємства. Тому це не якась стабільна величина, а змінна, і визначається вона підприємством, виходячи з конкретних умов господарювання.

Вважаємо, що у практичних розрахунках підприємство обирає норму дисконту залежно від результативності господарювання і показників зовнішнього середовища.

Таким чином, можна зробити висновок, що узагальнюючим показником для оцінки ефективності діяльності підприємства є маржинальний дохід, за допомогою якого можна оцінити вплив структури витрат на формування результуючих показників. Однак необхідно пам'ятати про існування релевантного проміжку, на якому оцінка відповідних витрат є об'єктивною. Універсальність маржинального доходу визначається також можливістю використання різних способів для його розрахунку та максимізації. Доцільним є розрахунок оптимального обсягу реалізації та собівартості продукції для максимізації маржинального доходу. Важливо також здійснювати дисконтування розрахованих показників маржинального доходу, що підвищує об'єктивність отриманих даних.

Література: 1. Ивашкевич В. Б. Бухгалтерский управленческий учет: Учеб. для вузов. – М.: Экономистъ, 2003. – 618 с. 2. Друри К. Управленческий учет для бизнес-решений: Учебник / Пер. с англ. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 655 с. 3. Голов С. Ф. Управлінський облік. Підручник. – К.: Лібра, 2003. – 704 с. 4. Попов В. М. Бизнес фирмы и бюджетирование потока денежных средств / В. М. Попов, С. И. Ляпунов, Т. А. Воронова. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 400 с. 5. Карпова Т. П. Управленческий учет: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2003. – 350 с.

УДК 330.327.7

Воронин А. В.

СИНЕРГИЗМ ФУНКЦИЙ МЕНЕДЖМЕНТА И МАРКЕТИНГА В УПРАВЛЕНИИ ПРЕДПРИЯТИЕМ

Управление коммерческой деятельностью предприятия (фирмы) в рыночных условиях определяется реализацией плана маркетинга для достижения поставленных целей на базе организационно сложившейся структуры внутрифирменного менеджмента. Очевидно, администрация предприятия вынуждена время от времени корректировать или существенно пересматривать стратегии маркетинга в результате анализа складывающейся рыночной ситуации. Важным фактором

© Воронин А. В., 2008

при этом является способность системы управления фирмой адаптироваться к различным (как благоприятным, так и неблагоприятным) сценариям эволюции рынка. Кроме того, существенным если способность менеджерского звена фирмы обеспечивать устойчивость в осуществлении маркетинговой программы при отработке экзогенных воздействий (так называемых "шоков" при внезапных изменениях рыночного спроса). При этом следует учитывать то обстоятельство, что потеря устойчивости может произойти неожиданно, катастрофическим образом, вопреки прогнозам традиционной эконометрики. Данное обстоятельство, в свою очередь, актуализирует проблему прогнозирования будущих равновесных состояний с установлением характера их устойчивости, то есть с применением методов анализа существенно нелинейных динамических систем [1; 2].

Выдвинем предположение, что деятельность фирмы на потребительском рынке определяется двумя скалярными функциями: $x(t)$ – показателем уровня адаптации к рыночной ситуации, зависящей от принятой концепции маркетинга (функция маркетинга); $y(t)$ – характеристикой структуры управления, внутрифирменного менеджмента, определяющей уровень корпоративной консолидации руководства и персонала фирмы для достижения общих целей (рост прибыли, объема товарооборота и т. д.) – функция менеджмента.

Возрастание $|x(t)|$ или $|y(t)|$ означает, соответственно, усиление положения фирмы на рынке (удачная маркетинговая стратегия) или рост корпоративной консолидации (эффективная структура управления), а уменьшение этих величин – ослабление позиций фирмы на потребительском рынке (плохая реализация маркетингового плана) или спад корпоративной сплоченности (внутрифирменные конфликты).

Не нарушая общности, будем считать, что положением равновесия фирмы является начало координат на фазовой плоскости $\{x, y\}$: $x = y = 0$. Кроме того, нельзя исключать и наличие других нетривиальных положений равновесия.

Допустим, что скорость изменения функции маркетинга $x(t)$ определяется ответной реакцией руководства фирмы на рыночную ситуацию в виде принятия управленческих решений и реализации плана маркетинга $f_x^1 = k_1 x$ и реакцией обратной связи, то есть степенью взаимозависимости функций менеджмента и маркетинга $f_y^1 = k_2 y$, тогда

$$\dot{x} = k_1 x + k_2 y, \quad (1)$$

где k_1, k_2 – постоянные параметры управления маркетингом.

Так, например, отрицательное значение k_1 соответствует стратегии ориентации на традиционную, пользующуюся стабильным спросом продукцию фирмы с выводом на рынок ее незначительных модификаций. В области положительных значений k_1 стратегия фирмы нацелена на вывод на рынок качественно новой продукции.

Далее скорость изменения функции менеджмента $y(t)$ определяется балансом между введенной ранее функцией $f_y^1 = k_2 y$ и качественной характеристикой инерции управленческих решений $f_y^2 = -y \exp(-\alpha y)$, а также количественной характеристикой ограничений, связанных с оценкой руководством фирмы рыночной ситуации $f_x^2 = -x \exp(-\beta x)$:

$$\dot{y} = k_2 y - y \exp(-\alpha y) - x \exp(-\beta x), \quad \alpha, \beta \geq 0. \quad (2)$$

Выбор данной формы представления функций f_y^2 и f_x^2 обусловлен следующими соображениями. Чем выше уровень корпоративной консолидации руководства фирмы и ее персонала ($\alpha > 0$), тем меньше это оказывает влияние на необходимость изменения функции менеджмента. Случай $\alpha = 0$ соответствует максимальной степени несогласованности принимаемых руководством фирмы решений и реальных действий сотрудников, что требует кардинальной перестройки системы внутрифирменного управления. Чем лучше реальное положение фирмы на потребительском рынке ($\beta > 0$), тем меньше влияние это оказывает на необходимость изменения функций менеджмента. Случай $\beta = 0$ соответствует максимально нереалистичной оценке руководящим звеном фирмы ее положения на потребительском рынке, что требует изменения системы управления с заменой руководителей. В последующем изложении будем рассматривать такие значения α, β , при которых допустимы приближенные равенства:

$$\begin{aligned} e^{-\alpha y} &\approx 1 - \alpha y, \\ e^{-\beta x} &\approx 1 - \beta x. \end{aligned} \quad (3)$$

Тогда дифференциальные уравнения (1), (2) с учетом (3) составляют следующую систему двух обыкновенных дифференциальных уравнений:

$$\begin{aligned} \dot{x} &= k_1 x + k_2 y, \\ \dot{y} &= -x + (k_2 - 1)y + \alpha y^2 + \beta x^2. \end{aligned} \quad (4)$$

Система (4) имеет два положения равновесия:

$$x_1^* = 0, \quad y_1^* = 0 \quad \text{и} \quad x_2^* = \frac{k_2(k_2 + (k_2 - 1)k_1)}{\alpha k_1^2 + \beta k_2^2}, \quad y_2^* = -\frac{k_1}{k_2} x_2^*.$$

Дальнейшее изложение будет посвящено анализу качественной структуры окрестности тривиального состояния равновесия на основе применения стандартной процедуры исследования качественного поведения автономных динамических систем на плоскости.

Матрица линейной части (4) обладает характеристическим полиномом второго порядка

$$\lambda^2 + (1 - k_1 - k_2)\lambda + k_2 + k_1(k_2 - 1) = 0. \quad (5)$$

Очевидно, что коэффициенты характеристического многочлена (5) могут допускать независимо друг от друга перемену знака, поэтому предположим их малость в окрестности нуля:

$$\begin{aligned} k_2 + k_1 - 1 &= \mu_2, \\ k_1(1 - k_2) - k_2 &= \mu_1, \end{aligned} \quad (6)$$

где μ_1, μ_2 – малые знакопеременные величины. Из (6) легко найти положительные значения параметров k_1 и k_2 :

$$\begin{aligned} k_1 &= \frac{\sqrt{5}-1}{2} + \frac{1}{\sqrt{5}}\mu_1 + \frac{1}{2}\left(1 + \frac{1}{\sqrt{5}}\right)\mu_2, \\ k_2 &= \frac{3-\sqrt{5}}{2} - \frac{1}{\sqrt{5}}\mu_1 - \frac{1}{2\sqrt{5}}\mu_2. \end{aligned} \quad (7)$$

При $\mu_1 = \mu_2 = 0$ получается, что $k_1^* = \frac{\sqrt{5}-1}{2}$, $k_2^* = \frac{3-\sqrt{5}}{2}$, то есть параметры функции маркетинга k_1^* и функции менеджмента k_2^* связаны между собой соотношением "золотого сечения" Фибоначчи. Замена переменных $y = x_1$, $x = \left(\frac{1-\sqrt{5}}{2} + \frac{1}{\sqrt{5}}\mu_1 + \frac{1}{2}\left(1 + \frac{1}{\sqrt{5}}\right)\mu_2\right)x_1 - x_2$ дает представление системы (4) в виде нелинейного осциллятора:

$$\begin{aligned} \dot{x}_1 &= x_2 + a_{20}x_1^2 + a_{11}x_1x_2 + a_{02}x_2^2, \\ \dot{x}_2 &= \mu_1x_1 + \mu_2x_2 + b_{20}x_1^2 + b_{11}x_1x_2 + b_{02}x_2^2, \end{aligned} \quad (8)$$

где при

$$\begin{aligned} \mu_{1,2} &= 0 \quad a_{20} = \alpha + \frac{3-\sqrt{5}}{2} \cdot \beta, \quad a_{11} = (\sqrt{5}-1)\beta, \quad a_{02} = \beta, \\ b_{ij} &= \frac{(1-\sqrt{5})}{2} a_{ij}; \quad i, j = 0, 2; \quad i + j = 2. \end{aligned}$$

Применяя нелинейную редукцию переменных $x_1 = y_1 + (a_{11} + b_{02})\frac{y_1^2}{2} + a_{02}y_1y_2$, $x_2 = y_2 - a_{20}y_1^2 + b_{02}y_1y_2$, получим соответствующую нормальную форму Пуанкаре для системы дифференциальных уравнений (8):

$$\begin{aligned} \dot{y}_1 &= y_2, \\ \dot{y}_2 &= \mu_1y_1 + \mu_2y_2 - Ay_1^2 + Bx_1x_2 + O(\|y_1, y_2\|^3), \end{aligned} \quad (9)$$

где $A = \left(\frac{\sqrt{5}-1}{2}\right)\left(\alpha + \frac{3-\sqrt{5}}{2}\beta\right)$, $B = 2\alpha$.

Для удобства дальнейшего анализа свойств (9) нормируем коэффициенты при нелинейных слагаемых путем замены переменных:

$$y_1 = -\frac{A}{p^2}u_1, \quad y_2 = -\frac{A}{p^3}u_2, \quad t = p\tau, \quad p = \frac{A}{B}.$$

Тогда (9) примет вид

$$\begin{aligned} \dot{u}_1 &= u_2, \\ \dot{u}_2 &= p^2 \mu_1 u_1 + p \mu_2 u_1 + u_1^2 - u_1 u_2 + O(\|u_1, u_2\|^3). \end{aligned} \quad (10)$$

Для окончательного построения нормальной формы исходной системы дифференциальных уравнений для изучения свойств бифуркации "двойного нуля" необходимо сделать еще один шаг – исключить из второго уравнения системы (10) линейное слагаемое, содержащее переменную u_2 . С этой целью введем новые переменные состояния

$$\begin{aligned} \eta_1 &= u_1 - p \mu_2, \quad \eta_2 = u_2, \\ \dot{\eta}_1 &= \eta_2, \\ \dot{\eta}_2 &= \theta_1 + \theta_2 \eta_1 + \eta_1^2 - \eta_1 \eta_2 + O(\|\eta_1, \eta_2\|^3), \end{aligned} \quad (11)$$

где $\theta_1 = p^2 \mu_2 (p \mu_1 + \mu_2)$, $\theta_2 = p(p \mu_1 + 2 \mu_2)$.

Далее будем рассматривать систему (11) в усеченном виде без слагаемого $O(\|\eta_1, \eta_2\|^3)$.

Бифуркационная диаграмма на плоскости параметров θ_1, θ_2 представлена на рис. 1.

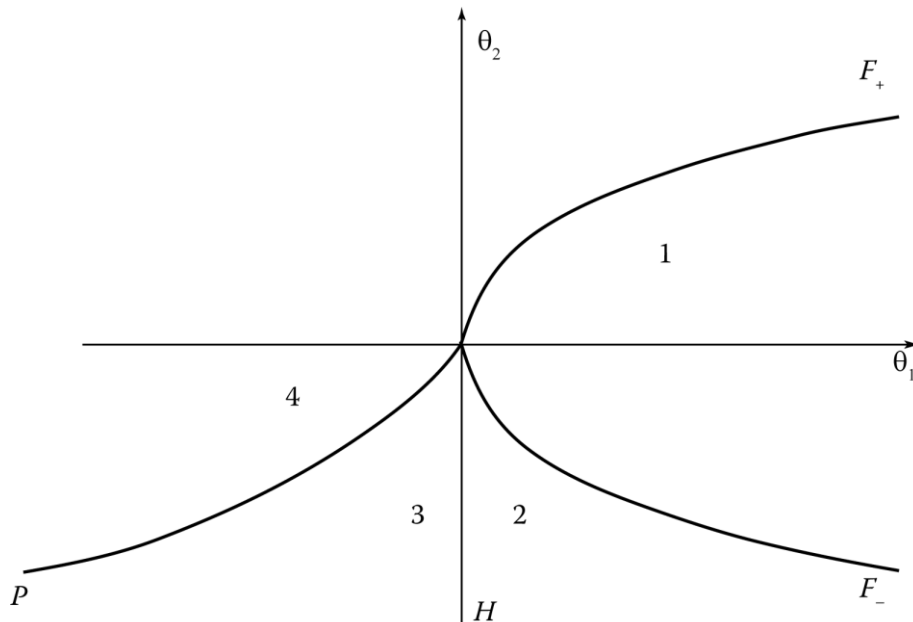

Рис. 1. Бифуркационная диаграмма "двойной ноль"

Положения равновесия системы (11) локализованы на горизонтальной прямой $\eta_2 = 0$ и удовлетворяют уравнению

$$\theta_1 + \theta_2 \eta_1 + \eta_1^2 = 0. \quad (12)$$

Квадратное уравнение (12) может иметь от нуля до двух вещественных корней. Дискриминантная парабола

$$F = \{(\theta_1, \theta_2) : 4\theta_1 - \theta_2^2 = 0\}$$

определяет кривую, связанную с седлоузловой бифуркацией (складкой). Вдоль этой линии система (11) имеет одно нулевое собственное значение. Если $\theta_2 \neq 0$, то седлоузловая бифуркация невырождена и пересекает F справа налево с появлением двух положений равновесия. Назовем E1 левым положением равновесия, а E2 – правым:

$$E_{1,2} = (\eta_{1,2}^0, 0) = \left(\frac{1}{2} \left(-\theta_2 \mp \sqrt{\theta_2^2 - 4\theta_1} \right), 0 \right).$$

Точка $\theta=0$ разделяет две ветви бифуркационной линии F_- и F_+ , соответствующие $\theta_2 < 0$ и $\theta_2 > 0$. Так, например, вблизи F_- сосуществуют устойчивый узел E1 и седло E2.

Вертикальная прямая $\theta_1 = 0$ является линией, на которой положение равновесия E1 имеет пару собственных значений с нулевой суммой $\lambda_1 + \lambda_2 = 0$. Нижняя часть $H\{(\theta_1, \theta_2): \theta_1 = 0, \theta_2 < 0\}$ определяет невырожденную бифуркацию Андронова – Хопфа ($\lambda_{1,2} = \pm i\omega$), а верхняя часть прямой есть небифуркационная линия, относящаяся к нейтральному седлу. Данная бифуркация порождает устойчивый предельный цикл, так как в этом случае первая фокусная величина отрицательна. Цикл существует вблизи H. Положение равновесия E2 является седлом. Других локальных бифуркаций в системе (11) не существует [3].

Анализ бифуркационной диаграммы начнем из региона 1, где вообще не существует положений равновесия и наблюдать появление циклической динамики не представляется возможным. Следуя из региона 1 в регион 2, пересекая линию седлоузловой бифуркации F_- , появляются два положения равновесия: устойчивый узел и седло. Далее узел трансформируется в фокус и на линии H, то есть на переходе из региона 2 в регион 3, происходит бифуркация Андронова – Хопфа. При этом возникший устойчивый предельный цикл существует слева от H в регионе 2 на плоскости параметров. Здесь имеет место так называемая "мягкая" (некатастрофическая) потеря устойчивости фокусом.

На кривой $P = \{(\theta_1, \theta_2): \theta_1 = -\frac{6}{25}\theta_2^2, \theta_2 < 0\}$ происходит глобальная перестройка фазового портрета системы (11). В результате произошедшей седловой гомоклинической бифуркации предельный цикл разрушается и в регионе 4 существуют неустойчивый узел и седло, которые затем сливаются и исчезают на линии F_+ , и происходит возвращение в регион 1.

На этом исследовании топологических свойств бифуркации "двойного нуля" завершается. Однако целесообразно вывести уравнения бифуркационных линий в виде зависимостей от исходных малых параметров μ_1, μ_2 , используя формулы (11).

В результате преобразований имеем:

1) линия седлоузловой бифуркации:

$$F = \{(\mu_1, \mu_2): \mu_1 = 0, \mu_2 \neq 0\};$$

2) линия бифуркации предельного цикла

$$H = \{(\mu_1, \mu_2): \mu_1(r\mu_1 + \mu_2) = 0, r\mu_1 + 2\mu_2 < 0\};$$

3) линия глобальной гомоклинической бифуркации:

$$P = \{(\mu_1, \mu_2): (7\mu_2 + 6r\mu_1)(7\mu_2 + r\mu_1) = 0, 2\mu_2 + r\mu_1 < 0\}.$$

На рис. 2 отмечена штриховкой область устойчивости исходной динамической системы (4) в положительной части плоскости параметров k_1, k_2 .

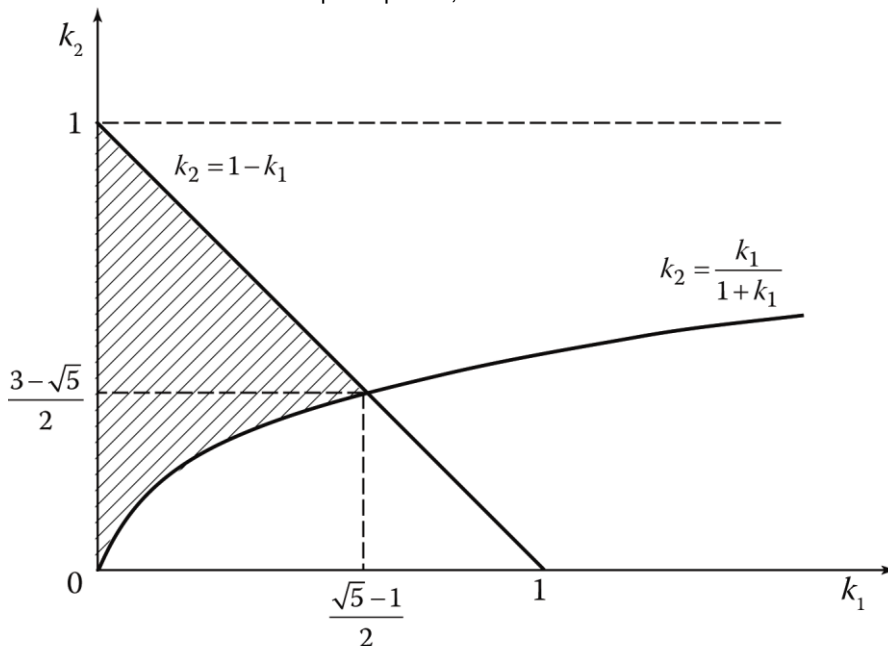

Рис. 2. Область линейной устойчивости на плоскости управляющих параметров функций менеджмента и маркетинга

Очевидно, что в малой окрестности точки пересечения прямой $k_2 = 1 - k_1$ и гиперболы $k_2 = \frac{k_1}{1+k_1}$ с координатами $k_1^* = \frac{\sqrt{5}-1}{2}$, $k_2^* = \frac{3-\sqrt{5}}{2}$ система (4) демонстрирует наиболее сложное поведение, сопровождающееся появлением различных топологических структур.

В заключение необходимо отметить значимость качественного прогнозирования поведенческих свойств нелинейной динамической системы, описывающей синергетический механизм взаимодействия функций менеджмента и маркетинга. Данная методология является базовой для так называемого сценарного подхода в анализе рыночного положения фирмы, позволяющая конструировать соответствующую топологию динамических режимов. Представляется существенным знание управляющих параметров, обеспечивающих устойчивость к параметрическим возмущениям, что, в свою очередь, определяет запрет на произвольную эволюцию исходной динамической системы и обеспечивает эффективные управленческие решения, наименее чувствительные к внезапным изменениям в экономической среде.

Литература: 1. Кузнецов В. В. Об устойчивости рыночного положения фирмы / В. В. Кузнецов, В. В. Фирсакова // Экономика и математические методы. – 2000. – Т. 36. – №3. – С. 136 – 139. 2. Воронин А. В. Структурная неустойчивость рыночного положения фирмы // Бизнес Информ. – 2007. – №6. – С. 67 – 71. 3. Воронин А. В. Циклы в задачах нелинейной макроэкономики. – Харьков: ИД ИНЖЭК", 2006. – 136 с.

Гвоздєва М. Ю.

УДК 65.012

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах конкурентної боротьби основою підвищення ефективності інформаційного забезпечення управління інноваційними процесами підприємства є перевищення швидкості узагальнення та систематизації інформації над швидкістю реалізації інновацій. Таким чином, успішне функціонування підприємств України потребує створення ефективної інформаційної системи управління його інноваційним розвитком, що є неможливим без оцінки ефективності інформаційної системи, яка впроваджується.

Питання і проблеми в галузі управління й інноваційної діяльності досліджували Ф. Тейлор, М. Мескон, Р. Фатхутдинов, С. Ілляшенко, М. Йохна, Д. Кокорін, І. Цигилік, О. Волков та ін. У галузі інформаційних технологій та інформатизації доцільно звернути увагу на роботи В. Пономаренка, М. Твердохліба, А. Хорошилова, Г. Брітченко, А. Карминського та ін. На думку дослідників, незалежних бізнес-аналітиків, "оцінка ефективності ІТ-проектів у всьому світі – на сьогодні не наука, а мистецтво — методики ще тільки відпрацьовуються, постійно корегуються з накопиченням досвіду за кожним конкретним проектом, тому говорити про єдині підходи до вироблення критеріїв і алгоритмів оцінки поки передчасно" [1]. Всебічне вивчення праць зарубіжних і вітчизняних вчених стосовно інформаційних систем показало, що практично всі вони зосереджені на проблемах впровадження й експлуатації інформаційних систем управління. Питання ж оцінки їх економічної ефективності відійшли на другий план, незважаючи на актуальність цього питання.

Завданням дослідження є розгляд та аналіз різних підходів і методик щодо оцінки ефективності впровадження інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства.

Більшість підприємств України усвідомлює необхідність інноваційної політики, а сучасні економічні умови вимагають інтенсивної інноваційної діяльності, яка неможлива за відсутності достовірної та своєчасної інформації. В управлінській діяльності, що є інформаційним процесом, інформація виступає як один з найважливіших ресурсів поряд з енергетичними, матеріальними, трудовими, фінансовими [2]. Обсяг і зміст інформації на підприємстві залежить від масштабів та характеру здійснюваних інноваційних програм.

© Гвоздєва М. Ю., 2008

Зі збільшенням обсягів інформації більшість підприємств зіткнулися з інформаційними проблемами, які необхідно вирішувати шляхом упровадження нових інформаційних технологій та автоматизованих систем управління.

Для використання в інноваційному розвитку підприємства інформаційна система повинна містити інтегровану систему інформаційного забезпечення, щоб на кожному етапі проекту забезпечувати процес перетворення нової ідеї в новий (удосконалений) комерційний продукт (послугу, технологію) необхідною, коректною та актуальною інформацією в повному обсязі з мінімальними витратами тимчасових, фінансових, кадрових і інших ресурсів підприємства [3].

В останні роки в Україні з'явилися позитивні тенденції у сфері інформатизації управління підприємством. Зросла кількість підприємств, керівники яких усвідомлюють важливість інформаційних технологій, на ринку з'явилися інформаційні системи будь-якої складності і вартості [4]. Але низький рівень досвідченості керівників призводить до створення неефективних інформаційних систем підприємства і впровадження неефективних автоматизованих систем управління підприємств. Тому треба зазначити, що впровадження інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства – це проект не стільки технічний, скільки організаційний, тому що передбачає перебування системи управління підприємством. Тому від аналізу і врахування особливостей проекту, тобто від визначення позитивних та негативних чинників впровадження автоматизованої системи управління інноваційним розвитком, залежить її успіх [5].

Будь-який бізнес-проект створюється на базі розуміння його ефективності з погляду необхідності і прибутковості. Як правило, переваги інформаційних технологій (ІТ) у керівного складу підприємств не викликають сумнівів. Окупність "ІТ-рішень" визнає більшість представників топ-менеджменту підприємств, проте єдиної формули підрахунку ефективності інформаційних систем на сьогодні не існує [5; 6].

Оцінка ефективності впровадження інформаційних систем може бути проведена з різною глибиною для різних завдань [1]. Як правило, для інвесторів готують обґрунтування, виходячи з оцінки зростання продуктивності праці (найбільш часто використовується портфельний підхід). Таке обґрунтування в наших умовах підготувати складно, виходячи з природного опору персоналу первинному впровадженню інформаційних систем рівня ERP. На етапі обґрунтування одержати оцінку від груп працівників різних функціональних підрозділів відносно системи, про повну функціональність якої вони не мають уявлення, не є реальним. Проте, виходячи із загальної практики для подібних виробництв, така оцінка із значною часткою погрешності й умовностей може бути підготовлена. Наочним обґрунтуванням для власників і інвесторів може бути розрахунок ROI в сукупності з оцінкою ризиків проекту. Підготовка такого обґрунтування є можливою в допустимі терміни (від двох до чотирьох тижнів) із залученням зовнішніх експертів, що мають досвід підготовки таких оцінок. Портфельна оцінка надає інформацію керівнику про вартість проекту в розрізі всіх (основних) ІТ-рішень, представлених на ринку.

Для ухвалення рішення про впровадження інформаційної системи інноваційного розвитку на підприємстві керівнику необхідно проаналізувати проект, ураховуючи відповідність ряду умов:

розвиток інформаційних технологій є складовою частиною розвитку підприємства. Яка б не була стратегія розвитку підприємства, ІТ-стратегія повинна їй відповідати. Інакше вкладення в інформаційні технології не тільки не принесуть користь, але й можуть обернутися значними збитками для підприємства;

обмеженість ресурсів підприємства. Ресурси підприємства не безмежні, і щоб підприємство мало можливість здійснювати свою основну діяльність (упровадження інформаційної системи інноваційного розвитку не є основною діяльністю підприємства, це, швидше, розвиток нових технологій), ці ресурси потрібно розумно розподіляти. Відсутність необхідних ресурсів може перекреслити всі плани з реалізації проекту. Саме тому повинна бути жорстка ув'язка плану проекту не тільки на рівні цілей і стратегії розвитку підприємства, але й на рівні його бюджету [5; 7].

Для зазначених вище умов необхідна методика, що дозволяє провести аналіз доцільності впровадження проекту.

Існують різні способи оцінки ефективності проектів. Але на підставі проведених досліджень можна виділити принципово два підходи до оцінки: фінансовий підхід, що оцінює фінансову віддачу від проекту, і змішаний підхід, який містить у собі як фінансову, так і нефінансову складові. Основна їх відмінність полягає в тому, що фінансовий підхід припускає оцінку тільки тих ефектів, які можна оцінити в грошовому еквіваленті, і лише в першому наближенні, тобто оцінити безпосередній ефект (частіше за все використовують проектний підхід з розрахунком ROI). Але одночасно виникає і трудність такої оцінки. Адже далеко не завжди існує можливість оцінити в грошовому виразі абсолютно всі переваги, які дає нам проект автоматизації [7].

Сказане підтверджує широко розповсюджені на Заході і відома в Україні методологія впровадження стратегічного управління Balanced Scorecard, розробниками якої є Девід Нортон та Роберт Каплан [8]. Дана методологія може бути використана для оцінки ефективності інформаційної системи інноваційного розвитку підприємства. І саме на цій методології заснований другий підхід до оцінки ефективності проектів — змішаний. Суть підходу полягає в тому, що проводиться оцінка не тільки фінансових ефектів від впровадження інформаційної системи, але й нефінансових. Основними складовими методології Balanced Scorecard є наступні:

1. Стратегічний розвиток підприємства розглядається в наступних напрямках:
 - а) взаємовідносини з клієнтами (показує, як становлять до нас наші клієнти);

б) фінанси (показує, як становлять до нас наші акціонери);
в) внутрішні процеси бізнесу (показує, які в нас є внутрішні ресурси);
г) інновації й розвиток персоналу (показує, які в нас є конкурентні переваги і можливості в майбутньому) [1; 7].

2. Упровадження стратегічного управління повинне здійснюватися шляхом поступового переходу від стратегічних планів до бюджетів і планів заходів, від рівня генерального директора до рядового працівника.

3. Для успішного впровадження стратегії повинен бути встановлений моніторинг і зворотний зв'язок процесу стратегічного управління. Для цього розробляються збалансовані рахункові карти, що відображають основні цілі підприємства, а також їх подальшу декомпозицію у вигляді набору критичних чинників успіху. По суті, один і той же чинник успіху може впливати на досягнення декількох цілей розвитку підприємства [4].

Таким чином, використання методології Balanced Scorecard для оцінки ефекту від впровадження інформаційної системи дозволяє визначити, наскільки передбачуваний проект відповідає цілям підприємства. При цьому розглядаються фінансові і нефінансові цілі підприємства, що гарантує повноту й достовірність оцінки. В результаті аналізу проекту на відповідність цілям підприємства і подальшого схвалення/відхилення проекту повинно здійснюватися приведення у відповідність ІТ-стратегії та стратегії інноваційного розвитку підприємства.

Застосування методології Balanced Scorecard для аналізу проектів впровадження інформаційної системи інноваційного розвитку дозволяє не тільки обґрунтувати проект автоматизації, але й органічно "вписати" його у план розвитку підприємства. Причому як на стратегічному, так і на оперативному рівні (на рівні бюджетів). А останній момент, як підказує досвід, відіграє не останню роль у справі успішної реалізації проекту.

Більшість аналітиків бізнесу створюють і використовують у процесі оцінки ефективності впровадження систем оригінальні методики, поєднуючи власні винаходи з елементами методик, що одержали світове визнання [1]. Вони визначають, що ефективність впровадження ІТ-систем виражається двома позиціями: одноразове покращення діяльності (складські запаси, незавершене виробництво, дебіторська заборгованість) або постійне, що включає зростання продажів і зниження окремих складових виробничої собівартості. У будь-якому разі кожна методика, повинна бути адаптованою до конкретного підприємства, тому що інформаційна система управління інноваційним розвитком постійно видозмінюється, вдосконалюється, набуває нової якості.

Доцільно зробити ряд важливих висновків, що відображають проблеми управління інноваційним розвитком на підприємствах України та шляхи їх подолання:

1. Інноваційний розвиток підприємства призводить до різкого збільшення необхідних в управлінні і виробництві обсягів інформаційних ресурсів.

2. Для управління зростаючими обсягами інформації сучасного підприємства потрібні впровадження нових інформаційних технологій, створення інформаційної системи управління інноваційним розвитком підприємства і розробка та впровадження автоматизованої системи управління цим процесом.

3. Будь-який масштабний ІТ-проект може бути пов'язаний як із прибутками, так і з ризиками, тому оцінка ефективності впровадження інформаційної системи інноваційного розвитку підприємства необхідна.

4. Щодо процесу оцінки ефективності впровадження інформаційної системи, то необхідно враховувати загальні принципи і підходи незалежно від використовуваної методики оцінки:

необхідність усвідомлення й опису цілей процесу, який оцінюється;

усвідомлення й опис пріоритетів бізнес-цілей;

опис позитивних і негативних чинників ІТ у термінах бізнесу із залученням провідних фахівців та керівництва підприємства;

розмежування джерел окупності ІТ-проектів за двома позиціями: одноразове зниження розмірів активів компанії і перманентні (що виявляються протягом ряду подальших років) зміни;

облік чинника часу і чинника вартості грошей у часі.

Упровадження на підприємстві інформаційних технологій, ефективної інформаційної системи управління інноваційною діяльністю підприємства є необхідною умовою інноваційного розвитку підприємства і його виживання в умовах ринкової конкуренції.

Література: 1. Некрасова Е. Информационная система предприятия: эффекты или эффективность// "СЮ". – 2005. – №1. – С. 18 – 25. 2. Яковенко С. І. Реінжиніринг бізнес-процесів шляхом інформатизації управління на підприємствах України // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – №9(39). – С. 118 – 130. 3. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: Навч. посібник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. – 324 с. 4. Управление информационными ресурсами: Учебник / Под ред. А. В. Хорошилова. – М.: Финансы и статистика, 2006. – 272 с. 5. Ганущак Л. М. Інформаційне забезпечення управління розвитком інноваційного потенціалу державних підприємств // Актуальні проблеми економіки (укр.). – 2006.– №10. — С. 37 – 45. 6. Карминский А. М. Информатизация бизнеса: концепции, технологии, системы. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 624 с. 7. Целых А. Всесторонний анализ эффективности информационных проектов. "Сбалансированное" решение// <http://www.aup.ru> 8. D. Norton, R. Kaplan. The Balanced Scorecard: translating strategy into action. — Harvard Business Press, 1996.

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ В УПРАВЛІННІ МАШИНОБУДІВНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ: КЛАСИФІКАЦІЯ, ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ, ІННОВАЦІЙНІ ЗАВДАННЯ ТА ВИМОГИ

Процес управління сучасними підприємствами супроводжується величезними масштабами інформації, розмір якої безперервно збільшується в міру зростання обсягів виробництва продукції. За окремими оцінками, в цілому обсяг інформації зростає майже пропорційно квадрату зростання обсягу виробництва. Ефективність управління виявляється все більш залежною від раціональності здійснення процесів збору, переробки й передачі інформації. Наявність автоматизованої інформаційної системи (АІС) значно спрощує процес управління підприємством. Вона дозволяє вчасно зібрати, відсортувати, обробити необхідну інформацію і прийняти правильне рішення, поліпшити механізм реалізації стратегії підприємства.

Серед вітчизняних та зарубіжних економістів-науковців можна виділити праці В. Божко, В. Забеліна, Е. Іванова, Е. Крикавського, І. Новаківського, Д. Ловцова, Р. Петровича, А. Сидорова та ін.

Аналіз літературних джерел показав, що деякі питання методологічного і практичного характеру, наприклад, формування інформаційної системи (ІС), яка забезпечувала б прийняття ефективних управлінських рішень на підприємстві залишаються невирішеними.

У літературі існує безліч підходів до визначення поняття інформаційних систем управління [1 – 4]. ІС є системою інформаційного обслуговування працівників управлінських відділів і здійснює виконання технічних та технологічних функцій зберігання, обробки, накопичення й передачі інформації. Інформація групується, відкладається, формується і функціонує в порядку, визначеному методами та структурою управлінської діяльності, з урахуванням особливостей технологій конкретного економічного об'єкта, реалізовує поставлені перед нею завдання.

Усі види інформації, необхідні для управління, складають ІС. Вона є організаційно оформленою інформацією потоків, документів, каналів зв'язку та технічних засобів і забезпечує взаємозв'язок елементів системи управління з метою її ефективного функціонування.

Інформаційна система має включати такі елементи (рис. 1): інформаційні ресурси – масиви даних, архіви, методики, інструкції, машинні програми і документи; матеріальні ресурси – носії інформації, технічні засоби збору, передачі, обробки й надання інформації; канали циркуляції інформації – контингент робітників, засоби зв'язку, засоби зберігання [5].

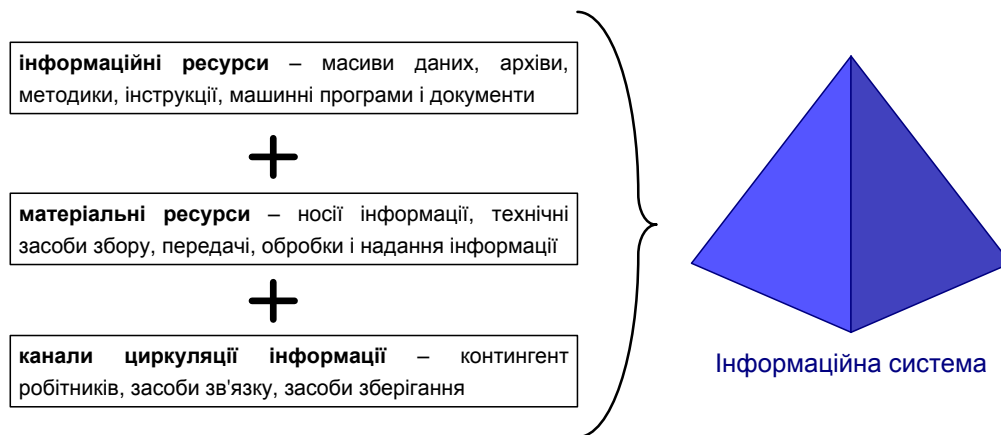

Рис. 1. Узагальнена структура інформаційної системи

У літературі ІС подається як система роботи з інформацією [3], а тому при такому підході необхідно досліджувати природу інформації, її суть і місце в системі управління. Ці питання слід розглядати, виходячи зі змісту та логічного зв'язку показників матеріального виробництва і його соціально-економічної надбудови.

ІС може бути визначеною з технічного погляду як набір взаємозв'язаних компонентів, які збирають, обробляють і(чи) розподіляють інформацію, щоб підтримати прийняття рішень і управління організацією. Поняття ІС пов'язане з такими категоріями, як інформація, управлінські рішення та інформаційні технології (підсистема обробки інформації, входу і виходу інформації, функціонування внутрішніх та зовнішніх каналів). Інформаційні системи управління можуть бути класифіковані за різними ознаками, це відображено на рис. 2.

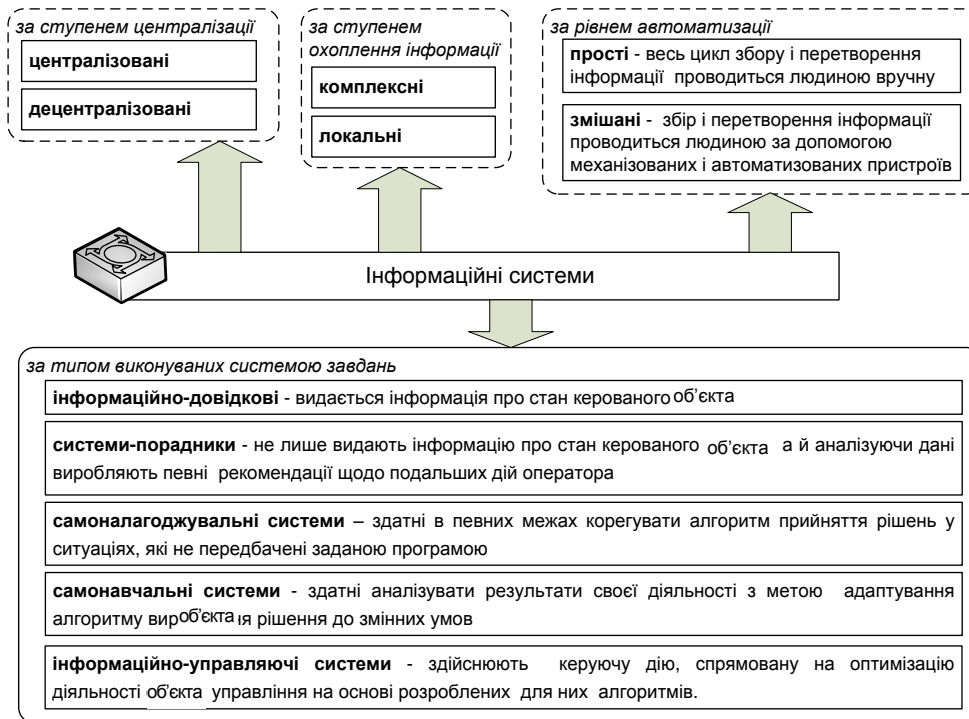

Рис. 2. Класифікація інформаційних систем за різними ознаками

Більшість ІС, які впроваджені у виробництво, відносяться до класу інформаційно-довідкових та систем-порадників, а невелика частина систем відноситься до інформаційно-управляючих. Багато підприємств розробляють і впроваджують автоматизовані інформаційні системи (АСУ) з метою використання інформації для управління виробництвом. Інформацію піддають певним перетворенням, серед яких найважливішими є її збір, передача й обробка. Збір інформації може здійснюватися ручним та механізованим (автоматизованим) способом.

ІС можуть також бути класифіковані за ознакою структурованості задач: неструктурована задача – неможливо виділити елементи і вказати зв'язки між ними; частково структурована задача – коли відома лише частина елементів та зв'язків між ними; структурована задача – в ній відомі всі елементи та встановлені зв'язки між ними.

За функціональною ознакою ІС можна розглядати як: виробничі; системи маркетингу; фінансові та облікові системи; кадрові системи; інші види ІС, що виконують специфічні для конкретного підприємства функції.

За рівнем управління ІС поділяють на оперативні, тактичні, стратегічні.

За характером використання є такі ІС: інформаційно-пошукові (проводять введення, систематизацію, зберігання, видачу інформації за запитом користувача без складних перетворень даних); інформаційно-вирішальні (здійснюють усі операції переробки інформації за певним алгоритмом).

Наявність відлагодженої ІС значно спрощує процес управління підприємством, а це дозволяє вчасно зібрати, відсортувати, обробити необхідну інформацію та прийняти правильне рішення, поліпшити механізм реалізації стратегії.

Від умінь керівників підприємства приймати та обґрунтовувати прийняття рішень залежить ефективність функціонування машинобудівного підприємства. За умов ринкової економіки зростають вимоги до якості, своєчасності, повноти, достовірності та глибини аналізу виробничих показників. Нерідко управлінський персонал покладається на інформацію про минулі ситуації та отримує невтішні результати. На сьогодні ІС дозволяють прогнозувати розвиток деяких ситуацій у певних межах, і перед сучасними керівниками підприємств стоїть нове завдання – створення ІС з метою забезпечення прийняття ефективних управлінських рішень.

Для створення ІС необхідно дослідити структуру управління на підприємстві, можливі потоки інформації. Більшість виробничих підприємств має трирівневу ієрархічну структуру: інженерно-технічний персонал відповідає за створення та випуск продукції, тобто здійснює оперативне управ-

ління; на другому рівні приймають тактичні рішення; на верхньому рівні проводиться стратегічне управління. На технічному рівні рішення є структурованими, дії визначаються набором логічних, зумовлених, сталих і приписаних правил у межах суворих обмежень. А тому прийняття рішень може бути автоматизоване за допомогою автоматизованих інформаційних систем (АІС).

Очевидно, що функція вищого управлінського персоналу, а саме стратегічне управління, становить найбільш важливу частину підприємства. Процес прийняття рішення є складним і залежність цих рішень від зовнішніх факторів не дозволяє повністю автоматизувати даний процес. Проте одержувана від АІС інформація може істотно знизити невизначеність у процесі прийняття більшості рішень. Експерименти на моделі значно дешевші й завдають менше збитків, аніж на самому підприємстві.

Для виконання всіх вказаних завдань необхідна обчислювальна система, яка повинна функціонувати на основі бази даних. Це забезпечує передумови для подальшої розробки та вдосконалення ІС.

Кожний об'єкт управління – це система, яка складається із взаємозалежних елементів. Будь-яка система існує під дією як суміжних систем, так і навколишнього середовища. Впливів дуже багато, але враховуються лише ті з них, які істотно можуть позначитися на параметрах системи.

Управління виробництвом вимагає своєчасного отримання й використання необхідної інформації. Її зміст, носії, форма обумовлені самим об'єктом, його конкретними характеристиками, а також призначенням інформації у системі управління. Управління в цих умовах виступає як активний процес досягнення поставленої мети і з огляду на його інформаційну природу в ньому може бути виділено три головні та взаємозв'язані фази: формування необхідної інформації та її введення в канали управління; передача інформації до управлінського центру, переробка й прийняття необхідних управлінських рішень; забезпечення виконання прийняття управлінських рішень на основі зворотного зв'язку керуючого центру управління і системи.

Складність ІС зумовлена великою кількістю взаємозв'язаних елементів виробництва: наукових досліджень, технічних розробок, техніки, технології, основного і допоміжного виробництва тощо. Загальну схему взаємозв'язку інформації та керованої системи подано на рис. 3. У даному контексті можна говорити про управлінську діяльність в інформаційній системі. Така діяльність має передбачати відбір інформації, її кодування та передачу.

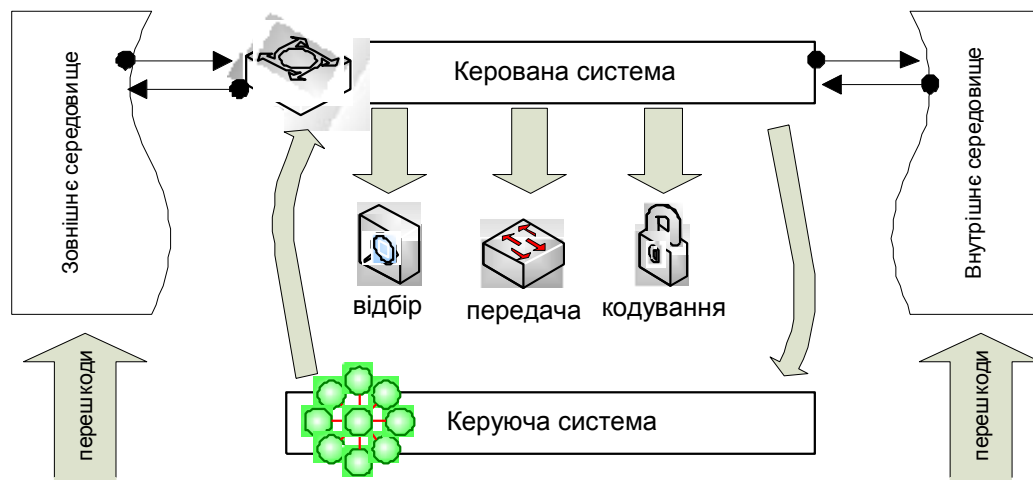

Рис. 3. Схема взаємозв'язку інформації та керованої системи

Реціпієнт інформації повинен відреагувати на отриману інформацію, тобто підтвердити факт її отримання і ступінь розуміння її значення. В ідеалі зворотний зв'язок повинен бути усвідомленим, а тому плануватися наперед. Стійкий зворотний зв'язок дозволяє істотно підвищити надійність обміну інформацією і хоча б частково уникнути її втрат, різних перешкод, які можуть спотворити її зміст.

Таким чином, процес формування ІС повинен включати такі напрями: дослідження джерел створення інформації та характеру впливу структурних змін і тенденцій зовнішнього середовища на діяльність підприємства; збір інформації об'єктивного і реального аналізу показників функціонування підприємства під впливом чинників зовнішнього середовища; збереження інформації у відповідних базах даних про діяльність підприємства – показників фінансової звітності, економічних показників, показників конкурентоспроможності, показників цінової та інвестиційної політики, управлінської інформації; аналіз отриманої інформації для використання у процесі діяльності підприємства і прийняття управлінських рішень; упровадження рішення і доведення його результатів до відома безпосередніх виконавців.

Отже, в рамках здійснення управління ІС на підприємстві та її вдосконалення можна виділити такі напрями, як: побудова інформаційної моделі промислового підприємства; створення ІС шляхом автоматизації інформаційних потоків; удосконалення форм документації; визначення економічної ефективності вдосконалення інформаційної забезпеченості управління ІС.

Література: 1. Ловцов Д. Информационно-психологические аспекты национальной безопасности // НТИ. Сер. 2. Информ. процессы и системы. – 1999. – №7. – С. 1 – 6. 2. Крикавський Є. Економічний потенціал логістичних систем. – Львів: ДУ "Львівська політехніка", 1997. – 168 с. 3. Новаківський І. І. Перспективи розвитку інформаційних ринкових послуг та їх вплив на діяльність підприємств / І. І. Новаківський, Р. Й. Петрович // Вісник Державного університету "Львівська політехніка". Проблеми економіки та управління. – 1998. – №353. – С. 217 – 221. 4. Иванова Е. Особенности построения статистических информационных систем в государствах с рыночной экономикой / Е. Иванова, В. Забелин, В. Божко // Вопросы статистики. – 1998. – №8. – С. 57 – 60. 5. Сидоров А. Экономические аспекты информационных технологий // Проблемы теории и практики управления. – 2001. – №1. – С. 87 – 90.

Лінькова О. Ю.

УДК 330.322.3: 334.716

НАСЛІДКИ ПЕРЕТВОРЕНЬ У СИСТЕМІ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Тенденції розвитку менеджменту пов'язані з інформатизацією та глобалізацією економіки, з прискоренням процесу інтернаціоналізації виробництва і, відповідно, розподілу товарів та послуг. Знання з управління сьогодні – це інформація, яка має практичну цінність, слугує отриманню конкретних результатів, причому результати проявляються поза людиною – у суспільстві, економіці чи в розвитку самих знань. У таких умовах на підприємствах промисловості виникає потреба створення потоку інформації для швидкого отримання точних даних про те, що в дійсності відбувається зовні.

Тому однією з *актуальних проблем* є підвищення ефективності управління інформаційною підсистемою промислових підприємств на основі вирішення соціально-екологічних питань в інформаційних та постінформаційних умовах.

Дослідженням і аналізом цього питання займається багато вітчизняних та закордонних вчених. Так Д. Белл детально у своїх роботах аналізує еволюцію розвитку суспільства, акцентує увагу на сучасних характеристиках різних сторін розвитку держав. При цьому залишаються тільки переліченими проблеми, пов'язані з методами розв'язання інформаційних проблем на підприємствах у сучасних та майбутніх умовах [1]. А. Гальчинський, С. Львовичкін, В. Семиноженко та багато інших вітчизняних вчених представляють цілий напрямок досліджень, які провадяться в Україні у зв'язку з проблемами, викликаними глобалізацією [2]. Поряд з такими своєчасними напрямками вирішення визначеної проблематики потребує деталізації саме система інформаційної діяльності промислових підприємств. А. Єлісєєв, І. Шульга провадять комплексний інституційний аналіз інтелектуальної власності [3]. Хоча саме у працях цього напрямку не вистачає характеристик проблем, пов'язаних саме з людиною. В. Іноземцев глобально розглядає природу, протиріччя, майбутнє постіндустріального суспільства [4]. Напрямок досліджень В. Іноземцева показав одне з багатьох актуальних питань для подальшого наукового вирішення – оптимізація поведінки людини на підприємствах у складних умовах інформаційного перевантаження всього суспільства. М. Кастельс займається вирішенням проблем інформаційної епохи [5]. І саме погляд на економічні питання сучасності у взаємозв'язку із загальними суспільними і культурними проблемами приводять до важливих надбань практиків і визначають значущі проблеми для подальшого наукового вирішення, а саме врахування соціально-екологічних проблем у процесі управління промисловими підприємствами.

Поряд з наведеним аналізом переліку робіт щодо вирішення проблем підвищення ефективності менеджменту залишається *недостатньо розкритим питанням* управління інформаційною підсистемою на промисловому підприємстві з урахуванням сучасних соціально-екологічних перетворень.

Метою даної статті є розробка концептуальної моделі управління інформаційним розвитком промислового підприємства на основі врахування соціально-екологічних умов. Під екологічними проблемами в даній публікації розуміють важливі екологічні проблеми інформаційного характеру (перевиробництво інформації; нездатність людини справитися із зростаючим інформаційним потоком, як наслідок, протиріччя в самій людині; зростаюча залежність системи життєзабезпечення людини від інформаційних комплексів і багато інших).

Завдання даної роботи – виявлення проблем забезпечення ефективності управління промисловим підприємством та аналіз соціально-екологічних умов в Україні.

© Лінькова О. Ю., 2008

Головними особливостями сучасної економіки є:
інформація стала сировиною виробництва, яке використовує технології для впливу на неї;
нові технології мають всеохоплюючий ефект;
виробничі і побутові системи мають можливість гнучкої модифікації;
поширення об'єднання окремих блоків і технологій у високоінтегровані системи;
орієнтація не на ресурс, а на його функції;
виробництво швидко змінюється у зв'язку із зростаючими темпами появи інновацій;
значне зниження питомих витрат виробництва;
мініатюризація виробництва;
зміна середовища діяльності людини: інтелектуалізація праці, посилення індивідуальної творчої основи потенціалу працюючих, зростання ступеня взаємодії людей, формування передумов інтеграції людських зусиль;

віртуалізація економічного простору — зростання конкуренції.

Поряд з постійним ускладненням умов господарювання з'являються нові соціально-екологічні проблеми, пов'язані з інформатизацією. До головних соціально-екологічних питань, вирішення яких безпосередньо впливає на якість управління промисловими підприємствами, відносяться такі:

визначення особистісних якостей людини для забезпечення розвитку виробництва;
перехід до децентралізованих робочих місць;
надання переваги творчій діяльності працівників;
поступове посилення мотивації працівників, заснованої на соціально-психологічному впливі;
перехід до економічних відносин, заснованих на інформаційному контролі;
надання переваг у споживанні інформаційним благам;
поступовий перехід до навичок самонавчання.

Вирішення зазначених питань пов'язане з:

результатами інтеграції національної економіки у світовий простір;
якістю підготовки менеджерів;
ефективністю роботи інформаційної підсистеми підприємства;
іншими факторами.

Головні вимоги до якісного менеджменту в сучасних умовах — це оволодіння мистецтвом управління в діяльність господарюючих суб'єктів швидких трансформаційних змін; нелінійність міркувань; позитивне мислення як основа позитивної мотивації. Управління промисловими підприємствами ускладнюється силою впливу управлінських рішень на екологічні умови, а тому й на виживання соціуму в цілому. Це потребує визначення ряду вимог у духовності від економічної системи:

зростаючі масштаби технічної потужності людства;
зростання індивідуальної технічної озброєності;
інформаційна вразливість сучасної людини цивілізації;
інтеграція людства як на локальному, так і на глобальному рівнях;
індивідуалізація особи.

Проаналізовані фактори розвитку економіки і суспільства є основою для створення концептуальної моделі управління інформаційним розвитком промислового підприємства на основі врахування соціально-екологічних умов. Для підвищення ефективності управління модель має поєднувати всі рівні менеджерів та доповнювати їх обов'язки інформаційної діяльності:

на вищому рівні – роботою щодо формування переліку актуальних соціально-екологічних питань для підприємства;

на середньому рівні – розробкою шляхів ефективного вирішення проблем;

на низовому рівні управління – практичною апробацією методів вирішення соціально-екологічних проблем та налагодження зворотного зв'язку з іншими рівнями управління.

Ефективність системи інформаційного розвитку промислового підприємства визначається на сьогодні:

технічним озброєнням;
можливостями ефективного використання сучасних технологій виробництва та управління;
мистецтвом управління.

Якщо перші дві групи факторів безпосередньо залежать від доступу до фінансових і інтелектуальних ресурсів, то третя група визначається якостями людей, які займають керівні посади в організаціях.

Практичне використання запропонованої моделі на підприємствах промисловості полягає в наданні пріоритету людині як особистості у господарській діяльності. Відповідно для цього забезпечення керівників не тільки відповідним доступом до інформаційного простору, але й широке заохочення до постійного перенавчання.

Система освіти практикуючих керівників має свої особливості:

обмеженість часу керівників;
сформований підхід людини-керівника до вирішення більшості питань;
управлінські, комунікаційні та інші особливі якості людини-керівника;
перевага в індивідуальному підході до навчання;
швидкі зміни в предметі навчання.

Тільки людина зможе в масштабах України здійснити результативний перехід як від адміністративно-командної до ринкової економіки, так і від індустріального до постіндустріального суспільства. Конкурентоспроможна (інтегрована сукупність властивостей працівника, що дає йому можли-

вість відповідати вимогам ринку праці) робоча сила є показником ефективності роботи не тільки підприємства, але й економіки в цілому. Тому конкурентоспроможні підприємства на світовому ринку в умовах інформаційної революції постійно оновлюють як технології, так і методи роботи керівника, зокрема що стосується управління інформаційною підсистемою.

У сучасних умовах ефективність управління промисловим підприємством визначається вмінням раціонально вирішувати соціально-екологічні та інформаційні проблеми. Тому для практичного досягнення встановленої мети запропоновано модель, яка поєднує всі рівні управління промислового підприємства із зазначенням обов'язків щодо вирішення соціально-екологічних проблем сучасності. Людина в управлінні підприємством стає головною силою вирішення не тільки економічних, але й комплексу соціально-екологічних проблем, пов'язаних із зростанням ролі інформації в суспільній діяльності.

Головними напрямками для проведення подальших досліджень у галузі підвищення ефективності управління промисловим підприємством є: методи зняття соціально-екологічних проблем у господарській діяльності підприємств промисловості; створення ефективної системи освіти саме для керівників-практиків; розробка системи оцінки особистісних якостей працівників при прийомі на роботу.

Література: 1. Белл Д. Грядущее постиндустриальное общество: Пер. с англ. — М.: Academia, 1999. — 564 с. 2. Економіка знань: виклики глобалізації та Україна / За заг. ред. А. П. Гальчинського, С. В. Львовичкіна, В. П. Семиноженка. — К.: Нац. інститут стратегічних досліджень, 2004. — 476 с. 3. Елисеев А. Н. Институциональный анализ интеллектуальной собственности: Учеб. пособие / А. Н. Елисеев, И. Е. Шульга. — М.: ИНФРА-М, 2005. — 376 с. 4. Иноземцев В.Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы. — М.: Логос, 2000. — 640 с. 5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура. — М.: ГУВШЭ, 2000. — 336 с.

Гребешкова О. М.

УДК 658.114.5

Махова Г. В.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ТА СПОСОБИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДОСЛІДЖЕННЯ СТРАТЕГІЧНИХ АЛЬЯНСІВ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

Неможливість вирішення тільки власними силами якісно нових завдань, що ставить перед сучасними підприємствами швидкозмінне середовище їх функціонування, обумовлює розповсюдження різноманітних форм міжфірмової кооперації. Зміна характеру конкурентної боротьби між підприємствами, конвергенція галузей, прискорення економічних процесів та інші фактори визначають тенденцію до поширення спільної діяльності підприємств. Зокрема, відмічається значне зростання кількості стратегічних альянсів підприємств.

Для української економіки стратегічні альянси є явищем відносно новим, інформація про перші альянси вітчизняних підприємств відноситься до початку 2000-х років. В умовах трансформаційної економіки України процеси формування довготривалих відносин, спрямованих на реалізацію стратегічних цілей, набувають особливої актуальності. Відповідно виникає потреба в розробці ефективних підходів щодо управління новими партнерськими утвореннями, яка має базуватися на вивченні, аналізі та узагальненні досвіду як функціонуючих альянсів, так і тих, які припинили свою діяльність. Виявлення галузевих особливостей, специфіки підприємств-учасників, певних закономірностей у функціонуванні альянсів вимагає обробки значного масиву інформації. Причому така інформація часто носить загальний та виключно емпіричний характер і не дає змоги розкрити стратегічні аспекти співробітництва й виявити науково обґрунтоване підґрунтя його здійснення. Тому вирішення проблеми інформаційного забезпечення наукового пошуку у сфері формування стратегічних альянсів та ефективності їх функціонування вимагає чіткого окреслення інформаційного простору подібного дослідження.

Залишаючи поза увагою теоретичні надбання, що розглядають та пояснюють сутність міжфірмових відносин з позицій різних наукових концепцій, слід визнати, що інформаційна база дослідження стратегічних альянсів західних компаній доволі розвинута [1 – 3]. Що ж стосується стратегічних альянсів вітчизняних підприємств, то процеси їх формування та функціонування належним

© Гребешкова О. М., Махова Г. В., 2008

чином не досліджувались. Це, на переконання авторів, пов'язано: по-перше, з незначним досвідом вітчизняних підприємств у даній сфері; по-друге, із багатоваріантністю напрямків дослідження, широким підходом до об'єкта дослідження; по-третє, зі значним обсягом неструктурованої інформації.

У даній роботі розглянемо проблеми визначення та способи структуризації інформаційного простору дослідження основних тенденцій формування українськими підприємствами стратегічних альянсів і практики їх функціонування з урахуванням різноманітності форм та способів подібної взаємодії підприємств.

Складнощі, що виникають у дослідників у процесі вивчення проблеми формування і функціонування стратегічних альянсів підприємств, обумовлені, в першу чергу, невизначеністю самого поняття "стратегічний альянс" та, відповідно, нечіткістю ознак і факторів, що визначатимуть сферу такого дослідження. Не ставлячи за завдання в межах даної статті проведення критичного огляду наукових дискусій у цьому напрямку, надалі під стратегічним альянсом підприємств будемо розуміти систему взаємовідносин між двома або більше незалежними підприємствами (підприємствами-партнерами), побудовану на основі взаємовигідного використання ресурсів для спільного досягнення єдиних стратегічних цілей. Головними ознаками альянсів, які дозволяють виділити їх серед інших форм співробітництва підприємств, вважатимемо збереження його учасниками стратегічної автономності та наявності спільних стратегічних цілей. Слід також зазначити, що однією із особливостей стратегічних альянсів є значна різноманітність їх організаційно-правового оформлення (від усної домовленості керівників підприємств, угоди про співробітництво до створення спільного підприємства), що суттєво "розмиває" сферу дослідження та ускладнює можливість аналізу подібних процесів. До того ж із функціонуванням альянсів підприємств безпосередньо пов'язані питання внутрішньоорганізаційних змін у підприємств-учасників, правові та фінансові аспекти спільної діяльності, впливу на рівень внутрішньогалузевої конкуренції тощо. Таке широке проблемне поле вимагає запровадження певних обмежень дослідження, серед яких пропонуємо враховувати такі: 1) надалі розглядатимуться партнерські відносини виключно між підприємствами, виключаючи партнерства підприємств та інших суб'єктів економіки (науково-дослідні інститути, університети та ін.); 2) об'єктом вивчення є формалізовані стратегічні альянси підприємств, тобто ті, в основі діяльності яких письмова угода між партнерами; 3) не досліджуватимуться союзи підприємств, засновані на неекономічних засадах, зокрема картелі; 4) поза межами дослідження залишається ряд питань фінансового та правового характеру, а також зовнішньоекономічної діяльності підприємств. З урахуванням вищезазначеного спробуємо описати межі інформаційного простору дослідження стратегічних альянсів підприємств.

У контексті наукового дослідження інформаційний простір доцільно визначати як вид простору, що виділяється на основі визнання ендогенності інформаційного ресурсу дослідника і включає відносини дослідника та економічних суб'єктів (у даному випадку – підприємств – учасників стратегічного альянсу) як з приводу цього ресурсу, так і відповідних умов, ресурсів та продуктів діяльності науковців і економічних суб'єктів. Застосування структурної рекурсії до складних науководослідницьких та економічних систем дозволяє отримати для кожної з них на різних рівнях внутрішньосистемний інформаційний простір, що відображає гетерархію аспектованих підсистем усередині науково-дослідної та економічної системи кожного рівня. Таким чином, інформаційний простір становить багаторівневу ієрархічну систему, на нижчому рівні декомпозиції якої знаходяться взаємопов'язані сукупності різних предметно орієнтованих інформаційних систем. Отже, у структурі інформаційного простору дослідження стратегічних альянсів слід виділяти дві основні підсистеми – первинні емпіричні дані про створення і функціонування альянсів (основне джерело інформації – підприємства та їх альянси) і вторинні дані про наукове узагальнення такого досвіду (основне джерело інформації – результати наукових досліджень).

Інформаційний простір можна структурувати за різними критеріями, серед яких найчастіше наводять такі, що впливають з характеристик самої інформації про предмет дослідження [4]: а) за джерелом інформації (внутрішня і зовнішня); б) за горизонтом охоплення даних (інформація про минуле, інформація про поточний стан, прогнозна інформація на майбутнє); в) за масштабом об'єкта вивчення (інформація, що відноситься до окремого індивіда (в контексті даної проблематики, наприклад, дослідник, стейкхолдер), груп індивідів (представники наукових течій, власники і менеджмент підприємств), певних економічних підсистем (підприємств та їх об'єднань), суспільства в цілому); г) за географічним аспектом (національний або міжнародний масштаб); д) за галузевою належністю; е) за типом інформації (теоретична, практична, рекламна тощо); є) за характером інформації (наукова, комерційна, популярна, статистична); ж) за формою представлення інформації (документована, недокументована); з) за її призначенням (загальнопізнавальна, спеціальна); и) за ступенем її доступності (вільний, обмежений). І цей перелік далеко неповний. Проте в якості найсуттєвіших у контексті дослідження стратегічних альянсів слід розглядати такі критерії структуризації інформаційного простору, як: 1) ступінь затребуваності даних (їх новизни, актуальності тощо) про стратегічний альянс та його учасників; 2) ступінь організованості інформаційного масиву; 3) відкритість інформації для зацікавлених осіб (дослідників, потенційних учасників альянсу, регулюючих і контролюючих органів влади); 4) розвиненість методів і способів збору та обробки вихідної інформації для отримання конкретних результатів.

У межах запропонованого способу структуризації інформаційного простору та з урахуванням набутого досвіду вивчення процесів формування та функціонування стратегічних альянсів в Україні охарактеризуємо основні проблеми, з якими стикається дослідник на цьому шляху. З урахуванням визначених вище обмежень щодо окреслення інформаційного простору дослідження стратегічних альянсів підприємств в Україні вважаємо за можливе запропонувати наступну структуризацію підсистеми первинних даних про стратегічні альянси (рисунк).

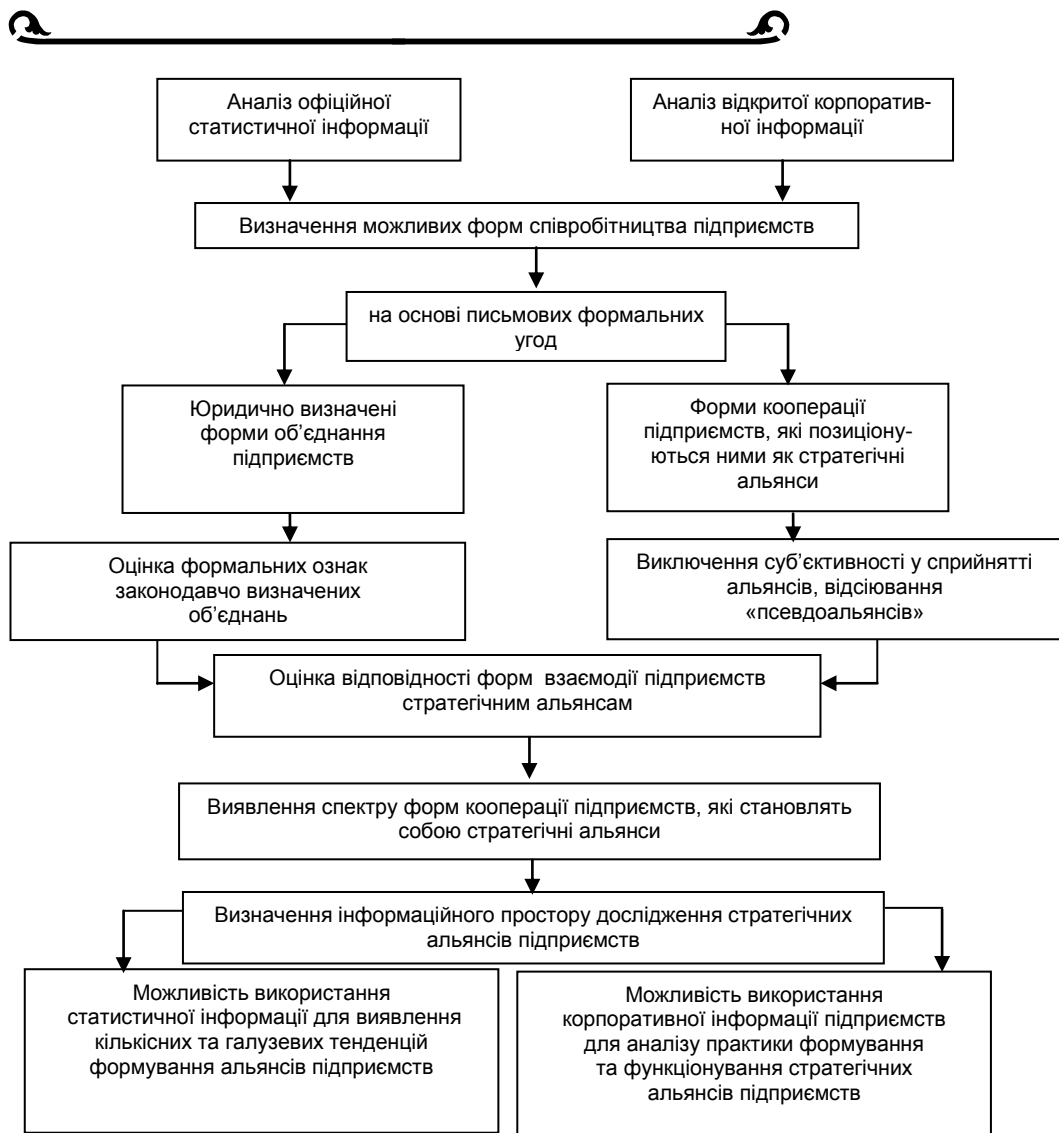

Рис. Структуризація підсистеми первинної інформації в інформаційному просторі дослідження стратегічних альянсів підприємств в Україні

У первинній інформаційній підсистемі відповідного простору дослідження стратегічних альянсів за участю українських підприємств можна виділити два основних масиви інформації: 1) офіційні статистичні дані; 2) первинна інформація підприємств, включаючи корпоративні сайти в Інтернеті, публікації у ЗМІ та ін.

Статистична інформація, що може бути використана для оцінки кількості та динаміки різних організаційних форм альянсів, галузевої специфіки їх формування, базується на законодавчо визначених формах співпраці підприємств (асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, інші об'єднання підприємств). Із загального переліку об'єднань асоціації, корпорації та концерни за своїми формальними ознаками не відповідають формату стратегічних альянсів, оскільки їх учасники втрачають стратегічну автономність. Консорціуму притаманні риси стратегічного альянсу, що підтверджується і його юридичним визначенням як "тимчасового об'єднання підприємств для досягнення учасниками певної спільної мети" [5]. Інші види об'єднань пропонуємо відносити до стратегічних альянсів у випадку, коли юридичні особи, спільно створені підприємствами, за своєю сутністю не відповідають визначенню асоціацій, корпорацій, концернів та холдингів.

Статусу спільних підприємств набувають тільки ті, що створені за участю іноземного суб'єкта господарювання. Вважаємо, що вони можуть розглядатися як стратегічні альянси, оскільки засновані на основі об'єднання інтересів незалежних вітчизняних та іноземних підприємств.

Запропонований підхід до визначення сфери утворення вітчизняних альянсів дає підстави для аналізу статистичних даних і виявлення кількісних та галузевих тенденцій їх формування. Але поза увагою залишаються ті альянси, формування яких не передбачає створення юридичної особи, а базується на угодах про співробітництво. Використання статистичних даних на основі законодавчо закріплених можливих форм кооперації підприємств звужує інформаційний простір дослідження альянсів. Він обмежується альянсами, сформованими як юридичні особи, а саме передбачених законодавством консорціумами, спільними підприємствами та іншими видами об'єднань.

Корпоративна інформація про стратегічні альянси може бути використана також із певними обмеженнями. Аналіз інформації, що надається підприємствами, дозволяє виявити дві точки зору вітчизняних управлінців на сутність стратегічних альянсів. З одного боку, досить часто альянси розглядаються як угоди злиття та поглинань, з іншого — відносини, які можуть бути визначені як ринкові трансакції, вважаються стратегічним альянсом. Згідно з іншим поглядом на альянси як стратегічні партнери сприймаються основні або постійні постачальники та клієнти, рекламні агенції, консалтингові фірми, ІТ-компанії, транспортні організації, підрядні підприємства тощо. Вважаємо, що значний обсяг замовлень не є підставою для того, щоб вважати певних клієнтів і постачальників стратегічними партнерами. Така співпраця не спрямована на стратегічні цілі підприємств, для досягнення яких використовуються партнерські ресурси. Підприємства не впливають на прийняття стратегічних рішень одне одного і не пов'язані між собою через використання ресурсів, метою їх співпраці не є забезпечення реалізації стратегічних цілей. Отже, для визначення інформаційного простору дослідження на основі корпоративної інформації необхідне запровадження обмежень: угоди злиттів та поглинань та зв'язки із крупними або постійними постачальниками, клієнтами, підрядниками тощо в межах поточної господарської діяльності не розглядаються як стратегічні альянси.

Таким чином, основою інформаційного простору дослідження стратегічних альянсів підприємств в Україні є офіційна статистична інформація та відкрита інформація підприємств, база якої формується із застосуванням певних обмежень. Використовуючи запропоновану схему, із загального масиву інформації може бути виділена змістовна, корисна для аналізу інформація про формування та функціонування стратегічних альянсів. Проте подальшого розвитку очікують методи аналізу інформації про альянси та їх учасників із забезпеченням релевантних даних про результати такої моделі співробітництва підприємств.

Література: 1. Карделл С. Стратегическое сотрудничество: Креативный бизнес-курс / Пер. с англ. К. Ткаченко. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2005. – 256 с. 2. Уоллес Р. Л. Стратегические альянсы в бизнесе / Пер. с англ. – М.: Добрая книга, 2005. – 288 с. 3. Гаррет Б. Стратегические альянсы / Б. Гаррет, П. Дюссож; [Пер. с англ. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 332 с. 4. Аверкиев А. Б. Инновационная деятельность по созданию информационного пространства управления предприятием на основе реинжиниринга // <http://www.smartcat.ru/Management/CashflowDf7.shtml> 5. Господарський кодекс України // Відомості Верховної Ради (ВВР). 2003. – №18, №19 – 20, №21 – 22, – ст.144.

УДК 658.589

Захаров І. В.

Захарова І. В.

МЕХАНІЗМ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙ НА ПІДПРИЄМСТВІ НА ПРИКЛАДІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Сучасний устрій світової соціально-економічної системи претендує на звання вже навіть не інформаційної економіки, а суспільства знань, коли питома вага інтелектуальної праці безупинно зростає. Це, у свою чергу, спричиняє постійне ідеологічне оновлення майже всього спектра товарів і послуг, а також матеріалів та технологій їхнього виробництва. Тому в економічній науці окреме місце займає вивчення процесів і закономірностей, пов'язаних із упровадженням інновацій на всіх рівнях організації виробництва. Але сучасна українська економіка зіткнулась з проблемою неготовності вітчизняних підприємств до швидкого й ефективного впровадження і виведення на ринок новітніх продуктів, технологій, матеріалів тощо. Одним із важливих аспектів інноваційної діяльності є впровадження та освоєння інформаційно-комунікаційних технологій на промислових підприємствах.

Проблема оцінки інноваційних проектів і прийняття рішень щодо доцільності їх реалізації знайшла своє відображення у працях таких вітчизняних авторів, як С. Ілляшенко [1], М. Йохна та В. Стадник [2], І. Литвин [3], Л. Федулова [4], О. Волков і М. Денисенко [5], та зарубіжних авторів – О. Кадушін [6], Н. Михайлова та ін. [7; 8], але досі не визначено єдиного алгоритму ухвалення рішення про доцільність реалізації того чи іншого інноваційного проекту та вибір кращого проекту з кількох альтернатив.

© Захаров І. В., Захарова І. В., 2008

Метою цього дослідження є моделювання процесу прийняття рішення щодо доцільності впровадження та вибору підприємством інноваційного проекту на прикладі інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

До завдань статті належать: виявлення та аналіз факторів, що повинні враховуватися під час прийняття рішення про реалізацію інноваційного проекту; вдосконалення послідовності процесу прийняття рішення щодо доцільності впроваджуваних нововведень на прикладі інформаційно-комунікаційних технологій.

Діяльність щодо впровадження ІКТ за сутністю є інноваційною діяльністю, але має ряд істотних відмінностей. Головною є те, що ІКТ є "посередниками", оскільки вони не прямо, а опосередковано, через бізнес-технологію, впливають на кінцеві фінансово-економічні результати діяльності підприємства. Так, самі по собі ІКТ не покращують становище фірми на ринку, не скорочують матеріалоємність продукції, а озброюють управлінський персонал новими технологіями, ефективність використання яких залежить від наявності взаємозв'язку між інформаційно-комунікаційними можливостями і бізнес-можливостями конкретної організації. Тобто ефект від впровадження ІКТ буде відрізнятися в кілька разів (навіть десятки разів) для підприємств різних галузей, розмірів та організаційних форм. Ця обставина створює певні перешкоди у визначенні доцільності їх впровадження.

Ринок інформаційних технологій (ІТ-продуктів) пропонує багато рішень з різним ступенем автоматизації і з різними можливостями. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на промисловому підприємстві є досить складним процесом, що може призвести до корінних змін, тому аналіз доцільності впровадження конкретного ІТ-продукту необхідно розглядати більш широко. На початкових етапах певне рішення може забезпечувати виконання конкретних поставлених завдань. Але при подальшому розвитку підприємства спектр завдань інформаційної інфраструктури може розширюватися, нові технології виробництва можуть вимагати розв'язання принципово нових завдань. У таких випадках на якомусь етапі розвитку підприємства ІТ-рішення, котрі не передбачають можливості подальшого розвитку та узгодження з іншими інформаційно-комунікаційними технологіями, можуть виявитись неефективними і вимагати заміни на іншу систему. Як наслідок, підприємство понесе невиправдані витрати на вибір нового ІТ-рішення, його впровадження, навчання персоналу, а в період заміни ІТ-системи підприємство (або задіяні в цьому процесі структурні елементи) може працювати недостатньо ефективно, тобто йому будуть завдані й непрямі збитки.

Узагальнений алгоритм прийняття рішення про доцільність впровадження ІТ-системи та вибір ІТ-рішення на підприємстві поданий рисунку Далі розглянемо кожний етап більш детально.

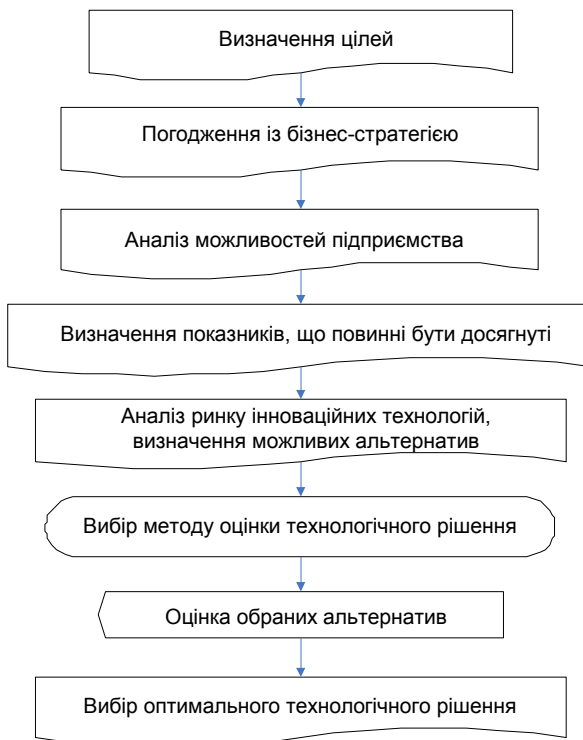

Рис. 1. Процес прийняття рішення щодо впровадження інноваційного проекту на підприємстві

Визначення цілей впровадження ІТ-рішення на підприємстві починається з появи конкретної проблеми (або завдання), яку можна вирішити за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій. У деяких випадках поставлені завдання неможливо вирішити без застосування ІКТ. Характер цих завдань може суттєво впливати на вибір рішення, тому їх доцільно класифікувати за ознаками, поданими в табл. 1.

Класифікація та сутність завдань, які вирішуються впровадженням нововведень на підприємстві

Класифікаційна ознака	Вид завдання (проблеми)	Причини виникнення/сутність
Характер виникнення	запобігання/усунення наслідків виникнення загроз діяльності	поява факторів, що спричинили (можуть спричинити у прогнозованому майбутньому) погіршення фінансових результатів діяльності
	використання нових перспектив розвитку	пошук і розвиток нових джерел прибутку: випуск нового продукту; новий ринок збуту; підвищення якості товару; диверсифікація напрямів діяльності
Місце виникнення	зовнішні	дія факторів зовнішнього середовища: дії конкурентів; державне регулювання тощо
	внутрішні	потреба внутрішніх змін: організаційних; технологічних; змін продукту
Рівень виникнення	локальні	зміни процесів однієї або декількох структурних одиниць підприємства
	глобальні	охоплюють усі процеси підприємства в цілому
Глибина необхідних змін	прості	не потребують структурних змін на підприємстві
	комплексні	призводять, у свою чергу, до змін інших характеристик господарської системи підприємства

Погодження із бізнес-стратегією. На даному етапі цілі застосування нових ІКТ на підприємстві узгоджуються з наявною бізнес-стратегією. Це обумовлено можливістю появи суперечностей у процесі реалізації проекту. Наприклад, за стратегії мінімізації витрат недоцільно реалізовувати проекти щодо введення середніх і великих інтеграційних систем (таких, як SAP/R3), бо це значно підвищить рівень витрат.

Також на цій стадії визначається можливість поєднання декількох цілей, що можна вирішити введенням однієї інформаційної системи, не відокремлюючи їх різними ІТ-рішеннями. Так можна мінімізувати витрати на впровадження ІКТ та досягти синергетичного ефекту, об'єднавши однією інформаційною системою різнопланові завдання. Це, наприклад, автоматичне формування замовлень у процесі автоматизації роздрібною торгівлі за умови використання єдиної бази даних.

Аналіз можливостей підприємства. Для обслуговування комплексної інформаційно-комунікаційної системи протягом усього терміну її використання необхідні відповідні ресурси. У більшості випадків чим більший спектр завдань може вирішувати ІТ-система, тим більша кількість проблем може виникнути під час використання системи і тим більше ресурсів знадобиться для забезпечення стабільної роботи системи. Для прийняття рішення про впровадження ІКТ потрібно оцінити можливості підприємства за такими напрямками:

трудові ресурси – для оперативного обслуговування комплексної інформаційної інфраструктури необхідна достатня кількість персоналу відповідної кваліфікації;

фінансові ресурси — проводиться оцінка фінансових можливостей підприємства.

Визначення показників. Якщо на першій стадії цілі визначаються якісно, то на цій стадії необхідно визначити мінімальні кількісні показники, які прагне досягнути підприємство за допомогою ІТ-системи, що впроваджується. Це можуть бути такі параметри, як підвищення продуктивності, зменшення трудомісткості виробництва, вивільнення або більш ефективне використання робочого часу працівників, економія матеріальних витрат та ін. Цільові значення цих показників будуть критеріями достатності для ІТ-проекту.

Аналіз ринку. На даному етапі визначаються можливі альтернативи ІТ-проекту, що відповідають зазначеним вище цілям, критеріям достатності та можливостям підприємства. Також на даному етапі збирається інформація для подальшого аналізу. Інформація може стосуватися як самого проекту (ціна, вид, якісні та кількісні характеристики, динаміка розвитку ІТ-продукту тощо), так і постачальників (їх характеристики, опис ринків та споживачів, терміни постачань, гарантії, додаткові умови тощо).

Збір додаткової інформації може включати також проведення спеціальних досліджень і аналіз поточної інформації, яка регулярно публікується і оновлюється. Джерелами інформації в такому випадку виступають спеціалізовані періодичні видання та інші засоби масової інформації, комп'ютерні банки даних та мережі і тощо).

Вибір методу оцінки технологічного рішення. Для прийняття рішення про впровадження тієї чи іншої ІТ-системи необхідно провести порівняльний аналіз доступних ІТ-рішень. Також потрібно прийняти рішення про доцільність впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вигляді того чи іншого ІТ-рішення чи ІТ-продукту. У найбільш простому випадку це завдання вирішується порівнянням затрат на впровадження і обслуговування ІТ-системи та очікуваного економічного ефекту від неї. Але, враховуючи складність завдань, що можуть бути поставлені перед ІТ-системою на промисловому підприємстві, кількість факторів, які впливають на ефективність роботи такої системи, динаміку зростання ринку та розвитку технологій; неможливість кількісного аналізу деяких факторів, такого підходу може бути недостатньо для прийняття рішення.

У табл. 2 запропоновані методи оцінки ІТ-проектів. Вибір методу залежить від наявності (або можливості отримання) вихідної інформації про ІТ-продукти та постачальників цих продуктів. При наявності достатньої вхідної інформації може використовуватися декілька методів у комплексі.

Таблиця 2

Порівняння методів оцінки ІТ-проектів

Назва методу оцінки	Метод прототипу	Метод визначення ефективності	Метод "достатності"	Експертний метод
Сутність	ґрунтується на даних з попередніх упроваджень подібних ІТ-продуктів	визначається ефективність (співвідношення результатів і витрат)	оцінка рівня використання ІКТ шляхом порівняння значень вартісних і кількісних показників з критеріями [див. 3]	експертами проводиться оцінка ключових факторів, що впливають на ІТ-проект
Умови застосування	наявність достатньої кількості інформації	"піонерне" впровадження, порівняння альтернатив	попередній або поточний аналіз ефективності використання ІКТ на підприємстві	неможливість прогнозування результатів упровадження ІКТ
Переваги та недоліки методу	+ простий у застосуванні; - можлива недоступність даних	+ достовірність результатів для конкретного підприємства; - складність прогнозування довгострокових ефектів; - значні витрати часу і коштів	+ контроль за доцільністю витрат на ІКТ; - результатів оцінки недостатньо для прийняття рішення (повинен використовуватися у сполученні з іншими)	+ зручний для порівняння альтернатив; - не враховує рівень витрат та їх окупність

Оцінка. Залежно від обраного методу проводиться розрахунок інтегрального показника кожного ІТ-рішення. На основі проведеного аналізу робиться висновок про доцільність чи недоцільність упровадження ІТ-системи на підприємстві.

Вибір технологічного рішення. На заключному етапі, спираючись на отримані інтегральні показники, робиться висновок про необхідність застосування того чи іншого ІТ-рішення.

Таким чином, було запропоновано алгоритм прийняття рішення про доцільність упровадження інноваційного проекту на підприємстві на прикладі ІТ-системи та вибору ІТ-рішення. Для оцінки ІТ-проектів пропонується використовувати такі методи: метод прототипу, метод визначення ефективності, метод на основі критерію "достатності", експертний метод або їх комбінацію. Брак системи цільових показників для оцінки ефективності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій та інших інновацій спричиняє необхідність подальших розвідок у цьому напрямку.

Література: 1. Менеджмент та маркетинг інновацій: Монографія / За заг. ред. д. е. н., проф. С. М. Ілляшенка. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2004. – 616 с. 2. Йохна М. А. Економіка і організація інноваційної діяльності / М. А. Йохна, В. В. Стадник. – К.: ЦНЛ, — 2003. 300 с. 3. Литвин І. С. Інформаційні технології в економіці. — Тернопіль: Економічна думка, 2001. — 296 с. 4. Федулова Л. І. Інноваційна економіка. — К.: Либідь, 2006. — 476 с. 5. Інноваційний розвиток промисловості України / За ред. О. І. Волкова, М. П. Денисенко. – К.: КНТ, 2006. — 648 с. 6. Кадушин А. Оценить нельзя верить. Возможна ли оценка экономической эффективности инвестиций в информационные технологии? / А. Кадушин, Н. Михайлова // www.iteam.ru/publications/it/section_53/article_2159>. 7. Румянцев М. Инвестиции в IT – капиталовложения в будущее // www.cio-world.ru/techniques/page1.html>. 8. Управління інформаційними ресурсами на підприємстві // www.refine.org.ua/download-5016.htm>.

Грабовський Є. М.

УДК 658.012.3

МЕТОДИКА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КОМУНІКАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ВІРТУАЛЬНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Виникнення й розвиток інформаційної економіки як нової форми виробничо-комерційної діяльності обумовили можливість створення віртуальних підприємств, які формуються незалежними компаніями, що співробітничать. У рамках віртуальних підприємств здійснюється інтенсивна взаємодія підрозділів і фахівців реальних компаній-учасників у віртуальному просторі, внаслідок чого

© Грабовський Є. М., 2008

актуального значення набуває необхідність забезпечення ефективності комунікаційних процесів у такій організації.

У дослідженнях [1 – 3] аналізуються характерні загальні особливості комунікацій у сучасній організації, аналізується типологія бізнес-комунікацій, виділяються методи та інструменти підвищення ефективності комунікацій усередині компанії. Проте відсутня інформація стосовно цілісної методики забезпечення ефективності комунікаційних процесів у віртуальному підприємстві, яка б урахувала особливості структури та характеру діяльності такого роду компанії.

Завдання розробки методики забезпечення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства вирішується на Україні в рамках пріоритетного науково-технічного напрямку "Сучасні комп'ютерні технології інформатизації суспільства".

Метою даної статті є розробка методичного забезпечення процесу підвищення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства.

Процес забезпечення ефективності комунікацій віртуального підприємства має бути структурований у вигляді певної послідовності етапів.

Етап 1. Діагностика існуючої системи комунікацій.

У рамках першого етапу слід виявити недоліки та переваги комунікаційної системи віртуального підприємства з метою вибору напрямків її подальшого покращання. Таку діагностику слід здійснювати за певними параметрами, використовуючи табл. 1.

Таблиця 1

Параметри діагностики системи комунікацій віртуального підприємства

Вид віртуального підприємства	Параметри
Віртуальна корпорація	Частота проведення нарад з виконання складних унікальних проектів, наявність комісій щодо узгодження розподілу ризику в інвестиційних проектах
Віртуальне товариство	Наявність корпоративного інтранет-порталу, частота комунікацій засобами e-mail і SMS, наявність системи корпоративного навчання
Віртуальна асоціація	Частота проведення нарад з виконання загальних операцій, наявність системи зворотного зв'язку щодо розподілу відповідальності між учасниками
Віртуальний консорціум	Швидкість розповсюдження корпоративних новин, наявність дошки оголошень, наявність корпоративного інтранет-порталу
Віртуальний картель	Кількість сумісних угод компаній-учасників з цін, обсягів виробництва, ринків збуту
Віртуальний концерн	Наявність корпоративного інтранет-порталу, кількість функцій, що делегуються концерну компаніями-учасниками
Віртуальний трест	Частота зібрань тресту, наявність опитувань думок учасників тресту, частота анкетування
Віртуальна фінансово-промислова група	Частота комунікацій засобами e-mail і SMS, швидкість розповсюдження корпоративних новин, наявність дошки оголошень

Виконання діагностики комунікаційних процесів є базою для створення єдиного інформаційного простору віртуального підприємства, який формується за допомогою відповідних засобів побудови та підвищення ефективності комунікацій.

Етап 2. Забезпечення реалізації засобів побудови та підвищення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства.

Засоби побудови та підвищення ефективності комунікацій віртуального підприємства становлять набір певних методів управління комунікаційними процесами з метою досягнення відповідного стану інформаційного простору. Здійснення засобів слід реалізовувати за допомогою інструментів, під якими потрібно розуміти конкретні міри та заходи забезпечення ефективності комунікацій у віртуальному підприємстві.

Проявлення дії засобів (табл. 2) дає змогу досягти відповідного результату підвищення ефективності комунікаційних процесів.

Таблиця 2

Засоби забезпечення ефективності комунікацій віртуального підприємства

Найменування засобу	Інструменти здійснення засобу	Проявлення дії засобу
1	2	3
Управління персоналом	Зібрання, наради, система адаптації, корпоративні тренінги	Організація комунікацій відповідно до інтересів віртуального підприємства
Паблік рилейшнз	Листівки, розсилання повідомлень, фокус-групи, анкетування, система опитування, інтернет-бренди	Формування позитивного іміджу віртуального підприємства в суспільстві
Маркетинг	Система опитування, інтернет-бренди, фокус-групи, пробні експерименти та демонстраційні версії бізнес-рішень в Інтернеті	Просування товарів та послуг віртуального підприємства на ринок; виявлення потреб цільового сегменту в Інтернеті

1	2	3
Реклама	Інтернет-бренди, розсилання повідомлень, фокус-групи	Привернення уваги, формування бажання й активності цільового сегменту в Інтернеті
Конфліктологія	Зібрання, наради, система адаптації, корпоративні заходи, анкетування	Усунення протиріч між компаніями-учасниками віртуального підприємства

Реалізація засобів побудови та підвищення ефективності комунікаційних процесів дозволить сформуванню і скорегувати принципи корпоративної культури віртуального підприємства відносно здійснення інформаційних потоків між компаніями-учасниками.

Етап 3. Розроблення принципів корпоративної культури комунікацій віртуального підприємства.

Комунікації віртуального підприємства базуються на певній системі цінностей, які присутні всій сукупності компаній-учасників і які виявляються в поведінці учасників, їхній взаємодії, сприйнятті себе та оточуючого середовища. Ця система цінностей утворює корпоративну культуру віртуального підприємства. У свою чергу, корпоративна культура має у своїй основі певні принципи, що регламентують ефективну взаємодію компаній – учасників віртуального підприємства.

Дані принципи повинні враховувати механізм розподілу повноважень між учасниками, який можна виразити у функціональній, географічній, ієрархічній диференціації, а також у диференціації за продуктами та технологіями (рисунок).

Перелік принципів корпоративної культури віртуального підприємства

Етап 4. Корегування принципів корпоративної культури відповідно до реакції персоналу.

Сформований перелік принципів має бути скорегований після проведення анкетування персоналу віртуального підприємства.

Розробку анкети слід здійснювати на основі підходу, подано в роботі [4]. У якості питань анкети можуть бути питання, пов'язані з оцінкою персоналом віртуального підприємства ступеня досягнення параметрів, наведених у табл. 1.

Відповідь на кожне питання анкети повинна бути подана у відповідному стовпчику (табл. 3):

К – даний параметр якості системи комунікації присутній у повному обсязі;

Р – даний параметр якості системи комунікації присутній частково;

G – даний параметр якості системи комунікації практично відсутній.

Таблиця 3

Загальний вигляд анкети

Принцип 1				
№	Питання	Показники оцінки		
		К	Р	G
1				
...				
m				
Принцип N				
1				
...				
m				

На основі результатів анкетування менеджером приймається рішення щодо доцільності корегування тих чи інших принципів корпоративної культури віртуального підприємства.

Таким чином, у даному дослідженні знайшла своє відображення розробка методичного забезпечення процесу підвищення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства.

Наукова новизна даного дослідження визначається розробленою методикою забезпечення ефективності комунікаційних процесів віртуального підприємства.

Практичне значення полягає в удосконаленні процесу управління розвитком віртуальними підприємствами на основі сформованої методики.

Подальшим напрямком даного дослідження може виступати розробка стратегії управління розвитком віртуального підприємства.

Література: 1. Бритков В. Б. Анализ и тенденции развития современных систем управления предприятиями / В. Б. Бритков, Н. Д. Смольянинов // Системные исследования. Методологические проблемы. — М.: Эдиториал УРСС, 2003. — С. 24 — 32. 2. Милицкий А. Телекоммуникации: кубики для бизнеса / А. Милицкий, С. Вильянов // Компьютерра. — 2004. — №16. — С. 29 – 32. 3. Спивак В. А. Современные бизнес-коммуникации. — СПб.: Питер, 2002. — 308 с. 4. Пушкарь А. И. Стратегическое управление развитием электронного бизнеса и информационных ресурсов предприятия / А. И. Пушкарь, Е. Н. Грабовский, Е. В. Пономаренко. — Харьков: Изд. ХНЭУ, 2005. — 480 с.

УДК 330.341.1

Кабанец А. Г.

Кабанец И. А.

**ОСОБЕННОСТИ ИНФОРМАЦИОННОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ
УПРАВЛЕНИЯ ПРОЦЕССОМ РЕАЛИЗАЦИИ
ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЕКТОВ**

Как известно, информационное обеспечение является основой любых форм управления любыми производственными процессами и традиционно имеет два аспекта рассмотрения – функциональный и организационно-технический. Анализ эффективности эквивалентного управления показывает, что необходимо учитывать особенность информации о процессе реализации инновационных проектов, которая заключается в ее двойственности.

Поскольку множество параметров, определяющих эффективность управляющего воздействия на состояние производственной ситуации, обладает определенной дуальностью, следовательно, служит не только входной информацией для непосредственного приведения объектов управле-

© Кабанец А. Г., Кабанец И. А., 2008

ния (в данном случае объемы конкретных работ) к требуемому состоянию, но также является основной для непосредственного изучения и анализа их в этих условиях с целью более адекватного отражения конкретных особенностей процесса реализации того или иного инновационного проекта в принимаемых решениях по управлению производством и, прежде всего, для получения эффективных экстраполяционных оценок.

Другими словами, получаемая по обычным информационным каналам исходная априорная информация о предполагаемом состоянии контролируемого процесса на момент самого контроля не является вполне достаточной для принятия оптимальных решений и дополнительное изучение конкретной производственной ситуации на объектах управления, непосредственно связанных с выполнением работ по инновационному проекту, может дать необходимые сведения и подсказать путь дальнейшего совершенствования как самого процесса управления, так и вырабатываемых на этой основе мер по оптимальной корректировке текущего состояния выполняемых работ. Поэтому представляется целесообразным рассмотреть вопросы информационного обеспечения управления процессом реализации инновационного проекта с позиции эквивиального управления.

Проблемы информационного обеспечения управления процессом производства, в частности с учетом внедрения инновационных проектов, освещены в отечественной литературе [1 – 4].

Общим акцентом, характерным практически для всех работ, является признание факта существенного возрастания сложности, динамичности и стохастичности процесса инновационных преобразований, однако предлагаемые в них решения данного вопроса не нашли полного отражения.

В статье исследуется информационное обеспечение управления процессом реализации инновационных проектов на принципах эквивиальности и выработка механизма его использования в принимаемых решениях.

Основой эффективности эквивиального управления является использование дополнительной информации практически о любом конкретном параметре процесса реализации инновационных проектов, которая содержится в множестве наблюдений $I_{K-1} \equiv \{I_{K-1}, I_{K-2}, I_{K-3}, \dots, I_0\}$ и

в множестве параметров управляющего воздействия $Y_{K-1} \equiv \{Y_{K-1}, Y_{K-2}, Y_{K-3}, \dots, Y_0\}$, представляющих собой предысторию управляемого процесса, причем в качестве такой информации могут также использоваться апостериорные данные об уже освоенном ранее проекте, близком по своей функционально-технологической основе к проекту осваиваемому.

При заранее известных математических зависимостях или моделях, в которых используется анализируемый производственный параметр $Z_k = f(I_k, Y_k)$, и в шаге контроля производства Δt задачей эквивиального управления процессом освоения новых инновационных проектов является определение величины возможного отклонения контролируемого параметра (Z'_k) от расчетного значения Z_k . Отклонение это связано с тем, что при освоении новых проектов и связанной с этим неизбежной предварительной формализацией предполагаемого течения хода выполняемых работ не может быть полностью учтено влияние различных факторов, о которых речь шла выше и которые заранее не поддаются точному детерминированию и оценке, имеющих априорную плотность распределения вероятностей $P_0(\eta)$, то есть модель такого процесса, по существу, описывается зависимостью $Z'_k = f(I_k, Y_k, \eta_k)$, где η_k – возмущающее воздействие фактора.

Любое из подмножеств наблюдений

$I_{K-1} \equiv \{I_{K-1}, I_{K-2}, I_{K-3}, \dots, I_0\}$ в этом случае можно рассматривать как:

$$I_i = I_i^{(0)} + h_i; i = 1, 2, 3, \dots, K-1,$$

где $I_i^{(0)}$ – апостериорная величина, полученная при наблюдении анализируемого параметра в процессе освоения прототипа или аналога в соответствующий момент времени, положенного в основу используемой математической модели, описывающей процесс освоения нового инновационного проекта;

h_i – случайная величина с плотностью распределения вероятностей $P(h_i)$, характеризующая фактическое отклонение I_i от $I_i^{(0)}$ в результате воздействия неудачных факторов непосредственно в процессе освоения.

Выявление любых данных, необходимых для определения возможного отклонения Z'_k от Z_k , есть не только важнейшей функцией информационного обеспечения при эквивиальном управлении процессом реализации инновационных проектов, но и задачей, решение которой имеет принципиальное значение с точки зрения повышения общей эффективности функционирования системы управления и уменьшения возможности незапланированных изменений текущих параметров процесса освоения, а также алгоритма управления от предварительно рассчитанных их значений, принятых в качестве оптимальных.

Рассмотрим второй аспект. С точки зрения решения вопросов организационно-технической стороны информационного обеспечения эквивиального управления ход работ, связанный с освоением новых проектов, можно рассматривать как дополнительный источник сигналов, имеющий свои состояния и поэтому генерирующий множество различных сообщений, возмущающих существующий алгоритм управления.

При этом постулируется, что семантическое содержание каждого из них определяется длительностью временного интервала равного шагу контроля хода работ, совпадающего с длительностью этапа освоения либо не равному ему, то есть изменение состояний точек контроля как источников сообщений происходит лишь в моменты $t = (t_0 + i\Delta t)$, где $i = 0, 1, 2, 3, \dots$, при условии, что элементарные сообщения тождественно равны нулю вне этого интервала.

Рассматривая последовательность изменений состояния процесса реализации инновационных проектов как изменение состояний марковской цепи, описываемое матрицей одношаговых вероятностей перехода, последние можно считать также и вероятностями возникновения сообщений, если ему предшествовало сообщение $\delta_i(t)$.

При этом, любое элементарное сообщение, используемое в целях повышения эффективности управления процессом освоения, можно представить в виде двух слагаемых:

$$\delta_k(t) = \bar{\delta}_0(t) + \bar{\delta}_k(t), \text{ где } 0 < t < \Delta t,$$

где $\bar{\delta}_0(t) = \sum_i^k P_i \delta_i(t)$ – постоянная (детерминированная), совпадающая с априорно заданными

значениями параметрами контроля составляющая сообщений, а $\bar{\delta}_k(t) = \delta_k(t) - \bar{\delta}_0(t)$ – переменная составляющая сообщений при каждом шаге контроля хода работ, зависящая от многих факторов;

P_i — вероятность возникновения сообщения δ_i в момент t .

Из полученных результатов можно сделать вывод, что представляется очевидной возможность разделения всей совокупности информации на учетную, имеющую регулярный характер и соответствующую постоянной части сообщения, и спорадическую (переменную) ее часть, отражающую состояние реальных условий в момент контроля.

Такое разделение имеет важное значение также и для решения вопроса о характере технических средств, необходимых для обеспечения функций эквивалентного управления. Корреляционные зависимости временных реализаций составных частей сообщений в общем случае определяются конкретным характером сложившейся производственной ситуации, однако изменение соотношения между ними за счет увеличения переменной составляющей является признаком возникновения неопределенности в ходе процесса освоения, требующей экстраполяционной оценки дальнего развития ситуации и принятия срочных мер для изменения ее в нужном направлении.

Направление дальнейших исследований проблемы информационного обеспечения управления процессом реализации инновационных проектов связано с определением механизмов повышения эффективности информации, получаемых из точек ее контроля, и анализа ее влияния на общую эффективность производства.

Литература: 1. Ивин Л. Н. Практические аспекты управления производственным процессом освоения новых изделий: Обзор. – М.: НИИМАЦ, 1983. – 72 с. 2. Трифилова А. А. Управление инновационным развитием предприятия: Монография. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 175 с. 3. Лепа Н. Н. Моделирование процессов управления развитием промышленных: Монография / Н. Н. Лепа, Р. Н. Лепа, А. И. Пушкарь – Донецк: Юго-Восток, 2005. – 348 с. 4. Тихонов В. И. Марковские процессы / В. И. Тихонов, М. А. Миронов. – М.: Советское радио, 1977. – 488 с.

УДК 005.2:334.722.8

Лаптев В. І.

ВИЗНАЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАТИВНИМИ СТРУКТУРАМИ

Управління є складною, багатоелементною категорією, необхідною складовою організації сумісної, колективної діяльності людей. Воно має місце скрізь, де потрібен вплив на об'єкт (групу об'єктів) з метою його вдосконалення, переходу від одного стану до іншого, надання потрібних властивостей.

© Лаптев В. І., 2008

Процес управління є різноманітним у системі суспільного виробництва. Це може бути і державне управління соціально-економічними процесами в суспільстві, і управління економічною діяльністю підприємств та організацій, управління технологічними процесами, управління персоналом підприємства тощо.

Діяльність будь-якої організації, підприємства, установи потребує управління, без якого неможливо не тільки їх ефективне функціонування та розвиток, але й саме існування. До того ж, управління організацією визначає відношення до неї з боку інших організацій і в тій або іншій мірі впливає на їхні відповідні управлінські рішення. Це означає, що управління є складним, але в той же час необхідним, важливим елементом економічних взаємовідносин, висловлювачем інтересів учасників цих відносин.

Останні п'ятнадцять років, коли Україна обрала своїм вектором формування ринкової економіки, розвиток нових економічних відносин, який обумовив створенням нових форм господарювання (зокрема акціонерних товариств) показали, що існуючі підходи, методи управління підприємствами втратили свою дієвість та не є більш ефективними. Ситуація, коли підприємство орієнтовано на виживання, має розраховувати лише на себе і все залежить від рішення, що приймаються керівництвом, спонукала підприємства до переосмислення процесу управління, пошуку нових підходів та прийомів. Особливо це стосується принципів управління, які є теоретичним базисом, положеннями, відповідно до яких будується управління.

Принципи є основою, на яку спирається керівництво у процесі управління. А відповідно від того, наскільки добре сформульовано та в якій мірі повно та змістовно обґрунтовано принципи управління, залежить успішність і ефективність діяльності всього підприємства. У зв'язку з цим даному питанню присвячено велика кількість робіт, досліджень зарубіжних і вітчизняних науковців та фахівці у сфері менеджменту. Одними з перших вчених, що приділили увагу принципам управління та використанню наукових засад в управлінні, були один із родоначальників буржуазної школи наукового управління Ф. Тейлор та "батько менеджменту" А. Файоль, який, спираючись ще на дослідження давногрецьких вчених, сформулював ряд основних теоретичних положень, на яких будується управління. Також загальні принципи досліджені у працях М. Мескона та М. Альберта [1]. Серед вітчизняних науковців слід відзначити А. Іванова [2], А. Радугіна [3], які у своїх працях проводять доволі широкий аналіз існуючих принципів управління закордонними компаніями та підприємствами пострадянського простору. Доволі змістовну класифікацію принципів управління розробили у своїй роботі С. Пилипенко, А. Пилипенко та В. Отенко [4]. У той же час її недоліком є перенасиченість складних класифікаційних ознак та незрозумілість віднесення того чи іншого принципу до певної класифікаційної групи.

Слід зазначити, що більшість авторів визначають принципи управління, не враховуючи відмінності різних об'єктів і суб'єктів управління та специфіку відносин, що складаються. Однак принципи управління відображають соціально-економічні особливості суспільства, а відповідно чутко реагують на зміни, які відбуваються в ньому. Тому на сьогоднішній день існує велика кількість принципів управління, частина з яких вже втратила або втрачає свою актуальність, а інші принципи у зв'язку з розвитком нових економічних (корпоративних) відносин лише набувають значущості. У зв'язку з цим метою даної роботи є створення класифікації принципів управління, яка б відображала характерні особливості такої сучасної форми господарювання, як акціонерне товариство.

Управління є невід'ємною складовою діяльності будь-якого підприємства, елементом, без якого неможливе його функціонування й існування. Спираючись на дослідження науковців та спеціалістів в області менеджменту: М. Х. Мескона та М. Альберта [1, с. 82], М. В. Афанасєва [5, с. 38 – 39], А. В. Шегди [6, с. 13 – 21], О. В. Рудінської та С. А. Яромира [7, с. 9], Т. Ю. Іванової [8, с. 42], М. М. Максимцова та М. А. Комарова [9, с. 42], С. М. Пилипенко і А. А. Пилипенка [4, с. 21], визначення економічних словників [10, с. 731; 11, с. 584; 12, с. 337; 13, с. 246], управління може бути представлено як систематичний цілеспрямований вплив, дія на організовану систему з метою забезпечення її ефективної діяльності для досягнення визначеного кінцевого результату.

Процес управління будь-яким підприємством спирається на положення, норми поведінки, якими керуються органи управління, враховуючи соціально-економічні умови, що склалися у суспільстві. Ці вихідні теоретичні положення, відповідно до яких будується управління, називаються принципами управління. В цих принципах знаходять своє відображення базові вимоги до будови органів управління та методів здійснення функцій управління. Протягом часу, з розвитком нових економічних відносин деякі з них втрачають свою роль, інші ж, навпаки, набувають нової значущості. Так, із розвитком корпоративних відносин і становленням корпоративного сектора економіки, важливими стають принципи управління, які відображають специфіку створення та функціонування акціонерних товариств, особливості їхньої структури. У зв'язку з цим представимо наступну класифікацію принципів управління підприємством (рисунок).

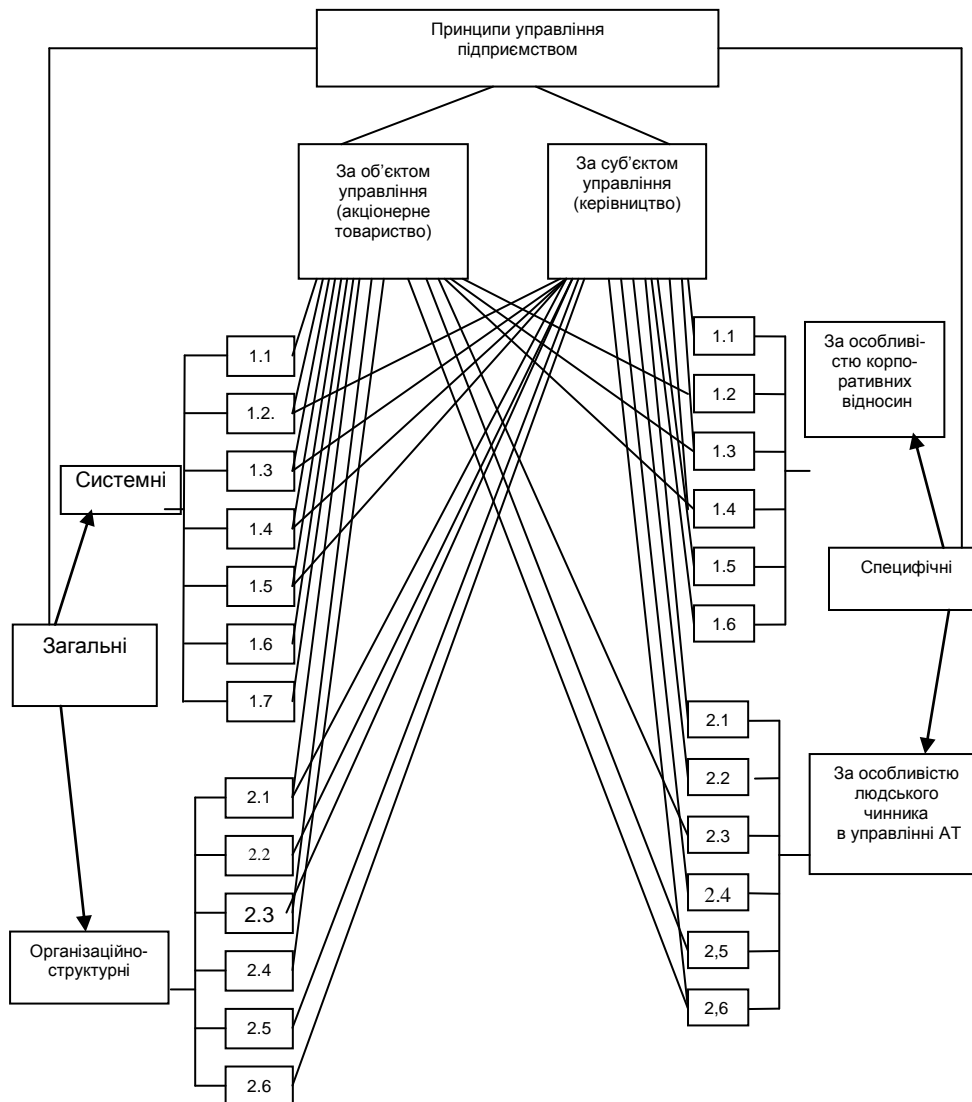

Рис. Класифікація принципів управління АТ

Таблиця є доповненням до рисунка, яка більш детально розкриває інформацію щодо принципів управління, що відносяться до певних класифікаційних груп. За основу даної класифікації взято поділ принципів на загальні та специфічні. Загальними принципами є базисні, основні принципи, відповідно до яких будується управління будь-яким підприємством, організацією або установою. Такі принципи можна поділити на дві підгрупи: системні й організаційно-структурні.

Таблиця

Класифікація принципів управління за різними класифікаційними ознаками

Ознака	За суб'єктом управління (керівництво)	За об'єктом управління (АТ)
1	2	3
I. Загальні:		
1. Системні:		
1.1. Пріоритет цілей		+
1.2. Цілісність і системність	+	+
1.3. Необхідність і достатність		+
1.4. Динамічність і безперервність	+	+
1.5. Зворотний зв'язок	+	+
1.6. Ефективність і економічність	+	+
1.7. Проблемна орієнтація		+

1	2	3
2. Організаційно структурні:		
2.1. Єдність централізації та децентралізації		+
2.2. Відносність	+	
2.3. Ієрархічність	+	+
2.4. Принцип "головної ланки"		+
2.5. Узгодженість	+	+
2.6. Інформаційна насиченість	+	+
II. Специфічні		
1. За особливостями корпоративних відносин:		
1.1. Демократизація		+
1.2. Єдність стратегії й тактики	+	+
1.3. Розподіл повноважень	+	+
1.4. Інформаційна відкритість і прозорість	+	+
1.5. Справедливість та об'єктивність	+	+
1.6. Прогресивність	+	
2. За особливостями людського чинника в управлінні АТ		
2.1. Партисипативність	+	+
2.2. Особиста зацікавленість	+	
2.3. Звітність	+	+
2.4. Пропорційність винагороди	+	+
2.5. Управління голосуванням		+
2.6. Адаптивність (гнучкість)	+	+

Специфічні принципи стосуються конкретних соціально-економічних систем і залежать від особливостей конкретного типу підприємства, його організаційно-правової форми, характеру діяльності, галузі, технологій, історії, етапу життєвого циклу, обраної стратегії тощо. Особливості такої організаційно-правової форми, як акціонерне товариство, дає підставу для формування специфічних принципів, які властиві тільки корпоративному управлінню [14, с. 55]. Дане твердження дає зрозуміти, що, по-перше, те, що природа корпоративних відносин, а відповідно, й корпоративного управління полягає в об'єднанні особистих зусиль, майна, капіталів учасників цих відносин для спільного вирішення завдань, подолання проблем, які вони не мають змоги розв'язати самостійно. У зв'язку з цим у групі специфічних принципів виділено підгрупу за ознакою специфічності корпоративних відносин, до складу якої можна віднести такі принципи, як: демократизація, єдність стратегії і тактики, розподіл повноважень, інформаційна відкритість і прозорість, справедливість та об'єктивність, прогресивність.

Друга група специфічних принципів об'єднана за ознакою людського чинника в управлінні корпорацією. Це обумовлено тим, що управління акціонерним товариством відбувається через складну структуру органів управління, до складу яких входять як власники (акціонери), так і наймані менеджери та незалежні експерти. Тобто управління корпорацією реалізується шляхом прийняття колегіальних рішень, в основі яких лежить компроміс інтересів різних учасників корпоративних відносин. До складу даної групи можуть входити принципи: партисипативності, особистої зацікавленості, звітності, пропорційності винагороди, конформізму, управління голосуванням.

Ключовим елементом класифікації, наведеної на рисунку, є розподіл принципів управління на ті, що відображають цілі власників акціонерного товариства (тобто суб'єкта управління) та цілі всього товариства (об'єкта управління), які обстоюються й реалізуються найманими менеджерами. Між цими двома групами відбувається розподіл загальних і специфічних принципів. Даний розподіл є можливим лише щодо корпоративних структур і відображає їхню головну відмінність від звичайних підприємств – розмежування функцій володіння та управління. Тобто поточним управлінням товариства займаються наймані менеджери, які звітують перед власниками (акціонерами), котрі у свою чергу, приймають лише стратегічно важливі рішення. Така ситуація є причиною виникнення конфлікту між цими двома групами учасників корпоративного управління через різноспрямованість їхніх цілей та інтересів. Це пов'язано з тим, що метою акціонерів як власників акцій товариства є отримання максимальних дивідендів наприкінці кожного звітного періоду. У той час як наймані менеджери мають за мету довгостроковий розвиток підприємства, реалізацію стратегічних програм та бізнес-планів, які не завжди дають змогу задовольнити потреби акціонерів. Результатом такого становища є розбіжність положень і норм поведінки, якими керуються власники та наймані управлінці у процесі своєї діяльності.

Таким чином, урахувавши зазначене у дослідженні та спираючись на дані рисунка і таблиці, можна виділити наступні принципи, які об'єднують власні й корпоративні цілі та які з розвитком корпоративних відносин і формуванням корпоративного сектору економіки потребують дотримання та реалізації: єдність стратегії і тактики; демократизація, партисипативність та особиста зацікавленість; звітність; обґрунтованість; справедливість; інформаційна відкритість та прозорість; розподіл повноважень і збалансованість; пропорційність винагородження; адаптивність (гнучкість); управління голосуванням тощо.

Таким чином, з розвитком корпоративних відносин та формуванням корпоративного сектору економіки України управління стає більш складним, набуває нових форм і потребує дотримання й реалізації певних принципів, які б об'єднували інтереси всіх учасників управління акціонерним товариством, спрямовуючи їх на реалізацію спільної стратегічної мети. Такі визначені теоретичні норми і положення повинні бути зафіксовані у статуті, кодексі або інших внутрішніх документах товариства як засади ефективного функціонування системи управління акціонерним підприємством та успішної

діяльності самої корпорації. У зв'язку з цим подальшого розвитку потребують дослідження, пов'язані з вивченням особливостей формування системи управління акціонерного товариства, визначенням чинників, які впливають на роботу органів управління акціонерного товариства, та пошуком шляхів її вдосконалення.

Література: 1. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [Пер. с англ. – М.: Дело, 1992 – 702 с. 2. Иванов А. П. Менеджмент. Учебник – СПб.: Изд. Михайлова В. А., 2002. – 440 с. 3. Зайцева О. А. Основы менеджмента: Учебное пособие для вузов / О. А. Зайцева, А. А. Радуги, К. А. Радуги, Н. И. Рогачева; [Научн. ред. А. А. Радуги. – М.: Центр, 1998. – 432 с. 4. Пилипенко С. М. Менеджмент. Навч. посібник / С. М. Пилипенко, А. А. Пилипенко, В. І. Отенко. – Харків: Вид. ХДЕУ, 2002. – 208 с. 5. Афанасьев М. В. Основы менеджмента: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни / М. В. Афанасьев, Л. Г. Шемаєва, В. С. Шерлока; [За ред. проф. М. В. Афанасьєва. – Харків: ВД "ІН-ЖЕК", 2003. – 484 с. 6. Шегда А. В. Основы менеджмента: Учебное пособие. – К.: Тов. "Знання", КОО, 1998. – 512 с. 7. Рудінська О. В. Менеджмент: Навч. посібник / О. В. Рудінська, С. А. Яроміч, І. О. Молотова. – К.: Ніка-центр, 2002. – 334 с. 8. Иванова Т. Ю. Теория организации. Краткий курс: Учеб. пособие/ Т. Ю. Иванова, В. И. Приходько. – СПб.: Питер, 2004. – 268 с. 9. Менеджмент: Учебник для вузов / Под ред. проф. М. М. Максимцова, проф. М. А. Комарова. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Единство, 2002. – 360 с. 10. Економічна енциклопедія: У 3-х томах. Т. 3. – К.: Вид. центр "Академія", 2002. – 952 с. 11. Золотогоров В. Г. Экономика: Энциклопедический словарь. — Мн.: Интерпрессервис; Книжный дом, 2003. – 720 с. 12. Коломойцев В. Э. Универсальный словарь экономических терминов: инвестирование, конкуренция, менеджмент, маркетинг, предпринимательство. – К.: Молодь, 2000. – 416 с. 13. Словарь маркетинговых терминов. – М.: ИНФРА-М, 2000. – 432 с. 14. Назарова Г. В. Організаційні структури управління корпораціями: Монографія. – 2-ге вид., допов. і переробл. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2004. – 420 с. 15. Воронкова А. Е. Корпорації: управління та культура. Монографія / А. Е. Воронкова, М. М. Баб'як, Е. Н. Коренєв, І. В. Мажура; [За заг. ред. д. е. н., проф. А. Е. Воронкової. – Дрогобич: Вимір, 2006. – 376 с.

УДК 005.412

Мазоренко О. В.

ВИЗНАЧЕННЯ СТРУКТУРИ ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

На сучасному етапі розвитку інформаційної економіки все більшу роль у бізнесі відіграє інформація. Підприємства у процесі свого функціонування та розвитку виробляють і споживають значні масиви інформації. Оскільки функціонування й розвиток підприємства обумовлені дією внутрішніх та зовнішніх факторів, то необхідною умовою ефективного функціонування й розвитку підприємства сьогодні є його інформованість про стан середовища.

На сьогоднішній день проблеми визначення структури середовища підприємства достатньо широко висвітлені в роботах А. Семенова, М. Мескона, Л. Гительмана, Р. Фатхутдінова, О. Раєвневої [1 – 5], а питання інформованості підприємства щодо стану середовища розглядаються невеликим колом науковців, таких, як А. Карминський, М. Твердохліб, Е. Степанова та Н. Хмелевська [6 – 8], і не містять єдиного підходу до побудови процедур та інструментів його здійснення.

Тому метою дослідження є аналіз факторів функціонування та розвитку підприємства, визначення їх взаємозв'язку з цілями функціонування й розвитку та формування структури інформаційного середовища функціонування й розвитку підприємства.

Аналіз робіт Л. Д. Гительмана, М. Мескона, О. В. Раєвневої, Р. А. Фатхутдінова, З. Є. Шершньової [1 – 3; 5; 9] дозволяє виділити зовнішні та внутрішні фактори, що впливають на діяльність підприємства.

Зовнішні фактори продукуються зовнішнім середовищем, у якому існує підприємство, є незалежними від нього та забезпечують можливість існування, життєдіяльності підприємства, внутрішній потенціал.

Внутрішні продукуються внутрішнім середовищем та є впливами, виробляються самим підприємством у рамках внутрішнього менеджменту й забезпечують можливість функціонування підприємства [4].

© Мазоренко О. В., 2008

Л. Гітельман, М. Мескон, О. Раєвнева, З. Шершньова [1 –3; 9] розподіляють зовнішнє середовище залежно від впливу на підприємство на два рівні – середовище непрямого впливу та середовище прямого впливу.

Таким чином, зовнішні фактори функціонування та розвитку можна поділити на дві групи:

фактори загального зовнішнього середовища підприємства, які відображають стан суспільства, економіки, політики та інше й не пов'язані безпосередньо з конкретним підприємством, але позначаються на його діяльності. Такі фактори визначаються як зовнішні фактори непрямого впливу;

фактори безпосереднього середовища підприємства, які безпосередньо пов'язані, взаємодіють з ним. Такі фактори визначаються як зовнішні фактори прямого впливу [8]. Також припускають керування цими факторами з боку підприємства через мережу ринкових взаємодій і, таким чином, відбувається зворотний вплив підприємства на зовнішнє середовище.

Щодо структури факторів зовнішнього та внутрішнього середовища та сучасні науковці розрізняють велику кількість компонентів.

Так, у роботах М. Мескона, А. Семенова, З. Шершньової [2, 4, 9] виділяються такі основні внутрішні фактори:

- структура;
- внутрішньоорганізаційні процеси;
- технологія;
- кадри;
- організаційна культура;
- ресурси;
- інформаційна система.

Безпосереднє зовнішнє середовище становить наступну сукупність факторів прямого впливу [1; 2; 4 – 6]:

- конкуренти;
- постачальники;
- споживачі;
- кредитори;
- акціонери;
- державні установи та місцеві органи влади;
- засоби масової інформації;
- різні громадські організації та ін.

А зовнішнє середовище непрямого впливу включає такі фактори [1; 5; 6; 8]:

- соціально-культурні;
- економічні;
- науково-технічні;
- політичні;
- правові;
- міжнародні;
- природно-географічні та ін.

Взаємодія внутрішнього та зовнішнього середовища підприємства є невід'ємною частиною його функціонування й розвитку та реалізації його цілей. Згідно з авторським розумінням процесів функціонування й розвитку підприємства [10] основними факторами, що сприяють функціонуванню підприємства, виступають внутрішні та зовнішні фактори прямого впливу, які сприяють поступовим кількісним і якісним змінам підприємства, що спрямовані на реалізацію основних функцій підприємства, досягнення поточних цілей, збереження його цілісності та забезпечення стійкості. А домінуючими факторами розвитку підприємства є зовнішні фактори прямого та непрямого впливу, які ініціюють зміну внутрішніх факторів та виражаються у якісній зміні складу, структури та способу функціонування й спрямовані на досягнення глобальних цілей підприємства.

Таким чином, існує взаємозв'язок цілей функціонування та розвитку підприємства з факторами, що на нього впливають (рис. 1).

Наведений взаємозв'язок факторів та цілей функціонування й розвитку підприємства обумовлений тим, що у процесі розвитку підприємство під впливом факторів зовнішнього середовища формулює свою місію та основні глобальні цілі свого розвитку. А у процесі функціонування з урахуванням внутрішнього потенціалу та можливостей безпосереднього середовища підприємства формуються поточні цілі, вирішення яких наближає підприємство до вирішення глобальних цілей.

Таким чином, досягнення цілей функціонування й розвитку підприємства залежить від інформованості підприємства щодо стану зовнішнього та внутрішнього середовищ і визначає потребу у формуванні інформаційного середовища функціонування й розвитку.

Під інформаційним середовищем функціонування та розвитку підприємства будемо розуміти сукупність сфер і умов формування й використання релевантної інформації, яка впливає на функціонування та розвиток підприємства.

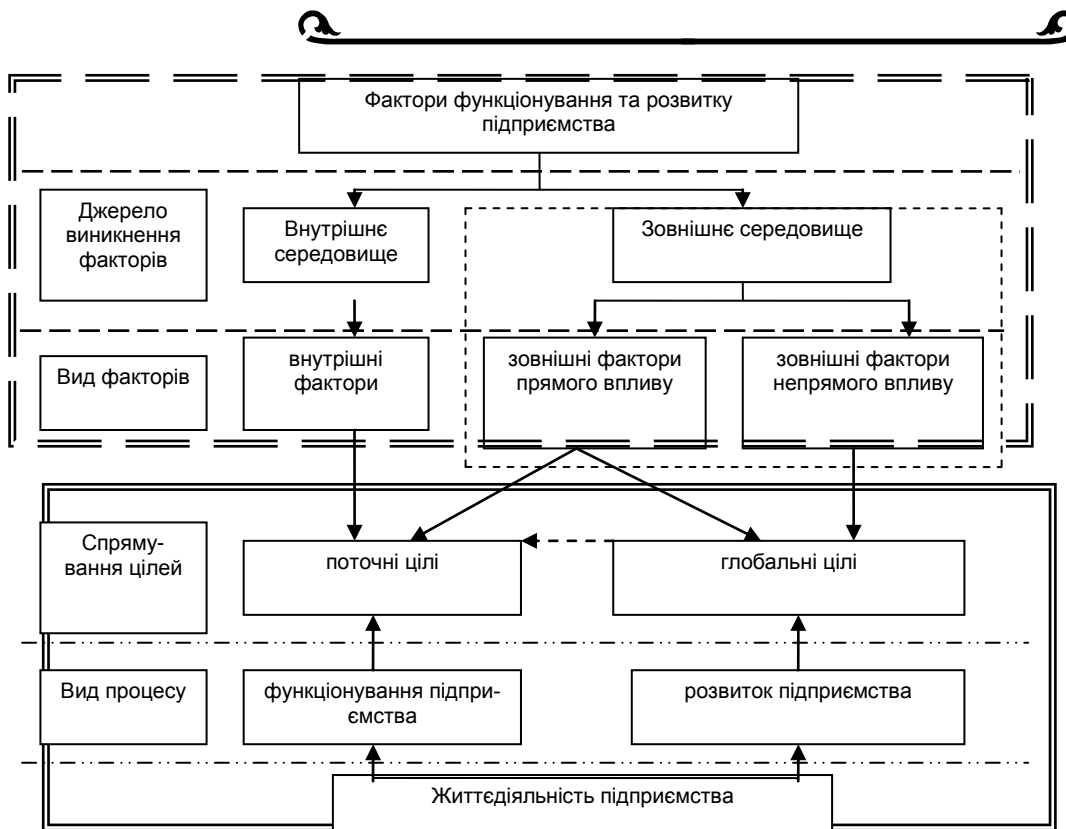

Рис. 1. Взаємозв'язок факторів та цілей функціонування й розвитку підприємства

Для визначення структурних елементів інформаційного середовища пропонуємо розподілити фактори функціонування та розвитку підприємства за сферами їх формування. За сферами формування можна виділити економічні, фінансові, соціальні, виробничі, організаційні, політичні, правові, ринкові, технологічні та інші фактори. Таким чином, структура інформаційного середовища функціонування й розвитку підприємства матиме наступний вигляд (рис. 2).

Інформаційне середовище функціонування та розвитку підприємства також як і фактори розподіляється на зовнішнє та внутрішнє інформаційне середовище, в якому розрізняють сфери формування інформації щодо факторів функціонування й розвитку підприємства.

Так, внутрішнє інформаційне середовище складається з організаційної (включає інформаційні фактори, такі, як структура, внутрішньоорганізаційні процеси, організаційна культура), виробничої (весь спектр інформації щодо виробничої діяльності), технологічної (технологія, інформаційні системи), фінансової (фінансова інформація, показники), ресурсної (трудова, матеріальні ресурси) складових.

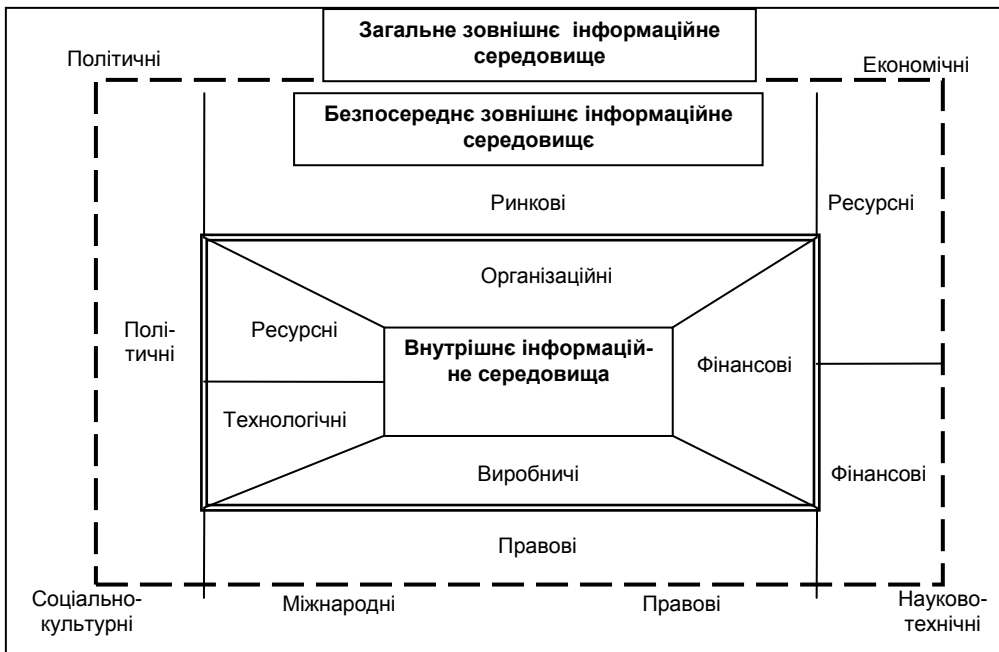

Рис. 2. Структурні елементи інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства

До основних елементів безпосереднього зовнішнього інформаційного середовища функціонування та розвитку підприємства слід віднести ринкові (конкуренти, споживачі, галузеві чинники), ресурсні (постачальники, ринок робочої сили), політико-правові (державні та місцеві регулюючі органи, оподаткування), фінансові.

Серед загального інформаційного середовища виділяємо соціально-культурні, економічні, політико-правові, міжнародні, науково-технічні елементи середовища.

Таким чином, у межах проведеного дослідження було проаналізовано фактори функціонування та розвитку підприємства, згідно з особливостями процесів функціонування та розвитку підприємства визначено взаємозв'язок цілей та факторів функціонування й розвитку підприємства та обґрунтовано необхідність дослідження внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства і на основі цього запропоновано визначення інформаційного середовища функціонування та й розвитку підприємства та визначено його структурні елементи.

Література: 1. Гительман Л. Д. Преобразующий менеджмент: Лидерам реорганизации и консультантам по управлению. Учебное пособие. – М.: Дело, 1999. – 496 с. 2. Мескон М. Х. Основы менеджмента / М. Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури; [Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Дело, 2001. – 800 с. 3. Раєвнева О. В. Управління розвитком підприємства: методологія, механізми моделі: Монографія. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 496 с. 4. Семенов А. К. Основы менеджмента: Учебник / А. К. Семенов, В. И. Набоков. – 2-е изд. – М.: Издательско-торговая корпорация "Дашков и К°", 2005. – 300 с. 5. Фатхутдинов Р. А. Система менеджмента: Учебно-практическое пособие. – 2-е изд. – М.: ЗАО "Бизнес-школа "Интел Синтез", 1997. – 352 с. 6. Карминский А. М. Информатизация бизнеса: концепции, технологии, системы / А. М. Карминский, С. А. Карминский, В. П. Нестеров, Б. В. Черников; [Под ред. А. М. Карминского. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Финансы и статистика, 2004. – 624 с. 7. Степанова Е. Е., Хмелевская Н. В. Информационное обеспечение управленческой деятельности. Учеб. пособие для студентов учреждений сред. проф. образования по специальности "Менеджмент", "Маркетинг", и "Коммерция" / Е. Е. Степанова, Н. В. Хмелевская – М.: Форум, 2004. – 152 с. 8. Твердохліб М. Г. Інформаційне забезпечення менеджменту: Навч. посібник. – К.: КНЕУ, 2002. – 224 с. 9. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Навч.-метод. посібник / З. Є. Шершньова, С. В. Оборська, Ю. М. Ратушний. – К.: КНЕУ, 2001. – 232 с. 10. Лепейко Т. І. Розкриття сутності функціонування та розвитку підприємства / Т. І. Лепейко, О. В. Мазоренко Зб. наук. пр. // Економіка: проблеми теорії та практики: Вип. 232: В 5-ти т. Т. V. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2007. – С. 1226 – 1231.

Лепейко Т. І.

УДК 658.044.03

Чістяков А. С.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИМИ ЗМІНАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Глобалізація та виклики світової економіки, трансформаційні зміни, що притаманні політичній, економічній, екологічній, технологічній та іншим сферам зовнішнього середовища вітчизняних підприємств на національному рівні, вимагають зміни підходів щодо управління підприємством, його підсистемами та складовими, що забезпечують ці процеси.

Серед нових підходів щодо управління підприємством особливе місце займає концепція управління змінами, яка отримала свій розвиток в основному в працях, що присвячені стратегічному управлінню, таких вчених, як І. Ансофф, В. М. Геець, В. Г. Герасимчук, П. Ф. Друкер, З. Миколайчик, В. С. Пономаренко, А. Дж. Стрікленд, А. А. Томпсон та ін. Разом із тим проблема управління організаційними змінами на рівні підприємства в умовах транзитивного характеру вітчизняної економіки і нових викликів з боку зовнішнього середовища вимагає проведення з цього питання додаткових наукових досліджень, у тому числі у сфері формування інформаційного забезпечення системи управління змінами організаційного характеру.

Метою статті є визначення науково-теоретичних підходів щодо формування інформаційного забезпечення системи управління організаційними змінами на рівні підприємства. Для досягнення мети поставлені завдання аналізу та узагальнення ідей і рекомендацій теорій наук організаційно-

© Лепейко Т. І., Чістяков А. С., 2008

управлінського циклу, а також теорії систем і теорії інформації, економічної кібернетики, інноватики та інформатики.

Сучасні наукові дослідження будь-якого явища, процесу чи об'єкта будь-якої природи неможливо уявити без системного їх уявлення розбору, що притаманне системному підходу. Стосовно економічних об'єктів, явищ та процесів системний підхід, якщо скористатися визначенням, що наведено в роботі [1, с. 35], – це комплексний всебічний розгляд виробничих підрозділів і економічних явищ як єдиного цілого з урахуванням усіх взаємозв'язків об'єктів, їх властивостей і обмежень, що накладені. Він відкриває можливості для використання кібернетичних методів у дослідженні процесів управління, в тому числі організаційними змінами (рисунок).

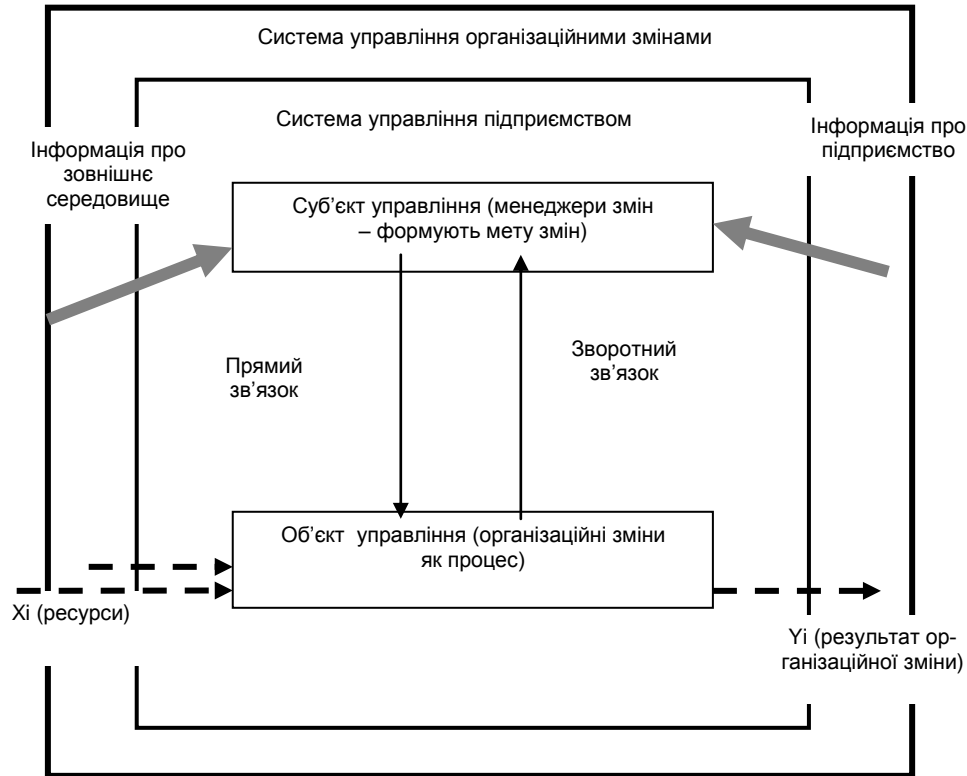

Рис. Кібернетична модель системи управління організаційними змінами на підприємстві

Отже, відповідно до системного уявлення з використанням кібернетичної моделі (рис. 1) процес управління організаційними змінами на підприємстві становить цілеспрямований вплив суб'єкта управління (в даному випадку це менеджери змін) на об'єкт управління (процес організаційних змін) через посередництво інформаційних потоків, що проходять стадії збору, збереження, передачі й обробки інформації за допомогою спеціальних засобів. Тобто з кібернетичної точки зору, підприємство можна уявити також як інформаційну систему, що володіє всіма властивостями динамічної системи, елементи і підсистеми якої пов'язані процесами обміну інформацією.

Використання інформації, інформаційних систем як у наукових дослідженнях, так і на практиці у процесі управління підприємством здійснюється за різними підходами (таблиця).

Таблиця

Теоретичні підходи щодо формування системи інформаційних рішень організацій [2]

Основні поняття і теорії	Види організацій		
	Організація як механізм	Організація як живий організм	Організація як мозок (нейронна мережа)
1	2	3	4
Бачення організації	Механізм, який побудований для досягнення цілей і завдань, що поставлені	Система, яка виконує функції забезпечення виживання у світі, що настронений ворожо	Самоорганізуюча система, яка формує нові погляди на організацію, що беруть свій початок у старих теоріях
Теорії організації	Бюрократична форма організації М. Вебера. Наукові методи управління Ф. Тейлора. Класичні теорії управління (А. Файоль, Д. Муні)	Загальна теорія систем (Л. Берталанфі). Теорія організації як біологічних видів Г. Мінцберга. Теорії організаційної екології випадкового вибору	Концепція обмеженої раціональності Г. Саймона. Кібернетична теорія Н. Вінера. Концепція організації, що навчається

1	2	3	4
Переважні моделі організаційної поведінки та їх характеристика	Авторитарна Усунення проблем, точна настройка організаційних процесів, що пов'язано з реінжинірингом	Підтримуюча Реагування і пристосування до оточення	Що розвивається Швидке і творче використання знань та інформації для вироблення нових шляхів до успіху
Інформаційне поле управлінських рішень	Внутрішня інформація підприємства	Формування системи інформації про зовнішнє середовище	Управління знаннями
Переважні типи інформаційної культури та їх характеристика	Функціональна культура Нормативне і регулююче управління внутрішньофірменою інформацією, переважно виробничою	Культура дослідження Формування системи інформації про зовнішнє середовище – адаптація і розвиток в умовах змін	Культура відкритості Менеджери і службовці відкриті щодо змін, здійснюється управління знаннями й активізація творчого потенціалу, активне управління змінами

Отже, у процесі формування інформаційного забезпечення системи управління організаційними змінами, якщо скористатися теоретичними підходами, що наведені в таблиці, перш за все, необхідно визначити, не тільки, які зміни мають бути проведені відповідно до бачення організації, її типу, переважної моделі організаційної поведінки, інформаційного поля управлінських рішень та переважного типу інформаційної культури, але й сформувати бажаний образ організації.

З точки зору організаційної теорії інформація становить найважливіший елемент інформаційного середовища організації і процесу управління [3, с. 134]. Причому, якщо організацію розглядати як соціально-економічну систему, то інформації, що циркулює в ній і створює її інформаційне середовище, притаманні як соціальні, так і економічні функції.

Відповідно до роботи [4, с. 65] інформація виконує п'ять соціальних функцій, а саме:

- функцію віддзеркалення реальності;
- функцію створення засобів знань;
- функцію вироблення і прийняття рішень;
- функцію керівництва;
- функцію споживання.

Отже, якщо врахувати соціальні функції інформації при формуванні інформаційного забезпечення системи управління змінами на рівні підприємства, то функція віддзеркалення реальності використовується у процесі дослідження реального (фактичного) стану підприємства або його підсистем, або процесів, що підлягають змін. Функція створення засобів знань використовується при формуванні бажаного стану об'єкта змін. Функцію вироблення і прийняття рішень слід використовувати у процесі вироблення варіантів змісту об'єкта організаційних змін і прийняття рішення щодо бажаного варіанта. Функція керівництва використовується у процесі управління змінами, тобто у процесі трансформації фактичного стану об'єкта змін у бажаний. Функція ж споживання застосовується у процесі спостереження за об'єктом організаційних змін.

Якщо скористатися класифікацією, що подана в роботі [4, с. 121], в усіх соціально-економічних системах інформація виконує такі економічні функції:

- інформація як засіб економічний;
- інформація як фактор виробництва;
- інформація як продукт (виріб або послуга);
- інформація як товар;
- інформація як споживча річ;
- інформація як суспільна річ;
- інформація як інфраструктура господарча;
- інформація як будь-яка річ.

Отже, при формуванні інформаційного забезпечення системи управління змінами на підприємстві, якщо врахувати економічні функції інформації, слід здійснити розрахунок на проектування й експлуатацію інформаційного забезпечення відповідної системи.

На сучасних підприємствах у процесі управління використовуються різноманітні методи і засоби: традиційні (некомп'ютерні) і комп'ютерні.

Комп'ютерні технології, які дають можливість здійснювати переробку й опрацювання інформації на підставі інформатики – науки про переробку інформації, відкривають широкі можливості для формування інформаційного забезпечення системи управління змінами на підприємстві. В роботах [5 — 7] наведені основні положення авторів і результати застосування сучасних інформативних технологій щодо управління змінами та формування відповідного інформаційного забезпечення.

Таким чином, на основі узагальнення вищенаведеного можна зробити висновок, що у процесі формування інформаційного забезпечення системи управління змінами слід використовувати комплексний підхід, який враховував би міждисциплінарний принцип побудови системи управління підприємством і здійснення процесів управління змінами на ньому або в його окремих підсистемах та сферах.

Подальші дослідження будуть спрямовані на практичне впровадження запропонованих заходів щодо формування інформаційного забезпечення системи управління змінами на підприємстві в рамках виконуваних науково-дослідних робіт у Харківському національному економічному університеті.

Література: 1. Алдохин И. П. Экономическая кибернетика / И. П. Алдохин, С. А. Кулиш. – Харьков. Вища школа Изд. при Харьковском университете, 1983. – 224 с. 2. Теоретические подходы к формированию системы обеспечения управленческих решений // [http:// www. mhtml:file://T:\dissersyktu.ru](http://www.mhtml:file://T:\dissersyktu.ru) [04.10.2008] 3. Смирнов Э. А. Теория организации: Учебное пособие. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 248 с. 4. Olenski J. Infrastruktura informacyjna panstwa w globalnej gospodarce. – Warszawa: UW WNE, 2006. – 706 s. 5. Лепейко Т. Информационное обеспечение процессов управления организационными изменениями / Т. Лепейко, А. Чистяков, К. Вацьковски // VII Sympozjum Instytutu Ekonomii i Zarzadzania Politechniki Swietokrzyskiej "Ekonomika. Technika. Zarzadzanie", czesc II. – Kielce: Politechnika Swietokrzyska, 2006 (Zeszyt Naukowy, nr 24). – S. 293 – 301. 6. Чистяков А. С. Підвищення якості інформаційного забезпечення процесів управління організаційними змінами на основі застосування комп'ютерної технології // Управління розвитком. – 2006. — №4 (Спецвипуск). – С. 37 – 41. 7. Лепейко Т. І. Застосування Web-технологій при дослідженні впливу факторів зовнішнього та внутрішнього середовища на процеси управління організаційними змінами / Т. І. Лепейко, А. С. Чистяков // Матеріали III Міжн. наук.-пр. конф. "Методологія та практика менеджменту на порозі XXI століття: загальнодержавні, галузеві та регіональні аспекти", присвяченої 45 річниці Полтавського університету споживчої кооперації України. – Полтава: ПУСКУ, 2006. – С. 199 – 200.

УДК 658.589

Лепейко Т. І.

Близнюк Т. П.

ОСОБЛИВОСТІ ПОСТІНДУСТРІАЛЬНИХ УКЛАДІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Найважливішим завданням на сучасному етапі розвитку України є забезпечення соціально-економічного прориву в напрямку переходу до постіндустріального суспільства та інформаційної економіки.

Теорія інноваційного прориву невід'ємна від теорії технологічних укладів. Відповідно до зазначених теорій економічне зростання відбувається за рахунок зміни технологічних укладів. Причому перехід до постіндустріальної стадії розвитку суспільства означає заміну галузевого розподілу національної економіки розподілом технологічним.

Теоретичні аспекти концепції технологічних укладів висвітлені в роботах провідних вітчизняних та закордонних вчених, таких, як: С. Глазьев [1], В. Буянов, К. Кірсанов, Л. Михайлов [2], А. Гальчинський, В. Геєць, В. Семиноженко [3; 4], В. Аньшин, А. Дагаєв [5], А. Чурсін [6], Р. Фатхутдинов [7], Ю. Яковець [8] та ін. Однак певні питання щодо особливостей п'ятого та шостого технологічних укладів розглянуті не досить повно. Саме тому метою даного дослідження є визначення особливостей постіндустріальних укладів як на рівні окремого підприємства, так і господарської системи в цілому.

Технологічний уклад має складну внутрішню структуру, ядром якої є сукупність радикальних (базисних) технологій. Це принципово нові технології (нововведення), що створені на базі раніше невідомих законів і закономірностей, винаходів, відкриттів, які докорінно змінюють зміст різних видів діяльності у суспільстві. Після їх упровадження вони стають інноваціями [9]. На сьогодні виділяють шість існуючих укладів, кожен з яких вміщує чотири фази його проходження: зародження; монополія; домінування; згасання.

Домінуючим у розвинених країнах є 5-й уклад, водночас відбувається активне освоєння і впровадження 6-го укладу. У монополії 5-го технологічного укладу кожна країна для одержання конкурентної переваги вищого порядку намагалася розробити новий інноваційний продукт, щоб за рахунок його монопольного виробництва випередити своїх конкурентів. Основними технологічними лідерами 5-го укладу [1; 2; 10; 11], є США, Німеччина і Японія. 5-й технологічний уклад є інноваційним і перехід до нього переводить економіку держави в постіндустріальну епоху [4; 7]. Тому інноваційна політика країн – лідерів 5-го укладу – має свої особливості, подані в табл. 1.

© Лепейко Т. І., Близнюк Т. П., 2008

Основні характеристики інноваційної політики країн, що входять до технологічного ядра 5-го укладу

Характеристика	Зміст
Режими економічного регулювання	Зниження ролі державного регулювання, державне регулювання стратегічних видів інформаційних і комунікаційних інфраструктур
Міжнародні режими економічного регулювання	Поліцентричність світової економічної системи, створення регіональних блоків, становлення нових інститутів глобального регулювання економічної активності
Основні економічні інститути	Міжнародна інтеграція дрібних та середніх фірм на основі інформаційних технологій, інтеграція виробництва і збуту
Організація інноваційної діяльності	Горизонтальна інтеграція НДДКР, проектування і навчання, створення обчислювальних мереж, проведення спільних досліджень, державна підтримка нових технологій, розвитку нових технологій, використання глобальних інформаційних та обчислювальних мереж
Інноваційна діяльність підприємства	Створення інноваційного продукту 5-го і 6-го укладів для створення монополії, модернізація технологій 4-го укладу з використанням інноваційних технологій 5-го укладу, широке використання у виробництві комп'ютерної техніки та інформаційних технологій

С. Глазьев [1] відзначає, що 5-й технологічний уклад є укладом інформаційних і комунікаційних технологій; зовнішнього і внутрішнього трансферу технологій; розвитку ринку інновацій та інтелектуальної власності. Він пов'язаний із широким використанням у виробництві комп'ютерної техніки, що забезпечує переробку виробничої інформації і вироблення необхідних регулюючих впливів у реальному часі, що задається фізичними, хімічними чи біологічними особливостями технологічного процесу створення продукту. При цьому рівень розвитку комп'ютерних технологій визначається ступенем спряженості ланок переробки речовини, енергії й інформації в безупинному технологічному процесі.

Виділяють кілька фаз проходження 5-го укладу кожним підприємством (періодів упровадження інформаційних технологій на підприємстві), які наведені в табл. 2.

Таблиця 2

Фази проходження 5-го укладу

Фаза	Зміст
Зародження	Автоматизоване виробництво, що функціонує на основі електронного опису всіх сполучених технологічних процесів і комп'ютерного управління ними (АСУТП і АСУП)
Монополія	Гнучкі виробничі системи (ГВС), що функціонують на основі електронного (безпаперового) сполучення систем автоматизованого проектування продуктів і технологій їхнього виготовлення (САПР), верстатів із числовим програмним управлінням (ЧПУ) і АСУТП
Домінування	Інтегровані виробничі системи (ІВС), що функціонують на основі ІВС підприємств, об'єднаних у технологічно цілісний комплекс сполучених виробництв на основі коштів телекомунікацій

Перевагами домінування 5-го і наступних за ним технологічних укладів для підприємства є [8; 10]:

1) гуманізація технологій, що змінює положення і місце людини у виробництві, виводить його з панування машинної системи й відкриває простір для розкриття та прикладання творчих сил індивідуума; перехід до робототехнічних комплексів, гнучких виробничих систем, автоматизованого проектування (що дозволить звільнити людину від важкої, монотонної, виснажливої праці);

2) екологізація технологій, перехід до ресурсозберігаючого типу відтворення, зменшення навантаження на природні ресурси і навколишнє середовище, широке поширення безвідходних, екологічно чистих технологій, формування нової галузі, що спеціалізується на виробництві засобів моніторингу і захисту природного середовища, поступове становлення позитивного варіанта ноосфери, запобігання загрози екологічних катастроф;

3) зростання наукоємності виробництва, розробка, поширення і прогрес високотехнологічних систем, що є результатом синтезу науки та виробництва;

4) інформатизація суспільства, всіх сторін виробництва і життя людей на основі створення комп'ютерних інтерактивних мультимедійних систем та інформаційних мереж;

5) глобалізація науково-технологічного прогресу, стрімке поширення високоефективних інновацій у країнах світу, поступове подолання технологічної прірви і розриву, що досягли критичної межі, в рівні продуктивності праці між розвиненими країнами і тими, що розвиваються;

6) мініатюризація техніки, що відкриває простір для деконцентрації виробництва, деурбанізації розселення людей, для розвитку малого бізнесу, що стає основою сучасної соціально-ринкової економіки.

Усі ці основні ознаки реалізуються поетапно, з переходом до чергових технологічних укладів, причому кожен такий перехід супроводжується технологічною кризою більшої чи меншої глибини.

5-й технологічний уклад активно генерує створення і безупинне вдосконалення як нових машин і устаткування — комп'ютерів, ЧПУ, роботів, обробних центрів, різного роду автоматів, так і інформаційних систем — баз даних, локальних і інтегральних обчислювальних систем, інформаційних мов та програмних засобів переробки інформації, що містять опис продуктів і алгоритмів реалізації численних технологічних процесів та виражають семантичну (позначаючу) функцію інформації.

6-й технологічний уклад активно розповсюджується у розвинених країнах останні 20 років — з початку 90-х років XX століття. Цей уклад безпосередньо пов'язаний з використанням у виробництві синтаксичної (такої, що упорядковує) функції інформації (табл. 3).

Таблиця 3

Характеристики ядра 6-го укладу

Структура ядра	Сутність
Нанотехнології	Технології, які оперують величинами порядку нанометра
Наноелектроніка	Нова галузь науки й техніки, яка сформувалась на основі останніх досліджень фізики твердого тіла, квантової електроніки, фізичної хімії й технології напівпровідникової електроніки
CALS-технології (аббревіатура від англ. Continuous Acquisition and Life Cycle Support)	Єдиний комплекс стандартів "електронного опису" продукції, що забезпечують цілісну комп'ютерну організацію процесів розробки, вдосконалення, виробництва, післяпродажного сервісу, експлуатації виробів у споживача на основі безпаперового електронного обміну даними між всіма учасниками створення і споживання продукту
Протеоміка	Новий розділ біології, який виявляє якісний та кількісний склад білків, які синтезуються клітиною
Біоінформатика	Галузь науки, яка розробляє й застосовує розрахункові алгоритми для аналізу і систематизації генетичної інформації з метою виявлення структури й функцій макромолекул з наступним використанням цих знань для створення нових лікарських препаратів
Фотоніка	Галузь фізики й технології, яка пов'язана з випромінюванням, детектуванням, поведінкою, наслідками існування й знищення фотонів.
MEMS (механотроніка, мікротехніка, мікромеханіка, мікроелектромеханіка, мікроприладобудування, мікротроніка)	Напрямок мікроелектроніки, який об'єднує механічні, електричні та напівпровідникові структури

При домінуванні 6-го укладу подальший розвиток отримає гнучка автоматизація виробництва, космічні технології, виробництво конструкторських матеріалів з попередньо заданими властивостями, ядерна енергетика, зростання споживання природного газу буде доповнене використанням водню в якості екологічно чистого енергоносія. Відбудеться значна інтелектуалізація виробництва, перехід до безперервного інноваційного процесу в більшості галузей й безперервної освіти в більшості професій, прогрес у технологіях переробки інформації, системах телекомунікацій, фінансових технологіях приведе до подальшої глобалізації економіки, формування єдиних світових ринків товарів, капіталу та праці.

На основі проведеного дослідження особливостей постіндустріальних укладів (5-го та 6-го) на рівні підприємства та господарської системи зроблено наступні висновки:

1. Основою подальшого розвитку вітчизняних підприємств є впровадження технологій 5-го та 6-го технологічних укладів як основи їх інноваційного розвитку.
2. Домінування 5-го та 6-го укладів на рівні господарської системи призведе до переходу до інформаційної економіки та постіндустріального суспільства.
3. Особливостями проаналізованих укладів є, перш за все, впровадження інформаційних технологій на підприємствах та загальної інформатизації суспільства.
4. Основними національними конкурентними перевагами в умовах постіндустріальних укладів стануть: освіта та охорона здоров'я населення, розвиток науки, можливості інформаційного середовища, забезпечення за допомогою державного управління умов для розкриття творчих здібностей кожної особистості, чистота навколишнього середовища та висока якість життя.

Напрямами подальшого дослідження є розробка конкретних заходів щодо прискорення впровадження базисних технологій 5-го та наступних укладів на всіх рівнях (підприємство, галузь, країна) для прискорення розвитку інформаційної економіки.

Література: 1. Глазьев С. Ю. Теория долгосрочного технико-экономического развития. – М.: ВлаДар, 1993. – 312 с. 2. Буянов В. П. Управление рисками (рискология) / В. П. Буянов, К. А. Кирсанов, Л. А. Михайлов. – М.: Экзамен, 2002. – 384 с. 3. Гальчинський А. Україна: наука та інноваційний розвиток / А. Гальчинський, В. Геєць, В. Семиноженко. – К.: Б. в., 1997. – 66 с. 4. Інновації: проблеми науки і практики: Монографія. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 336 с. 5. Инновационный менеджмент: Учеб. пособие / Под ред. В. М. Аньшина, А. А. Дагаева. – М.: Дело, 2003. – 528 с. 6. Чурсин А. А. Инновации и рынок: Учебное пособие. – М.: Машиностроение, 2004. – 244 с. 7. Чухно А. Актуальні проблеми стратегії економічного і соціального розвитку на сучасному етапі // Економіка України. – 2004. – №4. – С. 15 – 23. 8. Яковец Ю. В. Глобализация и взаимодействие цивилизаций. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЗАО "Изд. "Экономика", 2003. – 412 с. 9. Близнюк Т. П. Теоретичні основи формування інформаційної економіки в Україні // Збірник наукових праць "Економіка: проблеми теорії та практики". Вип. 197: В 5-ти т. Т. I. – Дніпропетровськ: ДНУ, 2004. – С. 191 – 202. 10. Иноземцев В. Л. Пределы "догоняющего" развития. – М.: ЗАО "Изд. "Экономика", 2000. – 296 с. 11. Фатхутдинов Р. А. Инновационный менеджмент. Учебник для вузов. 5-е изд., – СПб.: Питер, 2005. – 448 с.

ЕКОНОМІЧНІ ПРІОРИТЕТИ РЕСУРСОЗБЕРЕЖЕННЯ ПРИ ПЕРЕХОДІ УКРАЇНИ ДО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

На початку XXI ст. перед Україною гостро постали проблеми, пов'язані з необхідністю переходу до якісно нового типу економічного розвитку, заснованого на інноваційних технологіях ресурсозберігаючого та інформаційного спрямування, розширенні сфери послуг і сектору знань. Унікальність даного шляху розвитку полягає в тому, що сьогодні наша держава, володіючи значним науково-технічним потенціалом, має можливість скористатися досвідом розвинених країн, які пройшли більшу частину шляху через еволюційні зміни, і врахувавши їх помилки, здійснити якісний стрибок до екологічно стійкого інформаційного суспільства.

На думку багатьох вітчизняних дослідників [1 – 5], першочерговим завданням переходу України до моделі інноваційно-інформаційного ресурсозберігаючого розвитку є подолання хибного уявлення про можливість зробити це шляхом механічного перенесення закордонного досвіду на вітчизняний ґрунт або ж відновлення необхідних рівнів фінансування науково-дослідної, ресурсозберігаючої діяльності. Незважаючи на суспільний інтерес до самого феномену інноваційно-інформаційного ресурсозберігаючого розвитку, в країні й на цей час не сформульовано науково обґрунтовану політику ресурсоефективності, яка б враховувала накопичений зарубіжний досвід формування механізмів мотивації й управління ресурсозбереженням та була б адаптована до українських реалій.

Таким чином, наукове обґрунтування пріоритетних напрямків державної та регіональної політики переходу української економіки до інноваційно-інформаційного ресурсозберігаючого розвитку сформували завдання даного дослідження.

Незважаючи на те, що ринкові реформи розпочалися в Україні ще у 90-х роках XX століття, сьогодні констатувати їх вдале завершення передчасно. Отже, перехід нашої держави до інноваційно-інформаційного ресурсозберігаючого розвитку має відбуватися в умовах транзитивної економіки, що, з одного боку, полегшує, а, з іншого – ускладнює такий перехід. Позитивними аспектами транзитивного стану є потенційне прискорення швидкості проходження змін, підвищення ступеня адаптивності економічної системи до них, відсутність необхідності зламу сталих тенденцій і вектора розвитку для подальшої трансформації структури народного господарства країни в іншому напрямку. З іншого боку, нестабільність, породжувана транзитивним станом економіки, обумовлює високу ймовірність виникнення соціальних, політичних, економічних, екологічних криз у випадку відхилень механізму реалізації самих змін від визначеного напрямку, виходу ключових контрольних показників економічного розвитку за припустимі межі. У зв'язку з цим підвищуються вимоги до стратегії і тактики управління трансформаційними процесами, які мають максимально використовувати сприятливі можливості (переваги) та уникати загроз у процесі розвитку.

Перевагами, або позитивними моментами, що стимулюють сьогодні впровадження ресурсозберігаючих технологій в Україні, раціоналізацію ресурсовикористання, є підвищення рентабельності ресурсозберігаючих проектів внаслідок зростання цін на ресурси, розвиток науково-технічного прогресу та широкі можливості залучення у виробничу діяльність найкращих зарубіжних зразків ресурсозберігаючих технологій, розширення спектра застосування економічних механізмів стимулювання ресурсозбереження поряд з адміністративними. Водночас загрозами є викликаний нестабільністю порівняно низький ступінь передбачуваності ходу протікання економічних, соціальних, екологічних, політичних процесів, що спричиняє зниження ефективності сформованих механізмів управління й мотивації, необхідність частого перегляду стратегії, тактики управління, а отже, інструментів і методів регулювання тощо.

Для оптимального використання переваг та уникнення загроз подальшого розвитку, на погляд авторів, доцільно дотримуватися таких основних принципів здійснення структурних трансформацій при переході до інформаційного суспільства:

системності, тобто необхідності врахування взаємодії та супідрядності різних рівнів господарського механізму і сфери інноваційного ресурсозбереження, в межах яких проходять структурні трансформації;

узгодженості ресурсозберігаючих процесів інноваційно-інформаційного спрямування із загальними соціально-економічними та екологічними трансформаціями;

комплексності оцінки ресурсозберігаючих трансформаційних процесів, тобто врахування всебічних їх наслідків не лише в межах стадії життєвого циклу, на якій здійснюються ресурсозберігаючі заходи, але й на всіх інших стадіях циклу;

динамічності процесів ресурсозберігаючих трансформацій, тобто систематичного поповнення й уточнення напрямів ресурсозберігаючих процесів в інноваційно-інформаційній сфері в середньо- і довгостроковій перспективі в міру надходження інформації щодо пріоритетності соціально-економічного розвитку країни, інтенсивності використання ресурсів, особливостей впливу світових інтеграційних процесів тощо [4].

Недотримання розглянутих принципів в українській практиці не дозволило дотепер сформувати результативне інституційне середовище, яке б сприяло створенню високоефективних механізмів управління ресурсозбереженням, у тому числі еколого-економічних. Отже, на сучасному етапі перед державою постає завдання формування такого господарського механізму, який би забезпечував перерозподіл ресурсів із застарілих та безперспективних виробництв, що у своїй більшості є ресурсоемними та екологічно небезпечними, у виробничо-технологічні комплекси сучасного технологічного укладу, концентрацію ресурсів у точках його зростання, модернізацію економіки, підвищення її ресурсоефективності та конкурентоспроможності на основі розповсюдження нових технологій. Вирішенню цього завдання повинні бути підпорядковані приватизаційна, податкова, фінансово-кредитна, митна та цінова політики.

Формуючи пріоритети державної політики ресурсозбереження в умовах переходу до інформаційного суспільства, слід керуватися комплексом об'єктивних критеріїв, що характеризують вступ країни до нової постіндустріальної інформаційної економіки, серед яких:

створення і розвиток ринку інформації та знань як факторів виробництва, перехід інформаційних ресурсів суспільства в реальні ресурси соціально-економічного розвитку, фактичне задоволення потреб суспільства в інформаційних продуктах і послугах;

зростання ролі інформаційно-комунікаційної інфраструктури у системі суспільного виробництва, становлення й домінування в економіці нових наукомістких технологій, засобів обчислювальної техніки та телекомунікацій;

зміна пріоритетів від безпосередньо матеріального виробництва на користь діяльності, пов'язаної з виробництвом, споживанням та зберіганням інформації (витрати на зберігання, передачу і переробку інформації більші за аналогічні витрати, наприклад, у галузі енергетики та інших домінуючих галузях);

випереджальне зростання галузей, пов'язаних з виробництвом інформації, знань, інформаційних послуг (телекомунікаційної, комп'ютерної, телевізійної). Вони мають стати головним джерелом нових робочих місць, домінувати в економічному розвитку;

зайнятість в інформаційному та наукомісткому секторах економіки більшої частини працездатного населення;

збільшення різноманіття в типах техніки, товарному асортименті та різновидах послуг;

відхід від централізованих і директивних методів управління;

експонентне зростання обсягів інформаційних потоків, швидке скорочення часу подвоєння інформації ("інформаційний вибух");

перетворення інформації на одну з головних соціальних цінностей, що поєднує суспільство в головний продукт виробництва та основний товар;

глобалізація світового ринку інформаційних послуг та технологій бізнесу;

формування єдиного інформаційно-комунікаційного простору як частини світового інформаційного простору;

орієнтація на людські ресурси – на відміну від індустріального суспільства, що характеризується, насамперед, підвищенням ефективності виробництва за рахунок експлуатації техніки для механізації робочого процесу;

підвищення рівня освіти, науково-технічного і культурного розвитку за рахунок розширення можливостей систем інформаційного обміну на міжнародному, національному та регіональному рівнях; створення ефективної системи забезпечення прав громадян на вільне отримання і використання знань та інформації [2; 4].

Виходячи із зазначених критеріїв, у таблиці подано пріоритети комплексної державної політики ресурсоефективності в Україні.

Таблиця

Пріоритетні сфери та заходи комплексної державної політики ресурсоефективності в Україні

Сфера економічної діяльності	Заходи з ресурсозбереження
1	2
Промисловий комплекс	вдосконалення технологічної структури промислового виробництва шляхом орієнтації на збільшення масштабу і розширення складу наукомістких ресурсозберігаючих технологій (особливо на серединних та завершальних стадіях виробничого циклу, які забезпечують зростання доданої вартості первинних ресурсів); ліквідації втрат ресурсів через неузгодженість між компонентами технологій, їх фізичного та морального зношування на основі інновацій, пов'язаних з попередніми і наступними технологіями; зміни економічної та інвестиційної політики в напрямі створення більшої інвестиційної привабливості для завершальних стадій технологічного циклу; поглиблення потенціалу промислово-технологічної переробки та створення умов для вдосконалення відтворювальної структури промисловості за технологічними укладами; орієнтація промисловості на прискорений розвиток внутрішнього ринку та збільшення обсягів експорту високотехнологічної промислової продукції; забезпечення реалізації моделі інноваційно-інформаційного ресурсозберігаючого розвитку промисловості, створення оптимальної інфраструктури промислового комплексу з повним інноваційно-інвестиційним циклом ресурсозбереження та ін.

1	2
Науковий сектор та інноваційна діяльність	розвиток національної інноваційно-інформаційної інфраструктури; примноження інтелектуального потенціалу та формування бази інноваційних знань у сфері ресурсозбереження; активізація процесів внутрішнього і зовнішнього трансферту наукомістких ресурсозберігаючих технологій; скорочення термінів упровадження досягнень науково-технічного прогресу у практичну діяльність суб'єктів господарювання; розроблення й реалізація науково обґрунтованих концепцій і програм ресурсозберігаючого розвитку різних об'єктів (регіонів, галузей, окремих суб'єктів господарювання); розроблення науково обґрунтованих механізмів управління і мотивації ресурсозберігаючої діяльності інноваційно-інформаційного спрямування для різних об'єктів; статистичне моделювання і прогнозування ресурсозберігаючого розвитку об'єктів; комплексне інформаційно-технічне забезпечення потреб споживачів інформацією з ресурсозбереження; маркетингові дослідження ринку ресурсозберігаючих технологій, товарів і послуг; участь у міжнародному співробітництві щодо ресурсозбереження тощо
Невиробнича сфера	зростання масштабів невиробничої сфери за рахунок прискореного розвитку наукомістких галузей, що характеризуються високими рівнями валової доданої вартості, зокрема, надання інформаційних послуг; забезпечення зростання зайнятості працівників невиробничої сфери; розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, стимулювання їх розроблення й використання в національній економіці; формування інфраструктури ринку інформаційних факторів виробництва; стимулювання переходу від споживання товарів до споживання послуг, які надаються при їх використанні, та ін.
Державне управління	сприяння інтеграційним процесам ресурсозберігаючого спрямування у промисловості як засобу примноження її потенціалу і підвищення конкурентоспроможності; посилення контролюючої та регулюючої ролі держави над природними монополіями, протидія процесу необґрунтованого зростання тарифів на їх роботи і послуги, що перерозподіляє потенційні інвестиційні ресурси промисловості та інші технологічні уклади; оптимізація структури мезоекономіки, підвищення рівня корпоративного управління та вдосконалення інституціональних трансформацій корпоративного сектора економіки; систематизація та адекватний перерозподіл функцій між органами виконавчої влади у сфері ресурсозбереження; реалізація напрацьованих раніше норм законодавства, дію яких призупинено, насамперед, щодо економічного стимулювання ресурсозберігаючої діяльності тощо
Соціальний захист, освіта і виховання	стимулювання інтеграції освітньої системи України у світові освітні процеси, в тому числі, щодо ресурсозбереження; формування системної ідеології ресурсозбереження; розроблення і впровадження в українську систему багаторівневої освіти елементів навчання ресурсозбереженню; професійна підготовка і перепідготовка висококваліфікованих фахівців з інноваційного ресурсозбереження на базі вітчизняного освітнього комплексу, формування нової категорії фахівців – менеджерів з аналізу ринків високотехнологічної ресурсоефективної продукції та послуг; стимулювання провадження інформаційної діяльності, пов'язаної з популяризацією ресурсозбереження; упровадження програм соціальної адаптації працівників та населення до змін, викликаних переходом до інноваційно-інформаційного типу ресурсозберігаючого розвитку, та ін.
Екологічна сфера	перехід від застосування природоохоронних технологій "на кінці труби" до принципово нових мало- і безвідходних ресурсозберігаючих технологій виробництва, що мінімізують або навіть виключають можливість утворення забруднюючих речовин та потрапляння їх до навколишнього природного середовища; стимулювання розроблення і використання рециркуляційних технологій з метою зменшення обсягів відходів, які генеруються у процесі виробництва, та таких, які вже накопичилися; стимулювання заміни природної сировини, яка застосовується у виробництві, штучними замінниками, використання яких дозволяє знизити техногенне навантаження на довкілля; розвиток систем роздільного збору побутових відходів, застосування інноваційних технологій їх переробки й утилізації; дематеріалізація, екологізація виробничих процесів, формування нового стилю життя, орієнтованого на екологічно збалансоване виробництво і споживання і, т. д.

Реалізація зазначених у таблиці пріоритетів має супроводжуватися відповідними змінами у структурній політиці, інформаційному, організаційному, фінансовому забезпеченні, нормативно-правовій сфері, а також створенням ефективних управлінських механізмів здійснення ресурсозберігаючої діяльності з використанням еколого-економічних важелів. Водночас, стимулюючи зростання, насамперед, інноваційної компоненти ресурсозберігаючого розвитку, слід ураховувати такі аспекти, як необхідність:

подальшого розширення сектора ресурсо- та енергозберігаючих технологій, нових ресурсоефективних матеріалів, видів продукції;

сприяння експансії України зовні, на ринок країн, що швидко зростають, створення там головних анклавів попиту на ресурсо- та енергозберігаючі технології;

забезпечення всебічного територіального розвитку України, зменшення диспропорцій між її регіонами [4].

Важливу роль у досягненні визначених пріоритетів розвитку відіграє збалансована регіональна політика. У зв'язку з цим, авторами сформовано загальні напрямки ресурсозберігаючої діяльності в регіонах України, реалізація яких сприятиме посиленню мотивації до ресурсозбереження. Серед них:

розроблення багаторівневої стратегії, регіональних і місцевих програм ресурсозбереження, оцінка їх соціо-еколого-економічної ефективності, визначення механізмів та інструментів реалізації з урахуванням пріоритетів переходу до інформаційного суспільства;

упровадження комплексу еколого-економічних інструментів заохочення ресурсозберігаючого виробництва і споживання;

формування та стимулювання розширення попиту на екологічно безпечну продукцію ресурсозберігаючого спрямування за активної участі місцевих органів влади (проведення рекламних акцій, інвестиційних форумів, виставкова діяльність тощо);

розвиток регіональної інфраструктури ресурсозбереження зі створенням нових робочих місць переважно у сфері послуг та скороченням їх кількості у добувній і переробній промисловості (розширення мережі енергосервісних компаній, підприємств-виробників ресурсозберігаючого устаткування і продукції, організацій, що займаються встановленням і налагодженням, технічним обслуговуванням такого устаткування; установ, що здійснюють фінансування ресурсозберігаючої діяльності, і т. д.);

розширення виробництва продукції ресурсозберігаючого спрямування (моніторингових систем; приладів обліку ресурсів; технологій, устаткування та матеріалів для ресурсозбереження, інформаційних товарів і послуг тощо);

стимулювання переробки і знешкодження відходів (формування регіональної системи збору та сортування відходів, підвищення ступеня рециркуляції відходів на підприємствах регіону, залучення економічних інструментів для вирішення цих проблем);

активізація інвестиційної діяльності в регіоні (пошук ефективних шляхів залучення інвестицій у регіональний розвиток, створення умов для підвищення інвестиційної привабливості регіональних господарських об'єктів);

активізація еколого-орієнтованої інноваційної діяльності у сфері ресурсозбереження шляхом створення та функціонування інноваційних структур, розроблення й запровадження концепції техноетакополісів на території областей;

формування системи багаторівневого фінансування ресурсозберігаючої діяльності (розширення традиційного переліку джерел фінансування, надання певних пільг з боку місцевих органів влади для фінансування ресурсозберігаючих заходів, наприклад, пільг зі сплати місцевих податків, співфінансування таких заходів, розроблення та запровадження лізингових схем тощо);

формування системи моніторингу ресурсозберігаючої діяльності на регіональному рівні з метою відстеження поточних проблем регіону, пов'язаних з ресурсовикористанням, та таких, що можуть бути вирішені за рахунок ресурсозбереження, прогнозування ресурсозберігаючої діяльності;

екологічна освіта і виховання, ідеологічне забезпечення процесів ресурсозбереження (проведення громадських акцій ресурсозберігаючого спрямування, ознайомлення населення з основами ресурсозбереження через систему багаторівневої освіти і засоби масової інформації та ін.).

Таким чином ґрунтуючись на виділених пріоритетах та напрямках ресурсозбереження різних рівнів в умовах переходу України до інноваційно-інформаційного типу ресурсозберігаючого розвитку, поряд з відродженням традиційних рентабельних галузей її народного господарства, пріоритетність має належати розбудові інформаційного сектора економіки. Тобто в сучасних умовах магістральним напрямком інноваційно-інформаційного ресурсозбереження в Україні, на погляд автора, повинне стати не стільки стимулювання ресурсозберігаючих заходів у видобувних і переробних галузях, сфері споживання (що має бути важливим, але другорядним за значенням), скільки заохочення розвитку і застосування нових знань, інноваційних ресурсозберігаючих та інформаційних технологій, освітня та наукова діяльність. Саме на такі цілі, передусім, мають спрямовуватися державні механізми мотивації і управління ресурсозберігаючою діяльністю. Це дозволить одержати істотну економію ресурсів на всіх стадіях життєвого циклу товарів і послуг, не зосереджуючись на вдосконаленнях на окремих з них. Важливо не стільки сприяти запровадженню інноваційних ресурсозберігаючих технологій у сферах народного господарства, які функціонують на даний час, скільки стимулювати розвиток нових високотехнологічних галузей, що забезпечують інноваційними ресурсозберігаючими технологіями інші сектори, здійснюють підготовку висококваліфікованих кадрів. Основну увагу слід приділити структурній перебудові економіки в напрямку підвищення її ресурсоефективності, наукомісткості виробництва, інформатизації, а не виділяти значні кошти для відродження окремих галузей переробного і видобувного комплексів.

Сучасність переконує, що лише інноваційно-інформаційний ресурсозберігаючий розвиток України може забезпечити рівень ефективності, який є на порядок вищим порівняно з індустріальними технологіями. Водночас досягнення високих результатів потребує вдосконалення вже існуючих і розроблення принципово нових практичних механізмів реалізації сформованої системи пріоритетів ресурсозбереження, вдосконалення методів та інструментів провадження ресурсозберігаючої діяльності.

Література: 1. Мельник Л. Г. Ресурсозбереження як магістральний напрямок вирішення екологічних проблем // Ресурсозбереження та економічний розвиток України: формування механізмів переходу суб'єктів господарювання України до економічного розвитку на базі ресурсозберігаючих технологій: Монографія / За заг. ред. І. М. Сотник. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2006. – С. 326 – 361. 2. Малицький Б. А. Обґрунтування інноваційної моделі структурної перебудови економіки України: Наукове видання / Б. А. Малицький, О. С. Попович, В. П. Соловйов. – К.: НАНУ, Центр досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва, 2005. 3. Жаліло Я. Проблеми та пріоритети формування інноваційної моделі розвитку економіки України / Я. Жаліло, С. І. Архієреєв, Я. Б. Базилюк – К.: НІСД, 2006. – 168 с. 4. Стратегічні виклики XXI століття суспільству та економіці України: В 3-х т. Т. 2. / За ред. акад. НАН України В. М. Гейця, акад. НАН України В. П. Семиноженка, чл.-кор. НАН України Б. С. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2007. – 564 с. 5. Чухно А. А. Соотношение индустриального и постиндустриального типов развития: проблемы теории и практики / Под ред. д. э. н., проф. Л. Г. Мельника // Социально-экономические проблемы информационного общества. – Сумы: ИТД "Университетская книга", 2005. – С. 88 – 119.

Оліфіров О. В.

УДК 339.17:004.78

Спіціна Н. М.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СЕРВІС У СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах конкуренції у торговельній структурі будь-якого формату не можна обійтися без сучасних, передових технологій в організації управління. Дослідження показують, що ефективно працюють ті підприємства, які мають оперативну інформацію про ринкове середовище, виробництво і постачання, тобто всю необхідну інформацію про фінансово-господарську діяльність для підготовки і прийняття рішень. Бізнес набуває все більш інформаційного характеру. Інформаційна сфера за своєю природою стає більш глобальною.

За даними Держкомстату, товарообіг України у 2007 році склав 1 042 114,9 млн грн, що у 1,3 раза більше, ніж у 2006 році. Узв'язку з цим удосконалення процесів управління цією галуззю народного господарства є досить важливим і економічно обґрунтованим.

Актуальність дослідження процесів інформаційного сервісу посилюється бурхливим зростанням обсягів упровадження інформаційних технологій в управлінську діяльність та появою фахівців з інформаційного обслуговування, яким керівники передають частку своїх функцій стосовно інформаційної підтримки прийняття управлінських рішень в умовах розширення видів діяльності, товарного асортименту, ускладнення організаційної структури підприємств.

Для збереження і завоювання нових ринків збуту торговельним підприємствам необхідно вдосконалювати систему інформаційного забезпечення. Функціонування такої системи є актуальною в сучасних умовах, оскільки вона надасть можливість керівникам оперативно одержувати необхідну і достовірну інформацію, що забезпечить прийняття своєчасних обґрунтованих управлінських рішень, дозволить підвищити ефективність управління та конкурентоспроможність.

Перспективними напрямками розвитку інформаційного забезпечення керівників торговельних підприємств є розробка і впровадження системи інформаційного сервісу (СІС), яка ґрунтується на сервісному підході до процесів інформаційного забезпечення. Така система дозволить диференційовано забезпечувати керівників та робітників необхідною інформацією й передбачає безупинну спільну роботу кваліфікованого інформаційного працівника і керівника.

Аналіз наукових праць [1; 2] дає підстави зазначити, що системний підхід — це сукупність методологічних принципів і положень, що дають змогу всебічно розглянути систему як одне ціле з узгодженим функціонуванням усіх її елементів.

В основі організації інформаційного сервісу лежить вивчення потреб споживачів. Теоретичні і методичні проблеми вивчення інформаційних потреб для систем підтримки прийняття рішень відображені в роботах А. П. Веревченко, В. В. Годіна, С. П. Кулицького, В. С. Пономаренка, В. М. Порохні, О. І. Пушкаря та ін.

© Оліфіров О. В., Спіціна Н. М., 2008

На сучасному етапі розвитку економіки комерційні структури розвинених держав мають у своєму штаті підрозділи, що займаються інформаційною діяльністю. Цю функцію виконують відділи маркетингу, інформаційно-аналітичні, комерційної розвідки, на які керівництво фірми покладає також і вирішення інформаційно-аналітичних завдань. У штаті деяких фірм працюють референти, які можуть переглянути тільки частину інформації з потоку, що надходить, і виділити з нього найбільш важливі моменти, інша ж частина інформаційного потоку залишається невикористаною. Референт орієнтується тільки на вище керівництво, і при цьому зовсім не враховує роботу підрозділів (відділ стратегічного розвитку, маркетингу, фінансовий відділ та ін.). Усі ці окремо діючі підрозділи не можуть задовольнити потреби керівників в інформації.

Керівникам і робітникам торговельних підприємств, зацікавленим в одержанні нових ринків збуту своєї продукції з мінімальним ризиком втрат, необхідно створити повноцінну інформаційну службу з відповідною структурою. Лише грамотно організована, добре оснащена, із кваліфікованим персоналом інформаційна служба зможе вирішити весь комплекс завдань. Тільки для такої служби доцільно розробляти й застосовувати критерії ефективності під час оцінки її функціонування. Успішна діяльність служби інформації підприємства можлива за умови її опори й орієнтації на реальні інтелектуальні, наукові, технічні та виробничі можливості підприємства, його фінансовий потенціал і реальні перспективи розвитку [3].

Сьогодні словосполученням "інформаційний сервіс" у системі управління визначають широке коло діяльності, яке має наступні складові: інформаційне забезпечення управлінської діяльності; інформаційні ресурси і технології управління; управління інформаційними системами; управління бізнес-сервісами; управління сервісами інформаційних технологій (IT); інформаційний менеджмент; організація науково-інформаційної діяльності; організація комунікацій; обробка управлінської інформації.

Згідно з розробленою концепцією в даній роботі інформаційний сервіс буде розглядатися і визначатися у взаємозв'язку з управлінськими та основними торговельними бізнес-процесами (рис. 1).

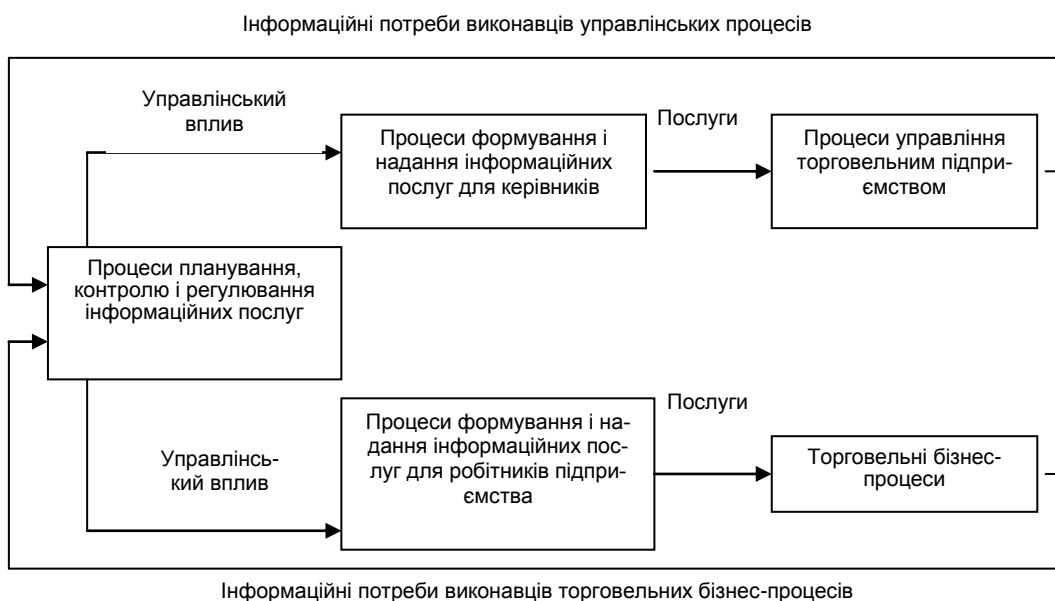

Рис. 1. Схеми взаємозв'язків процесів інформаційного сервісу з управлінськими і торговельними бізнес-процесами підприємства

Таким чином, система інформаційного сервісу (СІС) торговельного підприємства – це сукупність елементів інфраструктури підприємства, процесів інформаційних технологій та вхідних елементів зовнішнього інформаційного простору, які знаходяться в нерозривній взаємодії стосовно формування попиту керівників і робітників підприємства на інформаційну послугу й задоволення цього попиту.

Система інформаційного сервісу складається з наступних елементів: споживачів інформаційної послуги (керівники і робітники торговельного підприємства) та внутрішнього виробника інформаційної послуги (інформаційна служба управління) – і пов'язана із зовнішнім та внутрішнім середовищами підприємства. Архітектура СІС залежна від бізнес-архітектури підприємства, яка визначає в цілому реалізацію основних процесів і функцій.

Головна мета системи інформаційного сервісу – надання інформаційної послуги і задоволення інформаційних потреб керівників підрозділів та робітників підприємства з метою підвищення ефективності і якості управління торговельним підприємством. Об'єктом дослідження є процеси надання інформаційних послуг і товарів суб'єктам підприємницької діяльності; предметом дослідження

дження виступають процеси інформаційного сервісу у системі управління торговельним підприємством. Концепцію інформаційного сервісу розкривають процеси надання інформаційного сервісу (рис. 2) та розроблені аналітичні моделі (формули 1 – 7).

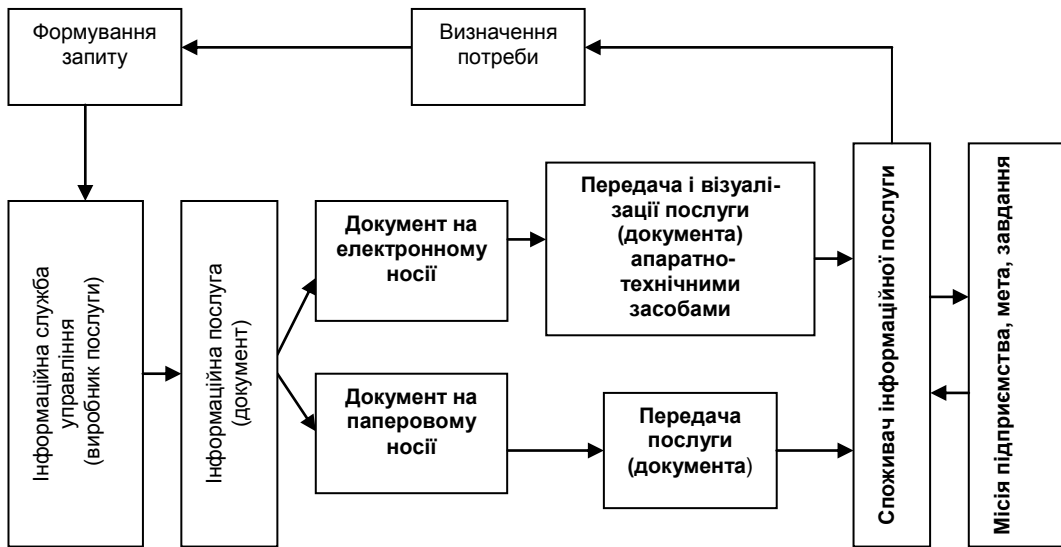

Рис. 2. Процеси надання інформаційного сервісу

Розглянемо кожну з цих моделей детальніше. Модель формування запиту на послугу можна представити наступним виразом:

$$IP = FZP + NIP \quad (1)$$

$$FZP = \{C_q, P_n, Z_z, B_k\} \quad (2)$$

$$NIP = \{B_k, Z_l, C_q\}, \quad (3)$$

- де IP – інформаційна послуга;
- FZP – формування запиту на послугу;
- NIP – надання інформаційної послуги;
- C_q – споживач інформаційної послуги;
- P_n – потреба;
- Z_z – запит;
- B_k – виробник послуги;
- Z_l – зміст інформації, яка відображається в документі.

Модель результату інформаційної послуги можна формалізувати наступним чином:

$$RIP = \{Z_l, H_k, T_d, TZ_j, PZ_n\}, \quad (4)$$

- де RIP – результат інформаційної послуги;
- Z_l – зміст інформації, яка відображена в документі;
- H_k – носій інформації;
- T_d – тип документа відображення інформаційної послуги;
- TZ_j – засоби технічних і телекомунікаційних систем передачі й візуалізації інформації;
- PZ_n – програмне забезпечення передачі і візуалізації інформації.

Визначимо модель системи інформаційного сервісу з позиції структурно-функціонального підходу:

$$SIS = \{IP, RIP, ZY_v, G, R\}, \quad (5)$$

- де SIS – система інформаційного сервісу;
- ZY_v – завдання управління;
- G – структура системи інформаційного сервісу;
- R – відношення емерджентності системи інформаційних послуг;

$$G = \langle \{P_n, Z_z, B_k, IP_q\}, \{G_s\}, \{P_b\} \rangle, \quad (6)$$

- де IP_q – інформаційна послуга;
- {G_s} – множинність зв'язків s між елементами системи інформаційного сервісу;
- {P_b} – множинність кількісних характеристик/зв'язків s елементів системи інформаційного сервісу.

Відношення емерджентності R задає відповідність між завданням управління SIC і структурою, що його реалізує:

$$R: ZY_v \rightarrow G. \quad (7)$$

Для впровадження СІС необхідно вирішити кілька завдань: побудувати систему виробництва якісної інформації й надати кінцевим споживачам сучасні інструменти взаємодії з нею; забезпечити задоволення бізнес-вимог як основного призначення даної системи; забезпечити високоефективну інформаційну підтримку всіх операцій, пов'язаних з формуванням інформаційного простору компанії.

Найбільш придатною для впровадження інформаційної служби є матрична система управління, яка дозволяє створювати окремі групи з числа наявного персоналу і не потребує залучення великої кількості нових співробітників.

Таким чином, функціонування системи інформаційного сервісу надасть можливість керівникам оперативно одержувати необхідну і достовірну інформацію, що забезпечить прийняття своєчасних обґрунтованих управлінських рішень, дозволить підвищити ефективність управління та конкурентоспроможність. СІС допоможе усунути існуючі помилки під час ухвалення рішення, надасть механізм аналізу, дозволить керівникам формувати управлінські запити до системи згідно з метою і завданням управління й отримувати потрібну інформацію.

Перспективи подальших досліджень у даному напрямі полягають у розробці конкретних методик впровадження системи інформаційного сервісу на торговельному підприємстві.

Література: 1. Кунц Г. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций: Пер. с англ. В 2-х т. Т. 2 / Г. Кунц, С. О'Доннел. – М.: Прогресс, 1981. 2. Мізюк Б. М. Системна парадигма: становлення, зміст та інтерпретація // *Фінанси України*. – 2004. — №12. — С. 25 – 34. 3. Мировой рынок информационных услуг: электронная деловая и коммерческая информация. Технология электронных коммуникаций. Т. 13 / Отв. ред. А. Л. Симкова – М.: Эко Трейдз, 1998. – 109 с. 4. Вереженко А. П. Информационные ресурсы для принятия решений: Учебн. пособие – М. Академич. проект, 2002. – 560 с. 5. Годин В. В. Информационное обеспечение управленческой деятельности: Учебник / В. В. Годин, И. К. Корнеев. – М.: Мастерство, 2001. – 240 с. 6. Кулицкий С. П. Основы организации информационной деятельности у сферы управления: Навч. посібник – К.: МАУП, 2002. – 224 с. 7. Пономаренко В. С. Стратегічне управління підприємством: Монографія. – Харків: Вид. ХДЕУ, 1999. – 620 с. 8. Пушкарь А. И. Стратегическое управление развитием электронного бизнеса и информационных ресурсов предприятия (модели, стратегии, механизмы): Науч. изд. / А. И. Пушкарь, Е. Н. Грабовский, Е. В. Пономаренко. – Харьков: ХНЭУ, 2005. – 480 с.

УДК 658.155

Павлов К. В.

Растворцева С. Н.

УПРАВЛЕНИЕ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ КАК ПЕРСПЕКТИВНОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ТЕОРИИ МЕНЕДЖМЕНТА

В настоящее время повышение эффективности хозяйствующего субъекта и народного хозяйства в целом является весьма актуальной проблемой. Это связано с тем, что основным принципом хозяйственной деятельности выступает принцип эффективности, который лежит в основе рациональных действий не только на отдельном предприятии, но и во всех сферах экономики. Принцип эффективности заключается в хозяйственной деятельности, при которой с помощью имеющихся ограниченных средств обеспечивался бы оптимальный результат при достижении поставленных целей.

Глобализация мировой экономики и переход к рыночному типу хозяйствования в России потребовали пересмотра принятых ранее моделей управления и критериев оценки эффективности деятельности предприятия. Управление предприятиями и отраслями народного хозяйства в условиях рыночной экономики представляет собой значительно более сложный процесс, чем в централизованной административной системе. Усложнение конкурентной среды функционирования предприятий и отраслей требует комплексного подхода к решению проблемы ее эффективности. В этой связи возникает необходимость разработки новых теоретических положений, методологических подходов, инструментария оценки и методического обеспечения управления эффективностью с учетом отечественного и зарубежного опыта.

Основы теории и методологии понимания и оценки эффективности экономики, вопросы измерения, анализа и повышения эффективности общественного производства исследовались в работах И. Т. Абдукаримова, Г. А. Александрова, Я. П. Альвера, М. И. Баканова, И. А. Бланка, Ф. Беа, Л. А. Брагина, А. И. Гребнева, Д. Е. Давыдянца, З. А. Капелюк, А. Е. Когута, Г. Кокинза, Э. И. Крылова, Х. Лейбенштайна, К. И. Миккульского, В. Парето, В. Я. Федоритова, А. М. Фридмана, П. Хейне, А. Д. Шеремета, В. П. Ярве и др.

© Павлов К. В., Растворцева С. Н., 2008

Вместе с тем до настоящего времени имеет место неразработанность многих теоретических и практических проблем управления эффективностью экономики. Множество определений эффективности не дает точного представления об этом понятии. Из-за отсутствия конкретного и полного определения эффективности затрудняется не только использование этой категории, но и определение ее места в экономической науке.

По мнению авторов, определения, которые представляют эффективность как соотношение между результатами и затратами, не совсем точно отражают сущность эффективности. Не считаем также, что эффективность – это соотношение. Принимая во внимание то, что при определении эффективности учитывается не только соотношение результатов деятельности и затрат, произведенных для получения этих результатов, но и оптимальное распределение ресурсов, можно предложить следующее определение экономической эффективности.

Эффективность характеризует такое состояние экономики, при котором определенное соотношение результатов деятельности и затрат на достижение этих результатов приводит к получению субъектом максимальных результатов с использованием ресурсов определенной стоимости или к производству продукции определенной стоимости при наименьших затратах ресурсов. При этом распределение ресурсов таково, что любое их перераспределение не приводит к получению дополнительных выгод. В предложенном подходе сочетаются элементы традиционного варианта понимания экономической эффективности с аллокационной эффективностью и эффективностью по-Парето.

Теоретически коэффициент эффективности может быть бесконечно большой величиной, однако, учитывая ограниченность используемых ресурсов, коэффициент эффективности направлен к какой-то конечной величине. При этом нередко целесообразно бывает исследовать не только экономическую эффективность, но и социально-экономическую.

Проблемы критериев социальной эффективности широко рассматриваются в литературе [1 – 4]. В частности, по мнению В. Т. Жигалова, критерием социальной эффективности является удовлетворение потребностей социального характера, включая потребности работников в росте материального благосостояния, и удовлетворение духовных запросов в соотношении с ресурсами, направляемыми на эти цели [5].

В наиболее общем виде критерии социальной эффективности сформулированы Н. И. Лапиным [6]. Он выделяет следующие основные шесть критериев:

- продуктивность организации;
- сплоченность организации как коллектива;
- удовлетворенность членов коллектива своим трудом, организацией и условиями труда, получаемым вознаграждением;
- уровень управляемости организацией;
- общественная активность членов организации;
- динамичность организации.

Социально-экономическая система – это совокупность ресурсов и экономических субъектов (социально-экономических структур), образующих единое целое, взаимосвязанных и взаимодействующих между собой в сфере производства, распределения, обмена и потребления товаров и услуг, востребованных во внешней среде. На "выходах" этой системы оказываются три критерия: продуктивность, общественная активность и удовлетворенность.

Иерархия социально-экономических систем может быть представлена следующим образом (рис. 1).

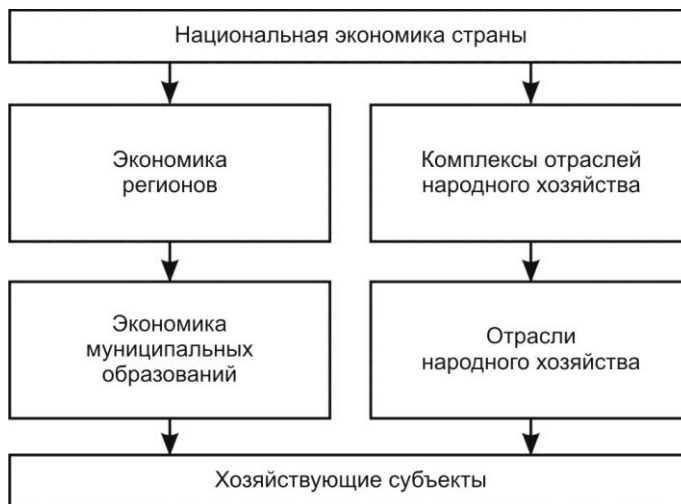

Рис. 1. Иерархия социально-экономической системы

Национальная экономика страны – сложная хозяйственная, социальная, организационная, научно-технологическая система, каждый элемент которой находится во взаимосвязи и взаимозависимости с другими элементами. Национальная экономика является общей системой, включающей в себя остальные социально-экономические системы.

Вторым уровнем иерархии является регион. В научной литературе можно выявить два подхода к определению региона. Под регионом подразумевается единица административного деления страны (край, область, субъект Федерации) либо определенная часть народнохозяйственного комплекса страны, отличающаяся географическими условиями и природно-ресурсной специализацией.

По мнению А. С. Маршаловой и А. А. Новоселова, регион является не только подсистемой социально-экономического комплекса страны, но и относительно самостоятельной его частью с законченным циклом воспроизводства, особыми формами проявления стадий воспроизводства и специфическими особенностями протекания социальных и экономических процессов [7].

Третьим уровнем иерархии является муниципальное образование: городское или сельское поселение, муниципальный район, городской округ либо внутригородская территория города федерального значения [8].

Четвертым, на взгляд авторов, основным уровнем иерархии социально-экономических систем являются хозяйствующие субъекты, то есть юридические или физические лица, ведущие хозяйство от своего имени, экономические, хозяйственные операции [9].

Понятие социально-экономической эффективности, по мнению авторов, можно применить ко всем рассмотренным уровням иерархии систем.

Определение социально-экономической системы, анализ ее уровней, исследование видов и форм эффективности позволяют сформулировать критерии и предложить следующую классификацию (рис. 2).

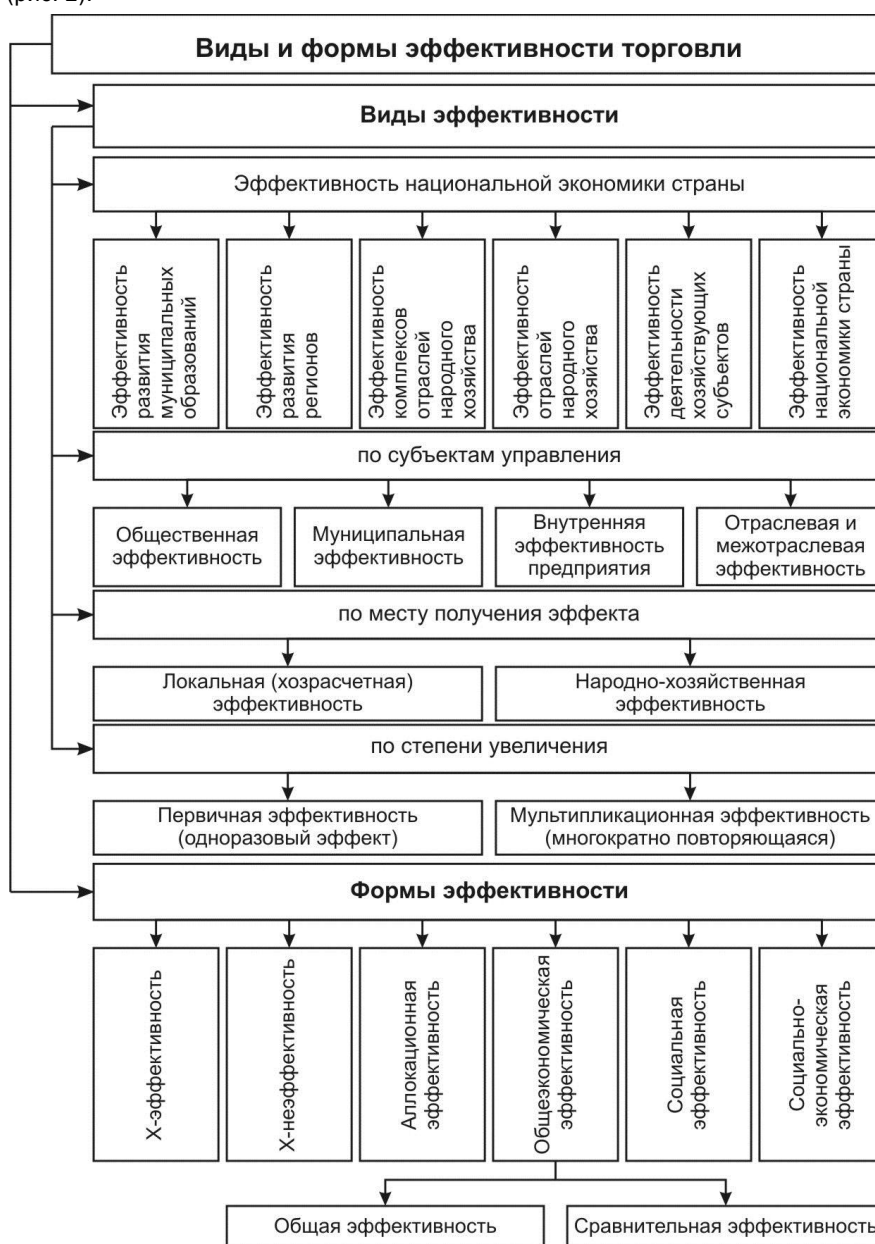

Рис. 2. Виды и формы эффективности

Как показано на рис. 2, эффективность классифицируется по уровням иерархии социально-экономических систем, по субъектам управления, по месту получения эффекта, по степени увеличения.

Эффективной есть такая комбинация ресурсов, при которой обеспечивается производство продукции с минимальными альтернативными издержками (opportunity cost). Такое использование ресурсов иногда называется технически эффективным [10].

Управление и менеджмент эффективности является недостаточно разработанным направлением теории управления. Так, например, управление товарооборотом уже предполагает увеличение результатов деятельности в соответствии с рациональным использованием имеющихся ресурсов (ресурсная сторона эффективности), а целью управления затратами торгового предприятия выступает их минимизация по отношению к определенному объему достигнутого результата деятельности, что демонстрирует затратную сторону эффективности. Что же касается управления доходами и прибылью предприятия, то считаем, что категория эффективности относится в данных случаях к процессу управления не прямо, а косвенно, так как и доходы, и прибыль предприятия являются производными показателями результатов деятельности предприятия. Следовательно, на взгляд авторов, правомерно будет введение экономической категории "управление эффективностью" как более емкой и охватывающей все направления деятельности предприятия, а также других социально-экономических систем, в том числе и более сложных.

Вместе с тем существует мнение, что управлять эффективностью вообще нельзя, так как эффективность – это "соотношение результатов и ресурсов или приведенных затрат". Мы не согласны с таким утверждением. По мнению авторов, управление социально-экономической эффективностью – это процесс, носящий комплексный характер и предусматривающий решение вопросов формирования эффективности, складывающейся под влиянием множества внутренних и внешних факторов; оценку эффективности на отдельных уровнях иерархии социально-экономических систем; выявление и практическое использование резервов получения дополнительного результата по сравнению с плановыми показателями и в динамике.

Литература: 1. Планирование социального развития в промышленности / Под ред. В. Р. Полозова. – Л.: Наука, 1984. – 255 с. 2. Щиборщ К. Бизнес-диагностика деятельности предприятий // Рынок ценных бумаг. – 1999. – №16 (151). – С. 30. 3. Штольбург Р. Социология труда. – М.: Прогресс, 1982. – 248 с. 4. Жигалов В. Т. Эффективность торговли: сущность, оценка, тенденции: Лекция по курсу "Экономика торговли" – М.: МКИ, 1985. – 52 с. 5. Жигалов В. Т. Основы менеджмента. Ч. 1. – Белгород: Б. и., 1997. – 140 с. 6. Лапин Н. И. Теория и практика социального планирования / Н. И. Лапин, Э.М. Коржева, Н.Ф. Наумова. – М.: Прогресс, 1975. 7. Маршалова А. С. Основы теории регионального воспроизводства: Курс лекций / А. С. Маршалова, А. С. Новоселов. – М.: Экономика, 1998. – 192 с. 8. Федеральный закон "Об общих принципах организации местного самоуправления в Российской Федерации" // Российская газета. – 2003. – 8 октября. 9. Райзберг Б. А. Современный экономический словарь / Б. А. Райзберг Л. Ш. Лозовский, Е. Б. Стародубцева. – 2-е изд., испр. – М.: ИНФРА-М, 1998. – 480 с. 10. Словарь современной экономической теории Макмиллана. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 608 с.

Ананьев О. М.

УДК 338.242+339.37:334.5

Белей О. І.

РОЗРОБКА АРХІТЕКТУРИ АВТОМАТИЗОВАНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ТОРГОВЕЛЬНИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах сьогодення в роботі торговельного підприємства типу "супермаркет" у корпорації інформаційні технології відіграють роль нервової системи. Вони дозволяють поєднати різні торговельні бізнес-процеси в інтегровану систему прийняття рішень, забезпечуючи виконання загальних цілей корпоративного супермаркету.

Тільки інформаційні технології утворюють можливість системної реалізації взаємозв'язків між підприємством і зовнішнім та внутрішнім середовищами (клієнтами). Вони поєднують і інтегрують знання окремих працівників, а також зусилля різних підрозділів в один логічно вибудований інтегрований бізнес-процес. Формування торговельного підприємства як інформаційного логістичного суб'єкта ринкового середовища в автоматизованій інформаційній системі торговельного підприємства (АІС ТП) завершується створенням автоматизованої інформаційної системи внутрішнього менеджменту (АІСВМ).

Координація функціонування автоматизованих систем різних рівнів і функціонального спрямування, що взаємодіють у складі АІС ТП, здійснюється за рахунок об'єднання в комплекси цільових задач, застосування сумісних і взаємодіючих у рамках інтегрованої системи технічних засобів, інформаційного, програмного та організаційного забезпечення. Схематично узагальнена структура АІС, що розкриває склад її компонентів, рівні управління та засоби, що забезпечують їх взаємодію, наведена на рис. 1.

© Ананьев О. М., Белей О. І., 2008

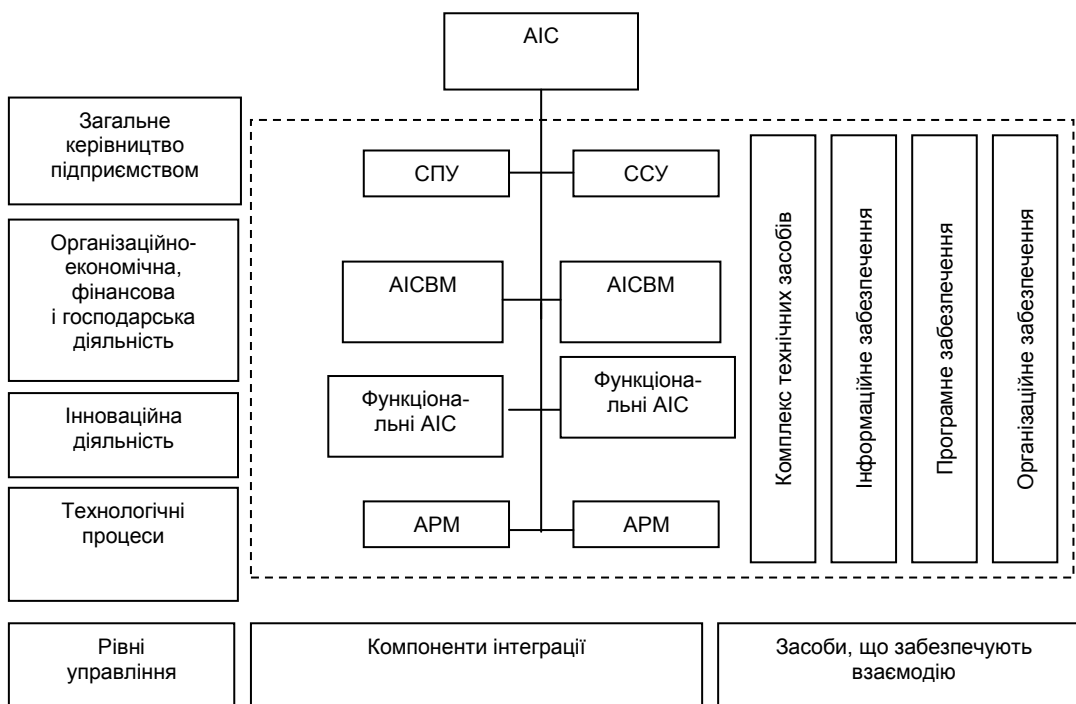

Рис. 1. Узагальнена модель АІС корпоративного супермаркету

Підкреслимо, що за допомогою комплексу засобів системного діагностування досліджуються впливи параметрів виробничих і господарських процесів на результатні показники діяльності підприємства, проводяться зміни у складі компонент АІС з урахуванням конкретної ситуації. Структура зовнішнього середовища інтегрованої системи подана на рис. 2.

Склад досліджуваних процесів

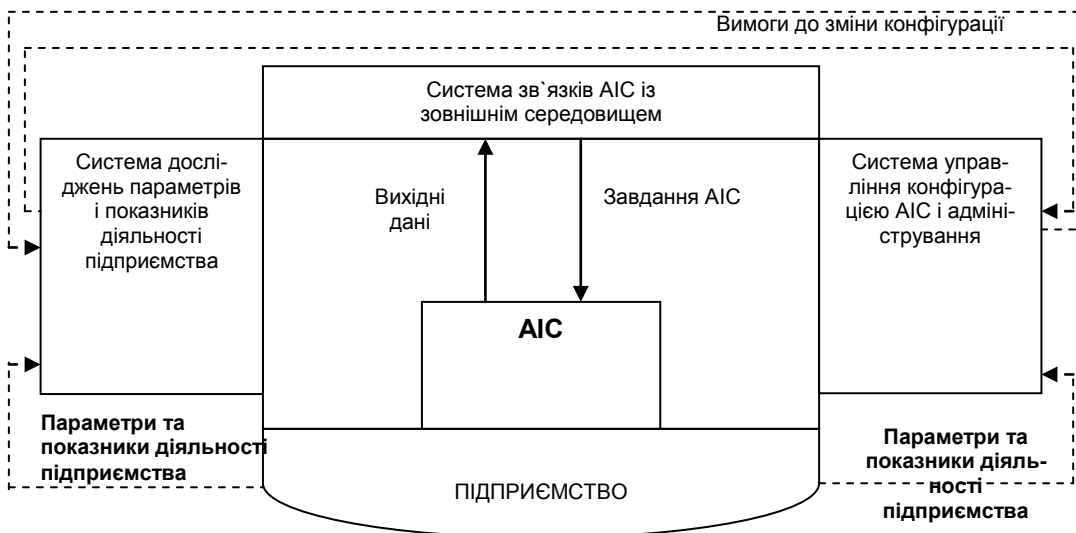

Рис. 2. Структура зовнішнього середовища АІС торговельного підприємства

Схема узагальноної моделі АІС має постійно коригуватись з урахуванням змін на підприємстві. Зокрема, узагальнена модель АІС підприємства повинна деталізуватись схемами зв'язків між локальними автоматизованими системами, а також описами рішень щодо складу компонентів і їх взаємозв'язків у рамках кожної системи.

Вибір функцій управління, які доцільно автоматизувати, проводиться на основі аналізу цілей управління, критеріїв їхньої оцінки, характеристик виробничих витрат і впливу факторів зовнішнього середовища. Вони ранжуються з точки зору впливу на досягнення цілей автоматизації.

Перелік автоматизованих функцій узгоджується із зацікавленими підрозділами та керівниками.

На основі узагальноної моделі складається комплекс специфікацій компонентів АІС за рівнями ієрархії підприємства. Ці специфікації виступають основою для встановлення складу АІС та її планування, робіт з проектування, введення в дію та її розвитку. Вони включають описи компонен-

тів АІС на всіх рівнях ієрархії, причому специфікації вищого рівня повинні включати специфікації нижчого рівня. Розроблена узагальнена модель системи управління підприємством використовується при складанні техніко-економічного обґрунтування та технічного завдання на розробку АІС.

Запропонована узагальнена модель структури АІС виступає основою для подальшого розвитку й уточнення опису функціональної структури. Схеми, які в узагальненій моделі відображають склад взаємодіючих компонент, повинні деталізуватися в напрямі функцій, що реалізуються. Досвід показує, що функціональна структура визначається стосовно цілей діяльності підприємства на конкретному етапі його розвитку. Для кожної з цілей установлюється перелік показників, за значенням яких можна пересвідчитися, наскільки мета досягається. Склад задач, вирішення яких приводить до досягнення мети, визначається з урахуванням послідовності розрахунку і взаємозв'язків показників. Для цього також розробляються відповідні схеми формалізованого одержання визначених показників. У комплекс функціональних задач ІУС підприємства включаються саме ті, котрі забезпечують розрахунок показників за фазами (планування, облік, контроль, аналіз, регулювання) або за рівнями управління (робоче місце, дільниця, цех, підрозділ тощо). Об'єднання комплексів задач за всіма підсистемами і автономними автоматизованими системами утворює функціональну структуру АІС.

Адаптація полягає у зміні складу і змісту комплексів задач АІС, алгоритмів розв'язку задач, установленні нових зв'язків і режимів взаємодії, узгодженні рішень та керівних дій без порушення структури компонентів вищого рівня. Цей спосіб ґрунтується на безперервному адмініструванні і подальшій розробці спеціальних блоків адаптації та включенні їх у контур управління конфігурацією АІС підприємства.

Тільки такий підхід, на думку автора, дозволяє забезпечити розробку АІС сучасних підприємств як складноструктуризованих утворень шляхом поступової інформатизації, якою передбачається розвиток системи від мінімальної конфігурації до потрібного рівня складності.

При створенні АІСВМ ТП поставлені наступні вимоги до його майбутнього функціонування:

1) функціональна повнота повинна забезпечуватися через:

автоматизацію розв'язання задач планування, бюджетування, прогнозування оперативного і бухгалтерського обліку, фінансово-економічного аналізу тощо;

2) реалізація віддаленого доступу і робота в розподілених мережах;

3) забезпечення надійності захисту інформації;

4) можливість консолідації інформації на різних управлінських рівнях (бізнес-система, бізнес-процес, бізнес-операції).

Основною метою створення АІСВМ в АІС ТП слугує підвищення ефективності торговельної діяльності за рахунок упровадження новітніх засобів (методів) комплексної автоматизованої інформаційної підтримки всіх торговельних бізнес-процесів.

Автоматизована інформаційна система внутрішнього менеджменту ТП (рис. 3) пронизує основні бізнес-процеси і складається з декількох функціональних модулів: облік і звітність, документообіг, економічний аналіз, розрахункові програми, маркетинг, планування та системи ситуаційного управління (ССУ).

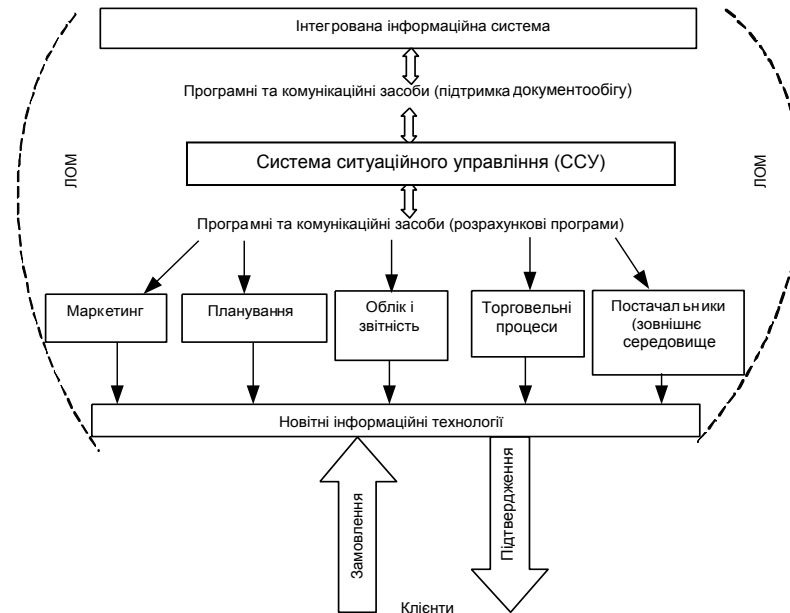

Рис. 3. Основні функціональні модулі АІСВМ ТП

Основою всієї АІСВМ ТП є єдина інтегрована база даних, яка забезпечує обмін інформацією між різними підрозділами підприємства (рис. 4). За змістом така інформаційна система включає модулі, що забезпечують ведення основних бізнес-процесів ТП у режимі реального часу.

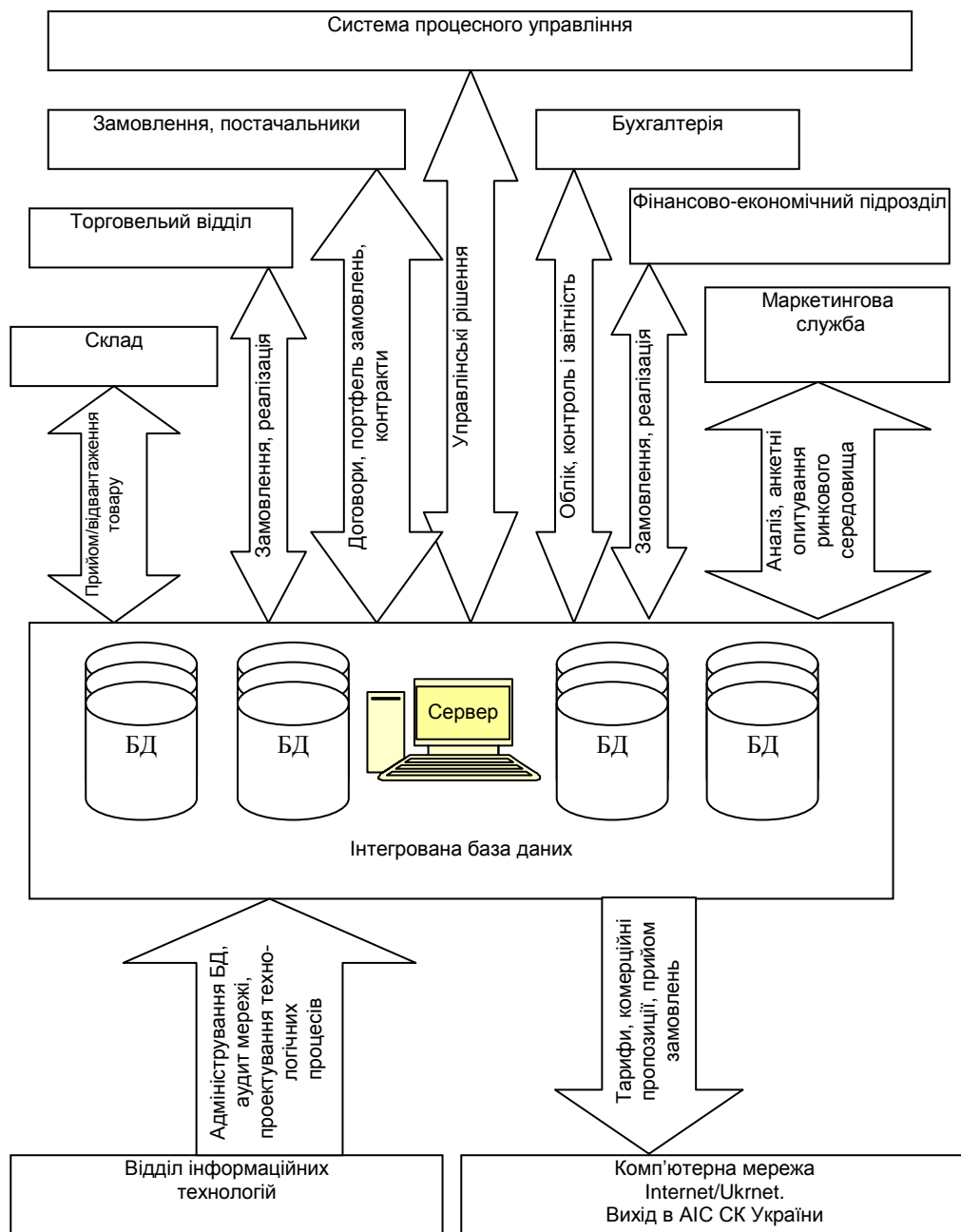

Рис. 4. Модель інформаційних потоків на торговельному підприємстві

При цьому кожен з модулів АІСВМ ТП повинен відповідати наступним базовим функціональним можливостям:

- одноразового вводу даних і документів, що використовуються при виконанні певних бізнес-процесів;
- автоматичного виконання необхідних розрахунків та операцій з первинними даними;
- зберігання і формування регламентованих звітів, що містять статистичні дані про історію виконання кожного процесу у бізнес-системі;
- маніпулювання й обміну даними з іншими підрозділами;
- формування зовнішньої звітності із заданою періодичністю;
- локальної передачі документів, повідомлень і звітів між підрозділами та виконавцями;
- передачі (за наявності) даних між територіально розподіленими об'єктами.

Використання Internet-технологій дозволяє торговельному підприємству системи СК України проводити свою роботу відповідно до встановлених корпоративних стандартів, використовувати регламент вищих органів корпоративного управління, рекламувати свій товар і свою діяльність на будь-якій території через створення web-сайтів, проводити конференції з потенційними клієнтами (споживачами) в режимі реального часу.

Використання інформаційних технологій у роботі ТП типу "супермаркет" приводить не тільки до збільшення обсягів реалізації, а і взагалі для можливості його експлуатації. При цьому суттєво скорочується собівартість товарообігу за рахунок оптимізації всіх складових торговельних бізнес-процесів.

Застосування сучасних Internet-технологій у бізнесі не обмежується створенням Web-сайта чи електронного каталогу з можливістю замовлення, також використовуються технології і накопичений досвід для глибокої перебудови способів ведення ділових операцій за допомогою Internet та сумісних мережних комп'ютерних технологій.

На думку авторів, успіх реалізації моделі електронної торгівлі в мережі визначається трьома складовими: вибором правильної технологічної платформи; наявністю конкурентноспроможного продукту; наявністю необхідної інфраструктури і бізнес-процесів.

Якщо відсутня хоча б одна з цих ланок, то впровадження сучасних технологій не буде мати успіху.

Виконання основних бізнес-процесів повинно забезпечуватися кваліфікованим управлінням трудовими, матеріальними, фінансовими, інформаційними, енергетичними ресурсами, основними засобами і технологіями. Саме в них повинні бути закладені показники ефективності майбутньої роботи торговельного підприємства.

Петрова Р. В.

УДК 658.5.014

Кусік Н. Л.

МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВА, ЩО ВІДПОВІДАЄ СУТНОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

Сучасний світ та економічні умови господарювання довели, що системи управління, які засновані на довготривалому та стратегічному плануванні, виявилися непридатними для реагування на події, які передбачували частково й розвиваються занадто швидко. Підготуватися до цих змін і своєчасно прийняти необхідні рішення є неможливим. Такі зміни можуть бути охарактеризовані як трансформаційні, коли відомий стан соціально-економічної системи на певному етапі часу, і він є зовсім не прогнозованим на майбутнє.

Трансформаційні процеси економічних систем мають характеризуватися раціональними змінами характеристик соціально-економічних систем, які обумовлюють збільшення ефективності виробничих сил і виробничих відносин.

Отже, формування нової парадигми менеджменту підприємства, яке є соціально-економічною системою нижчого рівня, має відбуватися на засадах визначення і розуміння трансформаційних процесів, їх переваг та недоліків, усвідомлення умов, механізмів, форм і методів цілеспрямованого перетворення систем.

Питанням трансформаційних економік присвячено достатньо велику кількість наукових праць. Так, не можна не відзначити роботи В. М. Геєць, Є. Г. Пончинко [2], праці відомих російських економістів Л. Абалкіна, А. Дьяченко та ін. Питання змін економічної системи висвітлені у працях А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, Й. Шумпетера.

Метою даної статті є обґрунтування концепції змін підприємства з позицій трансформаційних процесів соціально-економічних систем.

Дуже часто можна почути чи прочитати, що Україна є країною з перехідною економікою. У сучасній світовій економічній літературі країни, господарства яких відчувають зміни, поступово набуваючи ринкових рис, об'єднують в одну групу "країн з перехідною економікою". При цьому зовсім не зважають на те, що існує певне різноманіття перехідних процесів, які відбуваються на всьому економічному просторі сучасного світового господарства та різним чином відображаються на динаміці економічних систем різних країн.

Проблема трансформації економічної системи обумовлена тим, що наявна інформація про стан виробничих сил і виробничих відносин, про мотивації та інститути в існуючій системі, але не має достовірної інформації про їх майбутні характеристики в майбутній системі. Ці характеристики формуються під час трансформації з використанням латентних та явних функцій адаптації, які визначаються цільополаганням, об'єктивними умовами, що існують під час трансформації.

У загальному розумінні термін "трансформація" означає перетворення чого-небудь чи придання чому-небудь іншого вигляду, переведення в інший стан та ін. [1].

Під змінами автори розуміють рішення керівництва компанії про зміну однієї чи декількох внутрішніх змінних в інтересах підприємства, враховуючи структуру, завдання, технології або трудові ресурси.

Загальновідомим є факт, що різні підприємства будуть демонструвати різні підходи до змін, бо вони мають менеджмент з різним ступенем інерції. Готовність до змін, які проводяться на підприємстві, залежить від культури підприємства, його розмірів, існуючої структури, виду продукту, позиції на ринку і навіть від віку підприємства.

Отже, приймаючи рішення про зміни, керівництво підприємства може бути проактивним чи реактивним. Тобто менеджмент може чи сам виявляти активність, реагувати на можливість, яка надана оточенням підприємства – проактивний менеджмент, чи реагувати на вимоги ситуації, вживати заходів для виправлення похибки, яка виявлена системою контролю, – реактивний менеджмент.

© Петрова Р. В., Кусік Н. Л., 2008

Для досягнення довгострокових цілей підприємства необхідним є певний симбіоз двох вказаних типів менеджменту. З одного боку, підприємство повинно мати спрямовані заплановані дії, з іншого – виявляти адаптивну реакцію на ситуацію, що виникає, на непередбачувані обставини. Отже, діючий менеджмент можна виразити:

Діючий менеджмент = проактивний менеджмент + реактивний менеджмент.

Підприємства демонструють різний ступінь готовності до змін. При цьому вони виявляють певний опір змінам. Опір змінам – багатогранне явище, яке виявляється у формі непередбачених відстрочок, протидій, додаткових витрат і нестабільності процесу стратегічних змін, він пропорційний силі зламу культури та структури влади, що здійснюється, внаслідок змін і обернено пропорційний терміну, протягом якого треба впровадити стратегічні зміни [2]. Опір змінам вказує на відсутність стратегічно спрямованого менеджменту підприємства, а отже, на безцільне існування суб'єкта господарювання з довготривалих позицій.

Зміни на підприємстві можуть відбуватися з різною швидкістю – одномоментно чи поетапно (рисунок).

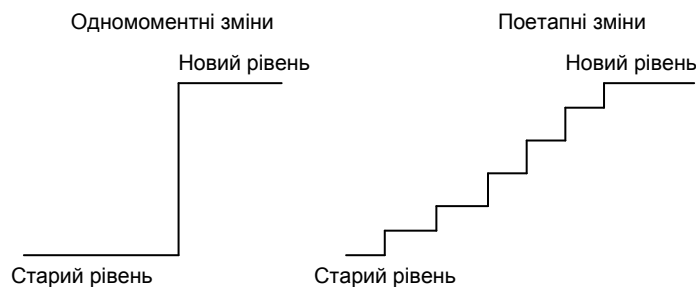

Рис. Види змін на підприємстві

Підприємство обере певний тип змін залежно від:
терміновості зміни;
інерції всередині корпоративної культури.

Одномоментні зміни є швидкими. Їх перевага в наявності ефекту швидкого переборення. Вони дозволяють швидко реагувати на ситуацію та приймати нові умови без озирання в минуле.

Поетапні зміни розтягнуті в часі на певні етапи. Вони пошагові, поступові. Така модель упровадження змін дозволяє досягнути їх ухвалення всіма співробітниками підприємства ще до початку реалізації цих змін.

З огляду на характеристику типів можливих змін відзначимо, що одномоментні зміни є революційними за своєю суттю. Вони можуть вимагати примушення відносно співробітників. Такі зміни мають "болючий" чинник.

У свою чергу, досвід показує, що революційні зміни соціально-економічних систем є неприпустимими. Такі зміни можуть призвести до втрати економічною системою уродженої здатності оптимізації використання обмежених ресурсів, що відповідає її руйнуванню.

Наприклад, на початку XX сторіччя в Росії інститути соціального протистояння, які були сформовані під впливом теорії та практики класової непримиримості, орієнтували суспільство на революційні зміни економічних відносин. При цьому не відбувалося узгодження діяльності різних соціально-економічних систем, що спрямоване на збільшення ефективності використання їх ресурсів, з урахуванням уродженої здатності економіки країни. В результаті відбулося руйнування економіки, що потребувало досить тривалого періоду на її відновлення [3]. Доцільною є планова та послідовна трансформація, а не радикальна чи стихійна.

Як відзначають фахівці, має бути альтернатива одномоментним змінам [1]. Концепція поступових, поетапних реформ, які не допускають надмірних соціальних тягарів, має стати саме такою альтернативою. Еволюційний, або поступовий, процес має забезпечувати змінність, спадкоємність та пристосовуваність системи при збереженні її основної якості чи при поступовому якісному переході.

При цьому автори відзначають, що в економічній системі, в тому числі і на підприємстві, існують такі властивості, які можуть підпадати під революційні зміни, але такі зміни не можуть суперечити уродженій властивості, що має змінюватися лише еволюційно.

Таким чином, у даній статті порушені питання управлінських змін на підприємстві. Автори відзначають, що з позицій трансформаційної економіки діючий менеджмент підприємства має включати в себе проактивні та реактивні дії. При цьому будь-які зміни можуть відбуватися одномоментно (революційно) чи поетапно (еволюційно). Використання одномоментних змін має бути обмеженим. Вони можуть бути застосовані лише до тих властивостей соціально-економічної системи, які не зруйнують основну властивість – здатність до існування, виживання і функціонування. Перевагу слід віддати поступовим, еволюційним змінам, які, в першу чергу, базуються на здатності менеджменту діяти проактивно.

Література: 1. Дьяченко А. В. Основания теории трансформационной экономики: Учебное пособие. – Волгоград: Изд. ВолГУ, 2001. – 120 с. 2. Шершньова З. Є. Стратегічне управління: Підручник. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: КНЕУ, 2004. – 700 с. 3. Мельник О. М. Економічне зростання у перехідний період. Трансформаційна економіка: Навч. посіб. – К.: КНЕУ, 2006. – 612 с. 4. Перехідна економіка: Підручник / За ред. В. М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 592 с.

ПРАВОВА ПІДГОТОВКА В РОБОТІ ФАХІВЦІВ З МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

З переходом України до ринкових відносин та розвитком євроінтеграційних процесів національні інтереси нашої держави піддаються впливу більш широкого спектра як зовнішніх, так і внутрішніх загроз. Виходячи з того, що сьогодні для України не існує прямої воєнної загрози, а можливості політичного тиску з боку іноземних держав хоча існують, але обмежені, національна безпека нашої держави й особливо її економічна складова піддаються, головним чином, впливу внутрішніх загроз. Недооцінка внутрішніх загроз, що знижують економічну захищеність господарського комплексу держави, може призвести до руйнування її економіки в цілому. Тому стаття 17 Конституції України підкреслює, що забезпечення економічної безпеки є однією з найважливіших функцій держави [1].

Управління рівнем економічної безпеки підприємства вимагає значних організаційних зусиль і здійснення певних витрат, що обумовлює необхідність виділення спеціальної підсистеми в організаційній структурі, дії якої полягатимуть у завчасному виявленні несподіваних змін як усередині, так і поза підприємством і у швидкому реагуванні на них, забезпеченні створення системи збору оперативної інформації, формуванні аналітичних звітів для керівництва тощо. Усе це може бути досягнуте в результаті взаємодії проектованої системи з цільовими підсистемами системи управління та логістичною системою підприємства.

Для реалізації цієї функції на підприємстві необхідні значні організаційні зусилля, витрати часу й інших ресурсів. На погляд авторів, її здійснення найбільш доцільне за допомогою виділення спеціалізованого підрозділу в організаційній структурі.

Питанням економічної безпеки суб'єктів господарювання присвячені роботи таких вітчизняних вчених: В. С. Пономаренка, В. І. Мунтіяна, В. М. Гейця, М. В. Куркіна, В. Є. Духова, М. О. Кизима, В. О. Лукіна, В. В. Акімова та ін.

Аналізуючи проблему економічної безпеки, слід пам'ятати про її системну сутність. Економічна безпека держави, з одного боку, є системою, до складу якої входять підсистеми економічної безпеки держави (складові економічної безпеки), а з іншого – є також підсистемою міжнародної економічної безпеки, що, у свою чергу, становить складову частину надсистеми міжнародної безпеки.

Серед найбільш можливих загроз національній безпеці України в економічній сфері є діяльність тіньових структур. Сьогодні масштаби тіньової економіки не можуть не враховуватись під час прийняття управлінських і законодавчих рішень на всіх рівнях владних структур. За даними МВС України, у 2005 році близько 55% підприємств нашої держави повністю або частково працювали в "тіні". Найбільш небезпечним наслідком розвитку тіньової економіки є криміналізація суспільства в цілому, що веде до втрати державою своїх регулюючих і контролюючих функцій.

Забезпечення ж конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарства неможливо без ефективного державного регулювання. Першою його передумовою є збалансований розподіл владних повноважень і особливо контролюючих функцій між центрами та регіонами, а також низовими ланками [2]. Тому в системі державного управління сьогодні значно підвищується роль органів фінансово-господарського контролю, на які, в першу чергу, покладається завдання з виявлення проявів тіньової підприємницької діяльності.

На жаль, радикальні реформи, пов'язані з переходом України до ринкових відносин, призвели до зростання правопорушень в економічній сфері. З точки зору юридичної теорії велике значення має розмежування економічних правопорушень на адміністративні проступки і кримінальні злочини, що визначає ту чи іншу міру відповідальності.

Сьогодні економічні правопорушення, як зазначає О. М. Бандурка, значно відрізняються від тих, що були притаманні командно-адміністративній системі. Якщо раніше економічні злочини за способом скоєння були досить прості (розкрадання шляхом розтрати, оплата праці "мертвих душ", спекуляція, розкрадання державної власності), то сьогодні економічна злочинність, особливо у банківській сфері та сфері зовнішньоекономічної діяльності, набула інтелектуального характеру. На теперішній час економічні правопорушення характеризуються:

- гнучкою адаптацією до нових форм і методів організації підприємницької діяльності;
- маскуванням правопорушень під видом укладання та здійснення законних цивільно-правових угод (купівлі-продажу, застави, позики тощо);
- оперативним реагуванням на зміни в ринковому середовищі;
- кваліфікованим використанням комп'ютерних технологій та електронних засобів зв'язку;
- різноманітними прийомами та засобами приховування правопорушень під видом "невдалої" підприємницької діяльності (фіктивне банкрутство, реорганізація підприємств, перейменування підприємств тощо).

Скоюють економічні правопорушення сьогодні молоді люди у процесі своєї професійної діяльності, які мають, як правило, два дипломи престижних навчальних закладів (один з яких диплом юриста чи економіста), добре володіють іноземною мовою та комп'ютерними технологіями, пройшли стажування

за кордоном. Такі люди зазвичай мають покровителів у різних гілках влади, самі ж конфліктів з правоохоронними органами раніш не мали. Єдиною їх "вадою" є цілий букет різноманітних захворювань, що дає їм можливість при оскарженні дій слідчого або прокурора негайно звертатися до лікарів, де на них уже чекають лікарняні листи або направлення медичних стаціонарів.

Якщо протиправні діяння власників передбачають кримінальну відповідальність, вона визначається винятково Кримінальним кодексом України. Розділ VII "Злочини у сфері господарської діяльності" є найбільшим за кількістю статей у Кримінальному кодексі України. Основними видами правопорушень, за які відповідно до цього Кодексу, настає кримінальна відповідальність є: контрабанда (ст. 201 ККУ), зайняття забороненими видами господарської діяльності (ст. 203 ККУ), фіктивне підприємництво (ст. 205 ККУ), шахрайство з фінансовими ресурсами (ст. 222 ККУ), обман покупців та замовників (ст. 225 ККУ), одержання, давання та провокація хабара (ст. 367 – 370 ККУ) та ін. Але відповідно до судової статистики найбільша кількість правопорушень, скоєних в економічній сфері, мають ознаки злочину, передбаченого статтею 212 ККУ "Ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів" [3].

Отже, економічні злочини – це протиправна діяльність, що охоплює різні сторони зловживання державною й економічною владою, зазіхає на порядок управління фінансово-господарською діяльністю, носить, як правило, інтелектуальний характер, відбувається під прикриттям законної господарської діяльності з використанням службового становища як фізичними, так і юридичними особами з метою незаконного отримання доходів, наносить істотну шкоду національній безпеці країни, матеріальний і моральний збиток інтересам держави, більшості громадян та підприємницьких структур.

Остаточна ж юридична оцінка таких правопорушень покладається на систему кримінального судочинства України.

Тому боротьбу з такими складними правопорушеннями повинні здійснювати спеціалізовані суди. Для цього необхідно поширити підвідомчість господарських судів на всі відносини, пов'язані з господарською діяльністю, тобто на всю діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямовану на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.

Оскільки процес суспільного відтворення є результатом індивідуальних виробничих процесів економічних суб'єктів різних рівнів, то в цьому контексті економічна безпека країни повинна трактуватися як сукупність економічної безпеки держави (безпеки макрорівня) та економічної безпеки підприємницьких структур і окремих фізичних осіб (безпеки мікрорівня). Суперечність між безпекою держави та безпекою підприємств і населення сьогодні, як підкреслює М. В. Куркін, є однією із головних проблем економічної безпеки України [4].

Відсутність конституційно затвердженого Головного органу економічного контролю, який би здійснював координацію діяльності всіх інших державних контролюючих органів, а також наявність значної кількості нормативно-правових актів (які інколи суперечать один одному), що регулюють контрольно-ревізійну діяльність, призводить до того, що, як відзначалося на IX з'їзді Українського союзу промисловців і підприємців, деякі підприємства перевіряються більше 100 разів на рік. А це робить державний контроль своєрідним гальмом розвитку підприємницької діяльності в Україні.

Наприклад, таку оцінку діям контролюючих органів дали у своїх анкетах і працівники підприємств, установ та організацій Харківщини.

Так, співробітниками кафедри правового регулювання економіки ХНЕУ було опитано 148 осіб. Серед опитаних 83,8% складають керівники та спеціалісти, що працюють на підприємствах, організаціях і установах державної (36,5%) та приватної (44,6%) власності. Сфера діяльності більшості підприємств – виробництво та надання послуг. З числа опитаних найбільшу питому вагу займають директори – 25,7%, бухгалтери та економісти – 37%.

На думку опитуваних, для збору, підготовки та оформлення документів, пов'язаних з перевірками, в середньому витрачається 20 – 30% загального робочого часу, що значно знижує якість управління та негативно впливає на роботу підприємств. Автори ж вважають, що порогове значення цього показника для забезпечення економічної безпеки роботи будь-якої підприємницької структури не повинно перевищувати 10%. З числа опитаних 78 осіб, або 52,7%, вказали, що з метою підвищення економічної безпеки необхідно обмежити втручання контролюючих і правоохоронних органів у діяльність підприємств, установ та організацій. А для цього необхідно:

врегулювати процедури проведення перевірки суб'єктів господарювання, усунути дублювання функцій контролю різними органами;

обмежити кількість та чітко визначити функції контролюючих органів; змінити принципи оскарження їх рішень;

забезпечити переорієнтацію діяльності контролюючих органів із застосування покарань на запобігання порушенню норм законодавства.

І тільки чинне законодавство повинно стати гарантією захисту порушених прав різних суб'єктів підприємницької діяльності. Таким чином, цільовою спрямованістю системи управління економічною безпекою підприємств є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері життєдіяльності підприємства і, як наслідок, забезпечення стабільного й максимально ефективного функціонування підприємства на даний момент та високого потенціалу розвитку в майбутньому [5].

Забезпечення інтересів підприємств, установ та організацій у їх відносинах з іншими суб'єктами та органами влади з метою створення умов для їх ефективної роботи взаємно потребує як значного посилення юридичної підготовки управлінського персоналу суб'єктів господарювання, так і підвищення правової культури працівників державних контролюючих органів. Однак єдиної концепції правової підготовки управлінського персоналу та державних службовців, яка б відповідала сучасним вимогам і міжнародним стандартам, в Україні поки що не розроблено. Попит же на кваліфікованих менеджерів з глибоким рівнем знань у галузях матеріального та процесуального права, як свідчить досвід цивілізованих країн, з розвитком ринкових відносин у нашій державі буде постійно зростати. Тому методика викладання юридичних дисциплін повинна бути такою, щоб вона дозволяла формувати у майбутніх менеджерів не тільки правові знання, але й відповідні навички практичної діяльності.

Як свідчить досвід, здійснювати підготовку управлінських кадрів з поглибленим знанням права в рамках тільки одного навчального закладу сьогодні не уявляється можливим. Тому для підготовки таких фахівців доцільним є створення навчально-виробничих наукових комплексів, що об'єднували б навчальні й науково-дослідні заклади Міністерства освіти і науки, Міністерства юстиції та фінансово-промислові групи, які безпосередньо були б зацікавлені в управлінських кадрах нової формації.

Література: 1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – №30. – Ст. 141. 2. Бандурка О. М. Основи економічної безпеки / О. М. Бандурка, В. Є. Духов, К. Я. Петрова, І. М. Червяков. – Харків: Вид. НУВС, 2003. – 236 с. 3. Кримінальний кодекс України. Науковий коментар. – К.: Атіка, 2001. – 156 с. 4. Куркін М. В. Ревізії та перевірки за зверненнями правоохоронних органів / М. В. Куркін, В. Д. Понікаров. – Харків: ХНУВС, 2003. – С. 9 – 13. 5. Назаренко Д. В. Система економічної безпеки в системі управління / Д. В. Назаренко, В. В. Деркач // Матеріали наук.-практ. конф. "Шлях України до економічної безпеки", м. Харків, 11 квітня 2008 р. – Харків: ХНУВС, 2008. – 260 с.

Селезньова Н. О.

УДК 658.7

УЗАГАЛЬНЕННЯ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО ТА ВНУТРІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩ ПІДПРИЄМСТВА

В умовах ринкової економіки розвиток підприємств, відвоювання ними конкурентних переваг можливі лише за умови їхньої безперервної перебудови з метою наближення дійсно існуючого виробництва до його оптимального проекту. Ця перебудова становить безперервний процес гнучкої адаптації підприємства до умов ринку, що постійно змінюються, до нестабільних податків і методів державного регулювання.

Для забезпечення організаційно-економічної стійкості підприємства та розробки оптимального проекту його організації менеджерам усіх рівнів управління необхідно комплексно розглянути роботу всіх підрозділів підприємства та вплив змін, що відбуваються у зовнішньому середовищі.

Важливою проблемою для менеджера є виявлення факторів зовнішнього та внутрішнього середовищ підприємства, що впливають на результати його діяльності, а також визначення можливих засобів, методів та інструментів реагування.

Аналіз наукових джерел показав, що питаннями вивчення факторів мікро- та макросередовищ промислових підприємств займалися такі закордонні вчені, як: Д. Бауерсокс, Д. Клосс, Д. Ламбер, Є. Мате, В. Дж. Расс, Дж. Р. Сток, Д. Тиксьє, Д. Уотерс, Р. Шапіро, Дж. Шерман. За останні роки з даної проблеми було опубліковано цілий ряд наукових праць, підготовлених вченими України, зокрема такими, як І. А. Воркут, А. Г. Кальченко, Т. О. Колодизева, Є. В. Крикавський, В. Є. Ніколайчук, М. Р. Окландер, К. М. Таньков, О. М. Тридід, а також російськими авторами – А. У. Альбековим, Б. А. Анкініним, А. М. Гаджинським, М. П. Гордоном, С. Б. Карнауховим, І. А. Лешиним, Л. Б. Міротініним, О. А. Митько, Ю. М. Неруш, А. М. Родніковим, А. І. Семененко, А. А. Сміховим, Ю. І. Смольняковим, І. Є. Ташбаєвим. Але, незважаючи на значну кількість публікацій, в існуючих дослідженнях розглядаються або загальні фактори внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства, або підприємство на рівні мікро- і макрологістичної системи.

Метою даної наукової публікації є виділення факторів внутрішнього та зовнішнього середовищ підприємства на основі теоретичних підходів вітчизняних і зарубіжних фахівців з логістики, що впливають на формування матеріального потоку.

Іноземні автори вважають, що зовнішнє середовище включає такі елементи, як споживачі, конкуренти, урядові заклади, постачальники, фінансові організації та трудові ресурси. Вони відокремлюють середовище прямої та непрямого впливу, а також основні характеристики зовнішнього середовища – взаємозв'язок факторів, складність зовнішнього середовища, його рухливість та непередбачуваність [1].

На думку іноземних фахівців, для характеристики терміна "внутрішнє середовище" підприємства необхідно використовувати термін "внутрішні змінні" як ситуаційні фактори в самій організації. До основних внутрішніх змінних підприємства відносять цілі, структуру організації, завдання, технології та персонал.

Вітчизняні автори під зовнішнім середовищем розуміють наявність умов та факторів, які впливають на функціонування підприємства та потребують прийняття управлінських рішень, спрямованих на їх ліквідацію або пристосування до них. Фактори зовнішнього середовища поділяють на політичні, економічні, правові, технічні і технологічні, соціальні та екологічні [2; 3].

Під внутрішнім середовищем розуміють господарський механізм підприємства, що включає управлінський механізм, спрямований на оптимізацію діяльності фірми.

К. М. Таньков, О. М. Тридід, Т. О. Колодизева при розгляді логістичного середовища підприємства розділяють його на зовнішнє середовище логістики (неконтрольовані фактори), внутрішнє середовище логістики (контрольовані фактори), результативність діяльності підприємства для досягнення цілей логістики, адаптованість логістичної системи підприємства до середовища [2].

Під зовнішнім середовищем логістики підприємства розуміють сукупність неконтрольованих підприємством суб'єктів, умов та сил, що діють за межами логістичної системи підприємства і здатні

© Селезньова Н. О., 2008

вплинути на її функціонування [1, с. 43]. Дані автори зовнішнє середовище розділяють на мікросередовище, представлене споживачами, постачальниками, конкурентами, контактними групами, і макросередовище, яке включає соціально-економічні, георинкові, технологічні та політико-правові фактори.

Внутрішнє середовище логістики промислового підприємства К. М. Таньков, О. М. Тридід, Т. О. Колодизева представляють як сукупність факторів, які контролюються вищим керівництвом підприємства і працівниками логістичного підрозділу.

Для того щоб виділити фактори зовнішнього та внутрішнього середовищ, що впливають на формування матеріального потоку, представимо функціонування і розвиток підприємства у вигляді логістичної системи, яка складається з внутрішньовиробничої та зовнішньовиробничої логістичних систем.

Процес виготовлення кінцевої продукції відбувається в межах внутрішньовиробничої логістичної системи, яка включає закупівлю сировини, матеріалів і т. д., виробничий процес та розподіл (збут) кінцевої продукції. У даній системі можна виділити 3 основні групи факторів, що впливають на формування матеріального потоку підприємства: фактори внутрішньовиробничої логістичної підсистеми закупівель, фактори внутрішньовиробничої логістичної підсистеми виробничого процесу, фактори внутрішньовиробничої логістичної підсистеми збуту (розподілу) кінцевої продукції.

До основних факторів внутрішньовиробничої логістичної підсистеми закупівель, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

ціна матеріалів, напівфабрикатів, сировини і т. д., що поступають від постачальників на склад промислового підприємства;
терміни доставки матеріальних ресурсів;
розмір партії поставки сировини, матеріалів та інших ресурсів;
якість матеріалів та сировини, що постачаються;
необхідний рівень запасів сировини, матеріалів, напівфабрикатів;
потужність складу сировини, матеріалів, напівфабрикатів у виробника та його перероблювальна спроможність і т. д.

До основних факторів внутрішньовиробничої логістичної підсистеми виробничого процесу, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

тривалість виробничого циклу;
обсяг виробництва продукції;
час на виготовлення продукції;
розмір замовлення на матеріали, сировину і напівфабрикати;
оновлення асортименту продукції, що випускається;
виробничі потужності підприємства;
технологія виготовлення продукції;
характеристики виробничого обладнання;
ритмічність матеріально-технічного забезпечення;
системи управління запасами сировини, матеріалів та напівфабрикатів, що застосовуються на підприємстві;

трудомісткість виготовлення кінцевої продукції і т. д.

До основних факторів внутрішньовиробничої логістичної підсистеми збуту (розподілу) кінцевої продукції, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

попит на певний вид продукції;
собівартість продукції;
якість продукції;
рівень обслуговування споживачів;
гарантії якості та строку використання продукції;
наявність договорів із замовником на поставки кінцевої продукції;
наявність потреб у логістичному сервісі;
наявність системи інформаційного забезпечення;
кількість розподільчих центрів на території, що обслуговується;
місцерозташування розподільчого центру і т. д.

Взаємозв'язок кожної організації із зовнішнім середовищем відбувається шляхом взаємодії (дії) з іншими організаціями. Характер зв'язків (відносин) розвивається та змінюється під дією кожного фактора зовнішнього середовища [3]. Із зовнішнього середовища підприємство отримує всі види ресурсів, у тому числі й інформацію, а внутрішнє середовище створює передумови для перетворення ресурсів у продукцію або послуги.

До організації зовнішньовиробничої логістичної системи можна віднести логістичні підсистеми постачальників сировини, матеріалів, напівфабрикатів та ін., посередників, конкурентів, споживачів.

До основних факторів зовнішньовиробничої логістичної підсистеми постачальників, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

ціна сировини, матеріалів, напівфабрикатів, що постачаються на промислове підприємство;
надійність постачань (дотримання постачальником строків поставок сировини, матеріалів, напівфабрикатів та ін.);
якість сировини, матеріалів, напівфабрикатів та ін., що постачаються на підприємство;
терміни поставки;
віддаленість виробника сировини, матеріалів і напівфабрикатів від промислового підприємства;
виробничі потужності виробника сировини, матеріалів і напівфабрикатів;
фінансове становище виробника сировини, матеріалів і напівфабрикатів;
періодичність постачань;
умови оплати;
мінімальний розмір партії сировини, матеріалів і напівфабрикатів, що постачаються;
репутація постачальника і т. д.

До основних факторів зовнішньовиробничої логістичної підсистеми посередників, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

- вартість послуг, що надаються;
- компетентність персоналу;
- повнота виконуваних функцій;
- форма та умови оплати;
- місцерозташування посередника відносно промислового підприємства;
- фінансове становище посередника;
- періодичність постачань;
- репутація посередника і т. д.

До основних факторів зовнішньовиробничої логістичної підсистеми конкурентів, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

- вартість та якість продукції, що виготовляється;
- місцезнаходження конкурента;
- обсяг виробництва продукції;
- асортимент продукції, що випускається;
- виробничі потужності підприємства-конкурента;
- технологія виготовлення продукції;
- системи управління запасами сировини, матеріалів та напівфабрикатів, що застосовуються на підприємстві-конкуренті;

- репутація підприємства-конкурента;
- частка ринку, завойована конкурентом, і т. д.

До основних факторів зовнішньовиробничої логістичної підсистеми споживачів, що впливають на формування матеріального потоку підприємства, можна віднести наступні:

- смаки та уподобання споживачів;
- вимоги споживачів до якості і строку служби товарів;
- репутація виробника продукції;
- розмір попиту на продукцію;
- вартість продукції;
- наявність договорів з виробником на поставки продукції і т. д.

Усі вищеперелічені фактори логістичної системи, що впливають на формування матеріальних потоків, взаємопов'язані один з одним, і в реальності можуть мати як одну направленість, так і різну відносно впливу на ефективне функціонування підприємства.

Виділення факторів внутрішньо- та зовнішньовиробничої логістичних систем підприємства, що впливають на формування матеріальних потоків, надасть можливість менеджерам більш чітко розуміти процеси, що відбуваються як усередині самого підприємства, так і за його межами, а також приймати адекватні діючі заходи для підтримки його стабільного функціонування та розвитку.

Література: 1. Линдерс М. Управление снабжением и запасами. Логистика: Пер. с англ. / М. Линдерс, Х. Фирон. – СПб: Полигон, 1999. – 768 с. 2. Таньков К. М. Виробнича логістика: Навчальний посібник / К. М. Таньков, О. М. Тридід, Т. О. Колодизева. – 2-ге вид., перероб. – Харків: ВД "ІНЖЕК", 2006. – 352 с. 3. Король С. Внешняя окружающая среда организации как фактор роста ее эффективности / С. Король, Р. М. Хусейн // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – №5. – С. 43 – 50.

Сорокіна А. С.

УДК 005:007

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Існує поширена думка, що управлінська діяльність у галузі інформаційних технологій — це чорна магія або спроба взяти під контроль хаос.
Із книги Метью Штребе
"Windows 2000/Проблемы и решения"

У наш час у сучасному світі відбувається становлення інформаційного суспільства, а у світовому господарстві — інформаційної економіки. При цьому неминуче виникають проблеми, пов'язані із суспільним рухом зробленої інформації, з її включенням як продукту праці у сферу дії економічних законів, що визначають характер і сутність процесів суспільного виробництва. Вищою формою інформації — формою знань — є інформаційний менеджмент, визначенню напрямків розвитку котрого присвячена дана стаття.

Виділення інформаційного менеджменту як наукової дисципліни обумовлено такими фактами [1]: становлення інформаційного суспільства привело до необхідності практичного керування та врахування впливу інформаційного менеджменту на діяльність і розвиток будь-якої організації; визнання інформації найважливішим ресурсом керування потребувало створення адекватної наукової теорії його експлуатації.

© Сорокіна А. С., 2008

З появою поняття "інформаційний менеджмент" у перехідний період від індустріального до інформаційного суспільства виникають нові можливості кардинальної перебудови керування в організації на макрорівні. Зміни на макрорівні спричиняють зміни на мікрорівні, які простежуються у процесі переходу від класичного типу організації до інформаційно-орієнтованої організації. П. Друкер писав про це: "Підприємство не так уже віддаленого майбутнього не буде більше тим, що я називаю організацією, що базується на інформації. Підприємства, й особливо крупні, навряд чи мають інший шанс, ніж стати інформаційно-орієнтованими" [2]. Ці слова стають актуальними саме в наш час.

За даними компанії Accenture, яка провела велике міжнародне опитування директорів з інформаційних технологій, тенденції інформаційного менеджменту направлені на підвищення уваги до управління даними. Всеохоплююче управління організаційними даними спрямоване для використання цих даних у посиленні стратегічної переваги на ринку. Більш детально це розкривається у вивченні поставлених завдань:

якість даних – проблеми, що пов'язані з недостатньою якістю даних, планується вирішувати за допомогою ефективної формальної стратегії управління якістю даних;

управління (ключовими) даними – створення та впровадження системи, що буде спрямована на ефективне управління і правильне налаштування обігу ключових даних усередині підприємства;

інформаційна політика – формування ефективної інформаційної політики;

управління метаданими – впровадження потужних програм управління метаданими, бо саме управління метаданими може слугувати запорукою успішного визначення ключових даних компанії та максимально ефективного їх використання [3].

Успішна реалізація поставлених завдань потребує дотримання спеціальних принципів. Автором [4] для формування, функціонування і розвитку інформаційного менеджменту запропоновано розробку та дотримання таких принципів управління:

поєднання спеціалізації й універсалізації в управлінні (при виконанні управлінських робіт повинно забезпечуватися оптимальне співвідношення між спеціалізацією та універсалізацією);

стійкість до зовнішнього середовища (при зміні окремих елементів мікро- і макросередовищ підприємства система управління повинна продовжувати функціонувати й виконувати поставлені цілі);

економічність управління (у процесі вибору способів і функцій для здійснення управління та досягнення мети необхідно обмежувати витрати: трудові, матеріальні, тимчасові, фінансові, моральні);

поєднання централізації і децентралізації в управлінні (в кожній конкретній системі управління повинен бути оптимальний рівень централізації (децентралізація) виконання відповідних функцій).

На думку Н. І. Шанченко, критерієм ефективності управління на всіх рівнях є успішна реалізація принципів [4].

Ще однією тенденцією в розвитку інформаційного менеджменту є розвиток інструментів, засобів та систем. Про це, зокрема, свідчить розроблена ЮНЕСКО програма "Інформація для всіх", четвертий розділ котрої присвячений стратегіям розвитку інформаційного менеджменту на 2002 – 2007 рр. (таблиця). Стратегії передбачають розробку прогнозів потреб регіонів та планування політики розробки інструментів інформаційного менеджменту; створення багатомовного зведення інформації щодо інструментів керування загальнодоступною інформацією; збір, узагальнення й аналіз передового досвіду, створення стандартів інформаційного менеджменту [5].

Інформаційний менеджмент потребує розвитку технологічної основи інформатизації (комп'ютери останніх поколінь і сучасні засоби зв'язку). На базі технічних засобів формуються інформаційні технології – цілісні системи збору, переробки, передачі, використання інформації з метою управління. Головним напрямком перебудови менеджменту та його радикального вдосконалення, пристосування до сучасних інформаційних умов стало, на думку автора [6], масове використання новітньої комп'ютерної і телекомунікаційної техніки, формування на її основі вискоелективних інформаційно-управлінських технологій (таблиця).

Таблиця

Стратегії розвитку інформаційного менеджменту *

Сучасний стан	Збільшення інформаційних ресурсів, форматів даних і систем	Проблема пошуку інформації у світовій мережі	Трансформація даних в інформацію, а потім у знання – складний, контекстуально обумовлений процес, який має мінімальну технологічну підтримку	Взаємодія, доступність і зручності роботи з даними не гарантовані
Стратегії та дії	Сприяти використанню відкритих джерел інформації про інструменти менеджменту через ініціювання та підтримання розвитку вільного доступу до інформації про інструментарій інформаційного менеджменту	Розвивати системи з можливістю спільного використання розподілених ресурсів через перейняття передового досвіду й стандартів для керування інформацією	Підтримувати пілотні проекти, які демонструють ефективне використання інформаційних і комунікаційних технологій та основних на них послуг	Забезпечувати та гарантувати взаємодію, доступність і зручність роботи з даними

*Таблицю сформовано на основі даних програми ЮНЕСКО "Інформація для всіх" [5]

Нові технології, що засновані на комп'ютерній техніці, вимагають радикальних змін організаційних структур менеджменту, його регламенту, кадрового потенціалу, системи документації, фіксування й передачі інформації. Особливе значення має впровадження інформаційного менеджменту, яке значно розширить можливості використання компаніями інформаційних ресурсів. Розвиток інформаційного менеджменту пов'язаний з організацією системи обробки даних і знань, послідов-

ного їхнього розвитку до рівня інтегрованих автоматизованих систем управління, що охоплюють по вертикалі і горизонталі всі рівні та ланки виробництва і збуту. Самі інформаційні технології вимагають складної підготовки, великих первісних витрат та наукомісткої техніки. Їхнє введення повинно починатися зі створення математичного забезпечення, формування інформаційних потоків у системах підготовки фахівців.

Мова йде про створення інформаційних технологій з використанням штучного інтелекту. Основні напрямки в області створення інформаційних технологій і штучного інтелекту пов'язані з перебудуванням ефективних систем надання знань і організацією процесу комунікації користувачів з ЕОМ, а також із плануванням доцільної діяльності, формуванням глобальної структури нормативної поведінки. Розвиток сучасних інформаційних технологій як складової частини інформаційного менеджменту приводить до постійного зростання складності інформаційних систем, що створюються у різних галузях економіки. У сучасних великих проектах інформаційних систем можна виділити такі основні проблеми [6]:

підвищення трудомісткості опису інформаційних систем за рахунок збільшення кількості функцій, процесів, елементів даних та складних взаємозв'язків між зазначеними складовими – все це вимагає ретельного моделювання й аналізу даних і процесів;

ускладнення доступу до даних великого обсягу, що не регламентовані, для взаємодіючих компонентів інформаційної системи, які у своїй сукупності мають локальні завдання й цілі;

зниження ефективності робітників у результаті неоднорідності розробників однієї кваліфікації та традицій використання тих або інших інструментальних засобів;

підвищення вимог до підготовки фахівців-менеджерів, що пов'язані з підготовкою і прийняттям рішень у галузі інформаційного менеджменту.

Для успішної реалізації проекту об'єкт проектування інформаційних систем повинен мати такі характеристики [7]:

адекватність опису об'єкта;

побудова повних і несуперечливих функціональних та інформаційних моделей інформаційних систем.

Інформаційна система – це логічно складна, трудомістка й тривала за часом робота, що вимагає високої кваліфікації фахівців, які беруть участь у ній. У процесі створення й функціонування інформаційних систем інформаційні потреби користувачів можуть змінюватися або уточнюватися, що ще більше ускладнює розробку та супровід таких систем.

Неодмінним атрибутом інформаційного менеджменту є поле його діяльності – глобальна мережа Internet.

На думку автора [8], відмінною рисою Internet як нової інфраструктури інформаційного менеджменту є той факт, що тут поки не діє основний принцип ринкової економіки: попит народжує пропозицію. Постачальники і виробники дійдуть висновку про необхідність стрибнути на підніжку експресу, що відходить, – Internet. І це буде не тільки питаннями престижу, але й побоюванням, що кращих місць на цьому перспективному ринку вони можуть не отримати.

Розглядаючи питання інформаційного менеджменту, слід приділити увагу напрямкам розвитку організаційних структур як головних елементів структури підприємства. Автор [6] говорить про те, що організаційна структура інформаційного менеджменту на підприємствах збудована в кожному окремому випадку свою специфічну форму. Незважаючи на це, він виділяє три основних типи структури інформаційного менеджменту: функціонально-орієнтовану, орієнтовану на продукт і ринково-орієнтовану. Організаційні структури інформаційного менеджменту покликані об'єднати вище керівництво, фахівців, менеджерів, постачальників інформації й підрозділів інформаційного менеджменту і створити тим самим передумови для керування у масштабі організації на основі сучасних методологічних підходів, організаційних і технологічних рішень.

Цікавий внесок у теорію інформаційного менеджменту, на думку автора [9], вніс японський менеджер Ікудзиро Нонакі. Цінність робіт японського дослідника автор підкреслює тим, що відповіді на питання інформаційного менеджменту розроблялись не з умоглядних моделей, а на матеріалі професійних досліджень, проведених у провідних японських компаніях. І. Нонакі у своїх роботах виділив такі поняття, як самоорганізація й самовідновлення підприємства. Самоорганізація підприємства полягає у створенні інформації, а здатність підприємства до самовідновлення безпосередньо залежить від умінь організації управляти послідовним створенням і розпадом корпоративного порядку. Самовідновлення компанії, на думку І. Нонакі, проходить у чотири етапи:

I. Поява в корпоративній структурі елементів хаосу й нестійкості.

II. Їхнє посилення й акцентування уваги на проблемах і протиріччях.

III. Динамічне співробітництво через групи, що самоорганізуються (команди).

IV. Перетворення отриманої й накопиченої інформації у знання.

Перші три етапи самоорганізації можна назвати інформаційними, оскільки в цей період головний процес – створення інформації. Останній етап є ключовим, через те що саме в ньому інформаційні потоки впорядковуються й інформація перетворюється в суму знань, призначену для поширення серед співробітників компанії [9].

Теорія та практика менеджменту здобувають особливе значення в сучасному інформаційному суспільстві, це обумовлено об'єктивними причинами, які говорять про те, що перехід української економіки в інформаційну вимагає вивчення форм і методів управління.

Отже, розвиток інформаційного менеджменту вимагає вирішення завдань щодо управління даними, дотримання принципів управління, зокрема, поєднання спеціалізації та універсалізації, централізації та децентралізації, економічності управління та стійкості до зовнішнього середовища. Етапи розвитку допоможуть вирішити проблеми трудомісткості опису інформаційних систем, складного доступу до нерегламентованих даних, неоднорідності розробників однієї кваліфікації та традицій використання інструментальних засобів.

Таким чином, у сучасних умовах винятково важливе значення має перебудова технічної і технологічної баз управління, що забезпечує процеси інформатизації. Це потребує в науці розробки нових методик управління у сфері інформаційного менеджменту. У практиці управління – опрацювання та застосування нових методів і моделей інформаційного менеджменту, в освіті – підвищення вимог до підготовки фахівців-менеджерів, що пов'язані з підготовкою і прийняттям рішень у галузі інформаційного менеджменту.

Подальше дослідження полягає в тому, щоб знайти практичне та методологічне застосування цих принципів та тенденцій у практичній діяльності підприємства.

Література: 1. Шанченко Н. И. Информационный менеджмент: Учебное пособие для студентов специальности "Прикладная информатика (в экономике)". – Ульяновск: УлГТУ, 2006. – 96 с 2. http://www.nbu.gov.ua/law/00_uiv.html 3. Менеджмент и менеджер. – 2007. – №4 // <http://www.cfin.ru/press/management/2007-2/08.shtml> 4. Drucker P. P. Das Zeitalter der Dirigenten. – Manager Magazin, 1988. Н. 7. – S. 102.- см. Grudowskj S. Begriffsverständnis "Informationsmanagement" als Sichtwort Information und Dokumentation. Nachrichten für Dokumentation. – 1996. – №6. – S. 351 – 360: Яновский А. М. Указ. соч. – С. 8. 5. <http://www.unicyb.kiev.ua/~boiko/it/gromko.htm> 6. <http://dissertation1.narod.ru/avtoreferats2/av191.htm>. 7. <http://www.management.com.ua/tend/tend150.html>. 8. Крайн В. Знання в контексте времени. Информационный менеджмент // URL:http://www.m21.com.ua/index.php?id_id=55&id=10. 9. <http://www.ukrainref.com.ua/index.php?go=Files&in=view&id=314>. 10. Симионов Ю. Ф. Информационный менеджмент / Ю. Ф. Симионов, В. В. Бормотов. – Ростов н/Д: Феникс, 2006. – 250 с. 11. <http://www.management.aanet.ru/infor/4.php>

УДК 338.512:669

Сюмак Е. В.

АУТСОРСИНГ БИЗНЕС-ПРОЦЕССОВ НА МЕТАЛЛУРГИЧЕСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ КАК СПОСОБ СОКРАЩЕНИЯ ЗАТРАТ

Особенностью украинской металлургической промышленности является ее экспортная направленность. Так, украинский металл вынужден конкурировать со многими мировыми производителями, уделяя особое значение себестоимости своей продукции. Одним из мероприятий, направленных на сокращение затрат, может послужить аутсорсинг. В аутсорсинговой модели хозяйствования некоторые функции, которые ранее были прерогативой внутренних подразделений компании, передаются иным узкоспециализированным обслуживающим организациям. Металлургические предприятия, принимая решение переводить те или иные функции на аутсорсинг, должны обратить внимание на ряд специфических особенностей, характерных именно для металлургической промышленности, которые изложены в данной статье.

Вопросы развития аутсорсинга отразили в своих работах целый ряд украинских ученых: С. Ефимова [1], А. Смычников [2], О. Пестрецова [3]. Однако по малому количеству публикаций украинских ученых на эту тему можно сделать вывод, что для Украины это все еще остается новым веянием из-за границы.

Данной проблематике также посвящены исследования зарубежных исследователей, таких, как Ж.-Л. Бравар, Р. Морган [4], С. Баден-Фуллер [5] и др.

Однако большинство из этих работ носит не аналитический, а информационный и прикладной характер. Направления аутсорсинга, способствующие снижению затрат для предприятий одной из ведущих отраслей украинской промышленности, не выделяются ни в одной из этих работ.

Цель статьи – сформулировать и проанализировать возможные направления аутсорсинга для металлургической промышленности, способствующие сокращению затрат.

Сегодня металлургический бизнес стал глобальным – между компаниями ведется жесткая конкурентная борьба за потребителя, который может находиться в любой точке земного шара. Украинская металлургия за последние 10 – 15 лет нашла свою нишу на мировом рынке и вписалась в структуру международного разделения труда.

По сравнению с некоторыми производителями, украинские металлургические предприятия имеют конкурентное преимущество в виде более низкой себестоимости изделий благодаря относительно дешевой рабочей силе, сырью. Однако тенденции таковы, что себестоимость украинского сырья повышается. Это связано со многими причинами, некоторые из них – вступление Украины в ВТО, перспективы уравнивания стоимости природного газа для промышленности Украины с его стоимостью для европейских потребителей, темп инфляции, в несколько раз обгоняющий мировой, в перспективе повышение зарплат украинским работникам до уровня европейских. В этой ситуации одним из способов сокращения затрат металлургических предприятий может стать аутсорсинг бизнес-процессов.

Широко распространенным видом аутсорсинга (делегирования второстепенных операций и процессов другой компании или подразделению, которые выполняют данные операции более эффективно) среди металлургов является передача функции сбыта продукции специализированным металлоцентрам (СМЦ).

© Сюмак Е. В., 2008

Металлургические предприятия в этом случае имеют возможность сосредотачивать больше внимания на повышении производительности труда и улучшении качества продукции. Есть возможность сократить затраты на содержание офисов трейдеров, их зарплату и т. д. СМЦ, в свою очередь, могут нести более низкие затраты благодаря экономии от масштабов. Для доведения продукции до вида, требуемого конкретным заказчиком, металлургическому предприятию не нужно иметь и содержать специализированные станки, штат работников и т. д.

Риском металлургов, обращающихся к аутсорсингу сбытовой функции, может стать стоимость услуг, которая зависит от организационного уровня развития компании поставщика услуг. Если компания недостаточно развита, то клиент несет транзакционные издержки и издержки, связанные с координацией работы, которых она бы избежала в случае выполнения бизнес-процессов собственными силами.

В то же время аутсорсинг может позволить комбинатам высвободить неэффективно занятые площади и сконцентрировать усилия в своей нише. Это приведет к повышению ключевой компетенции фирм в области корневых источников конкурентоспособности и, наконец, повысит производительность труда.

Формирование украинской металлургии проходило на основе приватизации, начавшейся в начале 1990-х годов. Сегодня четко обозначены все ее игроки, некоторые из них смогли сформировать вертикально-интегрированные структуры с собственным сырьем (уголь, железная руда). В итоге появились холдинговые структуры с большим числом подразделений и предприятий в своем составе. В этих подразделениях часто существуют группы, отвечающие за одни и те же бизнес-процессы, но действующие по разным стандартам (например, бухгалтерия). Это может привести к увеличению налоговых рисков, ухудшению управляемости предприятием, раздутости затрат на выполнение определенных функций.

К этим функциям могут относиться: казначейские операции, информационные технологии, управление персоналом, маркетинг, материально-техническое обеспечение.

Численность персонала металлургических предприятий Украины на тонну готовой продукции значительно превышает показатели развитых стран. На украинском металлургическом предприятии много людей занимается обслуживанием – общественное питание, переработка лома, строительство, то есть не тем, чем должен заниматься металлургический комбинат. На Западе они работают на аутсорсинге, поэтому численность рабочих небольшая. Чтоб конкурировать с другими металлургическими предприятиями, на многих национальных металлургических предприятиях приняты так называемые "Программы оптимизации численности". На аутсорсинг выводится как часть персонала предприятий, так и целые активы. Выводимые на аутсорсинг функции разнообразны – от ремонта до логистики.

Металлургические комбинаты стремятся сократить численность работников с целью снижения затрат, передавая их компаниям, предоставляющим услуги аутсорсинга. В то время внешний поставщик будет рассматривать переданных ему служащих не как источник затрат, а как средство получения прибыли. А, кроме того, в должное время все вопросы, касающиеся трудового договора, будут обсуждаться исходя из интересов не только компании, но и сотрудников.

Руководство металлургических комбинатов считает, что система ремонта своими силами имеет низкую эффективность. В ней упор делается на ремонты, а не на диагностику оборудования. Ставится задача в сжатые сроки отремонтировать как можно большее число механизмов, и не факт, что все они действительно нуждаются в ремонте. Подсчитать, какие суммы и на какие статьи расходов уходят затраты на ремонты, тем более оптимизировать их невозможно, пока ремонтные организации находятся в структуре комбината.

Конечно, самостоятельная сервисная компания преследует собственные интересы, стремясь к снижению издержек, повышению своей конкурентоспособности на рынке, чего собственная ремонтная или иная вспомогательная структура никогда не будет делать, находясь в структуре крупного предприятия. В то же время реальных оценок роста эффективности, снижения издержек и других плюсов аутсорсинга мало кто из украинских металлургов проводил. Большинство решений по переводу тех или иных бизнес-процессов на аутсорсинг принимается интуитивно, без предварительного глубокого анализа.

Обратная сторона аутсорсинга – социальные издержки. Несмотря на заверения руководителей металлургических комбинатов о сохранении работникам "старой" зарплаты на "новом" месте, материальные потери есть. У работающих на аутсорсинге меньше защищенность, которую так или иначе дает крупное предприятие, больше вероятность потерять в заработке, да и существует вероятность разорения нового предприятия. Особенно, когда ему приходится выходить на высококонкурентный рынок.

Реструктуризация с переходом предприятия на аутсорсинг подразумевает многократное увеличение количества поставщиков и связанные с этим проблемы. Возникает множество вопросов: какие производства компания обязана сохранить и усилить, а от каких можно отказаться; как найти поставщиков; как организовать систему взаимодействия с партнерами; как обеспечить надежность бесперебойных поставок с заданным уровнем качества.

Тем не менее без аутсорсинга в металлургии уже не обойтись. Предприятия привыкли вести свои дела не только самостоятельно, но и прибегая к помощи специализированных компаний – ремонтных, сервисных, сферы общественного питания, транспортных услуг и пр. Если однажды такая "помощь" обеспечила снижение издержек и быстроту получения результата, это гарантирует дальнейшее расширение сферы аутсорсинга в металлургии Украины.

Таким образом, в статье проанализированы возможные направления снижения затрат металлургических предприятий посредством аутсорсинга тех или иных бизнес-процессов. Основная проблема, возникающая при принятии решения об аутсорсинге, – анализ экономической эффективности от перехода на аутсорсинг в каждом конкретном случае. Аутсорсинг отдельных бизнес-процессов металлургических предприятий решает не только задачи сокращения затрат, но также и повышения производительности сервисных и вспомогательных операций, улучшения их качества и возможности сконцентрироваться на

собственных преимуществах, уменьшения собственных финансовых и производственных рисков, повышения эффективности деятельности без крупных дополнительных инвестиций в новые дорогостоящие технологии, увеличения приспособляемости предприятия к условиям внешней среды, тем самым увеличивая показатели рентабельности активов и свою стоимость.

Литература: 1. Ефимова С. Аутсорсинг / С. Ефимова, Т. Пешкова, Н. Коник, С. Рытик // Управление персоналом. – 2006. — №5. – 160 с. 2. Смычников А. Процесс управления ИТ-аутсорсингом // Корпоративные системы. — 2008. – №2. – С. 71 – 72. 3. Пестрецова О. ABC-технологии учета затрат. Практическое применение // Финансовый директор. – 2006. — №7. – 72 с. 4. Бравар Ж.-Л. Эффективный аутсорсинг. Понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений / Ж.-Л. Бравар, Р. Морган. – М.: Баланс Бизнес Букс, 2007. – 260 с. 5. Baden-Fuller C. Outsourcing to outman oeuvre: Outsourcing re-defines competitive strategy and structure / C. Baden-Fuller, D. Target, B. Hunt // European Management Journal. – 2000. – Vol. 18(3). — P. 285 – 295. 6. Слесаренко А. Зачем предприятию общий центр сервисного обслуживания // Генеральный директор. – 2007. – №5. – 120 с. 7. Старожилов А. Меньшим числом больше металла // Авант-ПАРТНЕР. – 2007. — №29. – 86 с.

УДК 330.837

Цыбульская Э. И.

ВЛИЯНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ НА ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ ТРАНСФОРМАЦИИ В УКРАИНЕ

Информационная глобализация, вызванная мощным развитием информационной экономики, столкнулась с необходимостью создания институциональной матрицы, адекватной происходящим процессам. В данной ситуации конкурентоспособными окажутся те государства, которые сумеют создать действенный институциональный механизм, отвечающий требованиям информационной экономики. Такие преобразования в экономике потребовали от науки создания информационной парадигмы социально-экономического развития общества [1, с. 272]. Данная концепция предполагает, что все экономические, социальные и политические феномены имеют информационную природу, то есть субстанцией различных явлений является информация. Приоритеты в информационной экономике смещаются от собственности и капитала как базовых экономических институтов к научным знаниям и информации [1, с. 272]. Как отмечает В. Л. Тамбовцев, такое неравновесие факторов производства порождает спрос на институциональные трансформации [2, с. 63]. Многообразные трансформационные процессы, порожденные информационной глобализацией, требуют изучения механизма возникновения институциональных изменений, а также воздействия их на характер функционирования и развития формируемых в этих странах экономических систем.

Целью данного исследования является развитие теоретической базы формирования институциональной матрицы, адекватной потребностям информационной экономики.

Задачи исследования:

исследовать экономическую сущность информации в эпоху глобализации;
исследовать степень адекватности институциональной матрицы Украины потребностям информационной экономики в условиях глобализации;
исследовать влияние информационной глобализации на качество институциональных трансформаций в Украине.

Процессы глобализации в информационной экономике активизировали трансформационные процессы, проходящие под мощным давлением "обобществления" жизни вследствие доминирования трансконтинентальных технологий в сфере информатики, телекоммуникации, связи и транснационализации многих видов деятельности. Основным ресурсом данной экономики выступают информация, информационные продукты и информационные технологии. По разным оценкам преобладающая часть информационных ценностей содержится сегодня не на материальных носителях (не на товарах как носителях информации и даже не на винчестерах, CD, серверах Интернета), а в знаниях живых людей, то есть в головах, в сознании. Следует особо отметить, что общественную ценность составляет не только и даже не сколько "чистая информация". Ценностью становятся квалификация, умения, таланты людей, их "информированность". Согласно экспертным оценкам, на начало XXI в. совокупное национальное богатство всех стран мира оценивалось в 550 трлн дол., из которых 66,3% (365 трл дол.) формировались за счет человеческого капитала, в то время как на производственный и природный капитал приходилось соответственно 17,3% (95 трл дол.) и 16,4% (90 трл дол.) [3, с. 16]. Показательным является факт "субстанционного перенесения" основной "ценностной массы": она концентрируется в сфере не материального, а духовно-ментального. И это при том, что физические носители "ценностной массы" – люди, носители знаний – имеют непродолжительный срок функционирования – порядка 40 лет после получения базового (школьного или университетского) образования и до пенсии. Характерно то, что не только капитал вкладывается в людей – носителей высочайшей квалификации, навыков, опыта и знаний, но и сами люди тяготеют к точкам концентрации капитала в разных регионах мира. Иными словами, мировой рынок "признает" или "не признает" экономические системы, социальные институты, включая науку, образование, медицинское обслуживание той или иной страны. Ибо вся социальная система отражается в цене информационноёмкости

© Цыбульская Э. И., 2008

продукции. В этом контексте можно утверждать про своеобразный статус стран Золотого миллиарда, который позволяет им приоритетно развивать перспективнейшие институты, которые, в свою очередь, определяют уровень конкурентоспособности страны в информационной экономике. Информационность продукции определяется количеством информации, содержащейся в данной продукции. В связи с этим важно выяснить сущность и свойства информации как экономического явления.

Информация – это универсальная общенаучная категория. Как отмечает А. Гальчинский, она превратилась в субстанциональную основу существующей экономической реальности [1, с. 272]. Информация – это атрибутивная характеристика, которая осуществляется, актуализируется через системные взаимодействия и отношения сознания, присущего творческой индивидуальности человека. Информация как экономическая категория обладает следующими свойствами:

во-первых, информацию как капитал и продукт можно воспроизводить без уничтожения входных ресурсов;

во-вторых, информацию как продукт можно репродуцировать в неограниченном количестве (ограничением является только спрос);

в-третьих, как ценность ее можно размножать почти бесплатно;

в-четвертых, в качестве капитала она является уникальной и дефицитной. Именно это определяет ее ценность;

в-пятых, новые информационные отрасли быстро достигают высокого уровня капитализации активов, которая делает их финансовыми доминантами в национальных экономических системах [4].

Вся структура информационной экономики начинает перестраиваться в сторону наиболее эффективной работы с информацией. В такой экономике значимость традиционных ресурсов денег (капиталов) снижается, а на первое место выходит наличие информационных ресурсов (научных знаний), информационных технологий и продуктов.

Информационная парадигма развития общества выявила тенденции к небывалой коллективизации сознания. Это связано с доступностью огромного количества массивов информации для членов общества. В этих условиях обладатели "новых знаний" и информации становятся особо уязвимыми со стороны других членов общества. И здесь очень важно качество функционирования института защиты интеллектуальной собственности, особенно в электронном варианте, что является реалией эпохи информационной глобализации. Если говорить об Украине, то такой институт защиты интеллектуальной собственности в электронном варианте не создан. В качестве решения по этой проблеме можно создать специальный отдел при Институте интеллектуальной собственности и права Украины по электронным вариантам интеллектуальной собственности, который бы полностью занимался регистрацией и защитой прав на интеллектуальную собственность в электронном варианте. В данный момент этот вопрос очень остро стоит в сфере образования, так как последние годы в Украине активно развивается система дистанционного обучения, которое невозможно без электронных учебников, методических пособий и тренировочных тестов. Помещение данных пособий в Интернете сопряжено для их обладателей с определенными рисками беспрепятственного скачивания и тиражирования, но уже под чужой фамилией.

В информационной экономике, основанной на знаниях людей, при социальном проектировании важно целенаправленное развитие уже привычных институтов и создание новых, адекватных новым реалиям. Такие "...институты включают в себя роли и статусы, систему санкций и социального контроля для поддержания норм, порядок, общие цели, установки и образцы поведения (нормы), учреждения, кодексы, законы, осуществляющие деятельность по удовлетворению различных потребностей. Но без коллективных представлений, достигнутых в результате типизации, направленных в радикально меняющемся обществе на достижение типизации и формирование коллективных представителей (через деятельность ученых, СМИ, общественные организации, литературу, искусство, образование, идеи выдающихся людей), социальные структуры в целом и деятельность других институтов не могут быть обеспечены [5, с.15].

Рассмотрим, каким образом информационная глобализация влияет на институциональные трансформации. В качестве объекта исследования возьмем Украину. По данным социологического мониторинга украинского общества в 1994 – 2005 гг., который осуществлял Институт социологии НАН Украины, в Украине сохраняется высокий уровень психологического дистанцирования населения. При этом рост его по шкале Богардуса в последние 10 лет составил 15% [6]. Отсюда можно сделать вывод о том, что в Украине идет процесс отдаления украинского общества от информационной экономики. Почему можно сделать такой вывод? Прежде всего потому, что в экономике знаний, связанной, казалось бы, с развитием информационно-коммуникационных технологий и возможностями, которые открываются на этой основе в части интеграции интеллектуальных ресурсов, на самом деле, как свидетельствуют вышеуказанные исследования, идет процесс дистанцирования на психологической основе, что значительно глубже находится в мотивационной деятельности каждого человека, и именно это на микроуровне обуславливает всепроникновение знаний, в том числе и новых, в общественную деятельность людей. В условиях информационной глобализации имеют место процессы, в которых личность пребывает под давлением и даже под контролем, осуществляющимся с помощью все тех же информационно-коммуникационных технологий. Вследствие этого человек часто чувствует себя отчужденным от участия в общественной жизни, хотя благодаря общественным институтам он реализовал и продолжает реализовывать процесс модернизации общества.

Следует обратить внимание на то, что в Украине очень низкий уровень доверия к общественным институтам – благотворительным фондам, общественным ассоциациям, действиям политиков. Так, по данным отчета Всемирного экономического форума за 2007 – 2008 гг., уровень публичного доверия населения политикам и общественным институтам составил 1,8 балла по 7-балльной шкале. Для сравнения уровень доверия политикам по странам СНГ в этот же период в среднем составил 2,4 балла; по странам Восточной Европы, недавно вошедшим в ЕС, – 2,6 балла; по 15 странам – долгожителям ЕС – 4,2. Заметим, что ситуация в Украине по сравнению с 2005 годом резко ухудшилась (рис. 1) [7 – 9].

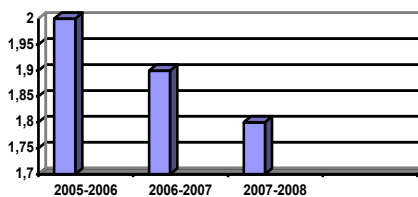

Рис. 1. Динамика публичного доверия политикам и общественным институтам со стороны населения Украины по 7-балльной шкале за 2005 – 2008 гг. [7 – 9]

По качеству функционирования институтов Украина в 2007 – 2008 гг. заняла 115 место из 131, причем по сравнению с прошлыми периодами ситуация тоже ухудшилась (рис. 2.)

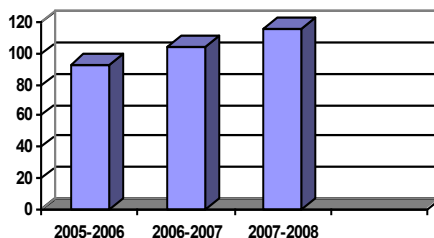

Рис. 2. Динамика международного рейтинга Украины по качеству функционирования институтов за 2005 – 2008 гг. [7 – 9]

Качество функционирования институтов в Украине за 2005 – 2008 гг. резко ухудшилось, что свидетельствует о том, что уровень развития институциональной базы отстает в своем развитии от уровня использования информационных технологий и продуктов.

В эпоху информационной глобализации в Украине происходят институциональные трансформации, результатом которых является снижение качества функционирования институционального механизма. Институциональная матрица Украины неадекватна условиям и потребностям информационной экономики. Процессы адаптации институционального механизма идут медленно. Активную структурообразующую роль в создании качественного институционального механизма должно сыграть государство. Инструменты институционального механизма должны быть направлены на защиту системы общественных ценностей (знаний, интеллекта, способностей создавать ценности информационно-духовного порядка), а их основной сферой применения должны стать наука, образование и культура.

Литература: 1. Гальчинський А. С. Інноваційна стратегія українських реформ / А. С. Гальчинський, В. М. Геєць, А. К. Кінах, В. П. Семиноженко. – К.: Знання України, 2002. – 336 с. 2. Тамбовцев В. Л. Теории институциональных изменений: Учеб. пособие. – М.: ИНФРА-М, 2008. – 154 с. 3. Інституційні основи інноваційного розвитку економіки: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Є. Новицького. – К.: КНТ, 2008. – 360 с. 4. Круглый стол на тему "Защита прав интеллектуальной собственности и правовые принципы трансферта технологий в переходных экономиках" (м. Львов, 11 декабря в 2007 г.) // <http://niss-lvov.ru/conferences> 5. Рубанов В. Субъект технологической модернизации // Свободная мысль. – 2002. – XXI. – №11. – С. 15. 6. Геєць В. М. Інноваційні перспективи України / В. М. Геєць, В. П. Семиноженко. – Харків: Константа, 2006. – 272 с. 7. The Global Competitiveness Report 2005 – 2006 / World Economic Forum // <http://www.weforum.org>. 8. The Global Competitiveness Report 2006 – 2007 / World Economic Forum // <http://www.weforum.org>. 9. The Global Competitiveness Report 2007 – 2008 / World Economic Forum // <http://www.weforum.org>.

Довідка про авторів

Безкорвайна Л. В. – канд. екон. наук, викладач ХНЕУ
Воронін А. В. – канд. техн. наук, доцент ХНЕУ
Гвоздева М. Ю. – асистент ХНУРЕ
Лисак В. М. – здобувач Хмельницького національного університету
Лінькова О. Ю. – канд. екон. наук, доцент НТУ "ХПІ"
Гребешкова О. М. – канд. екон. наук, доцент Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана
Махова Г. В. – ст. викладач Київського національного економічного університету ім. Вадима Гетьмана
Захаров І. В. – аспірант Сумського державного університету
Захарова І. В. – асистент Сумського державного університету
Грабовський Є. М. – канд. екон. наук, викладач ХНЕУ
Кабанець А. Г. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ
Кабанець І. А. – ст. викладач НТУ "ХПІ"
Лаптев В. І. – аспірант ХНЕУ
Мазоренко О. В. – аспірант ХНЕУ
Лепейко Т. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ
Чістяков А. С. – аспірант ХНЕУ
Близнюк Т. П. – канд. екон. наук, викладач ХНЕУ
Мельник Л. Г. – докт. екон. наук, професор Сумського державного університету
Сотник І. М. – канд. екон. наук, доцент Сумського державного університету
Оліфіров О. В. – докт. екон. наук, професор Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського
Спіцина Н. М. – ст. викладач Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського
Павлов К. В. – докт. екон. наук, професор Белгородського державного університету
Растворцева С. М. – канд. екон. наук, доцент Белгородського державного університету
Ананьєв О. М. – канд. екон. наук, доцент Львівської комерційної академії
Белей О. І. – асистент Львівської комерційної академії
Петрова Р. В. – канд. екон. наук, доцент ХНУРЕ
Кусік Н. Л. – канд. екон. наук, доцент Одеського національного університету ім. І. І. Мечнікова
Понікаров В. Д. – канд. екон. наук, професор ХНЕУ
Назаренко Д. В. – викладач ХНЕУ
Селезньова Н. О. – ст. викладач Автомобільно-дорожнього інституту Донецького національного технічного університету
Сорокіна А. С. – аспірант ХНЕУ
Сюмак О. В. – аспірант Донецького національного університету
Цибульська Е. І. – канд. екон. наук, доцент Харківського гуманітарного університету "Народна українська академія"